

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Berounsko v letech 1945–1968

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Barbora Jandová

Učitelství pro základní školy, obor Učitelství dějepisu pro základní školy

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, ... 2020

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své diplomové práce PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, cenné rady a připomínky.

Vřelé díky patří samozřejmě i mé rodině za její trpělivost a neustálou podporu. Děkuji také Státnímu okresnímu archivu v Berouně za poskytnutí informací a skvělou spolupráci.

Zde se nachází originál zadání kvalifikační práce

Obsah

Seznam zkratk	3
Úvod.....	5
1. Konec 2. světové války na Berounsku	8
1.1. Květnové dny a osvobození Berounska	8
1.2. Perzekuce a divoký odsun Němců	10
2. Poválečné uspořádání Československa	13
3. Vývoj na Berounsku do února 1948.....	14
3.1. Poválečná obnova Berounska.....	17
3.1.1. Kulturní život	19
3.1.2. Školství.....	21
3.1.3. Výstavba a doprava	23
3.2. Osudy Němců a kolaborantů	25
3.3. Politická situace	29
3.4. Tzv. Vítězný únor 1948.....	31
3.4.1. Únor 1948 na Berounsku.....	32
5. Poúnorový vývoj	36
6. Budování socialismu a 50. léta.....	38
6.1. Postihy, represe, politické procesy	40
6.2. Měnová reforma	42
6.3. Společnost	44
6.3.1. Kultura.....	46
6.3.2. Sportovní vyžití	48
6.4. Školství.....	49
6.5. Kolektivizace a vznik JZD	52
6.6. Průmysl a likvidace živností	54
6.7. Socialistická výstavba	56
7. 60. léta – cestou k sovětské okupaci	58
7.1. Politická situace	60
7.2. Společnost	62
7.3. Školství.....	64
7.4. Pražské jaro	66
7.4.1. Pražské jaro na Berounsku	68
7.5. 21. srpen 1968 – sovětská okupace	70

7.5.1. 21. srpen na Berounsku – sovětská okupace	72
Vzpomínky Anny Jandové	76
Vzpomínky Josefa Řechtáčka	78
Závěr	79
Summary	82
Prameny a literatura	83
Seznam příloh.....	88
Přílohy	I

Seznam zkratek

ČNR – Česká národní rada

ČSD – Československé státní dráhy

čsl. – československá

ČSM – Československý svaz mládeže

ČSSR – Československá socialistická republika

JSČZ – Jednotný svaz českých zemědělců

JZD – Jednotná zemědělská družstva

KAN – Klub angažovaných nestraníků

KNV – Krajský národní výbor

KSČ – Komunistická strana Československa

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

LM – Lidové milice

MěNV – Městský národní výbor

MNV – Místní národní výbor

NDR – Německá demokratická republika

NF – Národní fronta

NS – Národní shromáždění

NV – Národní výbor

ONV – Okresní národní výbor

OV KSČ – Okresní výbor Komunistické strany Československa

pplk. – podplukovník

PPOV – Připraven k práci a obraně vlasti

RAF – Royal Air Force

RG – Revoluční gardy

RNV – Revoluční národní výbor

ROH – Revoluční odborové hnutí

SČSP – Svaz československo-sovětského přátelství

SNB – Sbor národní bezpečnosti

StB – Státní bezpečnost

SNR – Slovenská národní rada

SOPV – Svaz osvobozených politických vězňů

SS – Schutzstaffel

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

TOZ – Tyršův odznak zdatnosti

ÚRO – Ústřední rada odborů

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

VŘSR – Velká říjnová socialistická revoluce

ZNV – Zemský národní výbor

Úvod

Diplomová práce mapuje období nedávné minulosti. Zaznamenává události od konce druhé světové války na Berounsku, tedy osvobození okresního města Berouna Rudou armádou, až do osudového roku 1968. Ačkoli se jedná o velmi známou historii a téma zmíněného období je bezpochyby probádané, nebyla na Berounsku dosud vydaná žádná publikace, která by se touto problematikou zabývala podrobněji. Cílem diplomové práce *Berounsko v letech 1945–1968* je poskytnout přehledný a ucelený obraz o poválečném vývoji tohoto středočeského regionu až do období sovětské okupace. Práce se zaměřuje především na královské město Beroun jakožto okresní město daného regionu.

Berounský region se nachází ve Středočeském kraji. Rozprostírá se podél spojnice mezi Prahou a Plzní. Berounsko je ze severozápadní strany obklopeno křivoklátskými lesy, východním směrem se rozprostírá chráněná krajinná oblast Český kras a na jižní straně se tyčí brdské lesy. Centrem berounského regionu je královské a kdysi krajské město Beroun, které leží na soutoku řek Berounky a Litavky. Okolnosti založení města jsou nejasné, protože zakládací listina města se bohužel nedochovala. Historici se však domnívají, že město bylo založeno kolem poloviny 13. století králem Václavem I., nebo až jeho synem Přemyslem Otakarem II. Údajně byl Beroun založen z důvodu posílení panovnické moci na Podbrdsku, jelikož zde nebezpečně rostla moc místní šlechty z rodu Buziců.¹

Kvalifikační práce začíná osvobozením Berounska. Pokládám však za důležité připomenout období druhé světové války a její dopad na region. Avšak tato problematika je podrobně vylíčena v mé bakalářské práci *Berounsko v letech 1938–1945*.

Je zřejmé, že německá okupace se negativně podepsala na chodu města, ale i celého Berounska. Celkově se snížila životní úroveň a vše bylo podřízeno potřebám Říše. Ve všech berounských továrnách byl změněn tradiční výrobní program ku prospěchu německé válečné ekonomiky. Někteří obyvatelé Berounska byli posíláni na nucené práce do Německa, jiní byli nasazeni do domácího válečného průmyslu. Nejhorší dopad na město měly události v dubnu roku 1944, kdy došlo k bombardování Berouna. Letecký útok si vyžádal 43 obětí a způsobil rozsáhlé škody. Dodnes jsou v ulicích Berouna pamětní desky se jmény osob, které v době okupace přišly o své životy.²

---

¹ GARKISCH, Miloš. *Beroun*. Praha: Paseka, 2012. Zmizelé Čechy. ISBN 978- 80-7432-236-5. s. 5.

² Tamtéž, s. 48.

Tato diplomová práce navazuje na moji bakalářskou práci *Berounsko v letech 1938–1945*. Připomíná měsíce osvobození Rudou armádou a odsun Němců z Berounska. Dále zaznamenává vývoj událostí do roku 1948 a popisuje samotný tzv. Vítězný únor. Několik dalších stránek je poté věnováno důležitým událostem 50. a 60. let. Závěr práce mapuje invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, především její průběh na Berounsku.

K napsání této diplomové práce jsem využila různé informační zdroje. Především jsem čerpala ze Státního okresního archivu v Berouně, který uchovává nepřeberné množství důležitých pramenů z naší nedávné minulosti. Velmi užitečné pro mě byly pamětní knihy města Berouna. Kroniky města, ve kterých jsem bádala, jsou vedeny od roku 1945 až do roku 1965. Bohužel následující tříleté období v městských kronikách zpracované není, a proto jsem musela informace týkající se sovětské okupace vyhledávat jinde. Další kronika města Berouna začíná až rokem 1969, ta už však pro moji práci nebyla potřebná. V diplomové práci se objevují informace, které jsou převzaty z fondu „*MěNV Beroun*“ a z fondu „*ONV Beroun*“. Jedná se především o zápisy schůzí plenárního okresního národního výboru a o zápisy z rad MNV.

Rovněž velmi nápomocná mi byla i regionální literatura. Musím určitě jmenovat publikaci *Beroun. Historie, kultura, lidé.*, která byla sepsána kolektivem autorů a přináší čtenářům ucelený přehled o historii Berouna. Pro mne je však nejzajímavější desátá kapitola, která zpracovává historii města od roku 1945–1989. Z této kapitoly jsem čerpala některé informace pro svoji práci. Nesmím zapomenout na sborník Státního okresního archivu v Berouně *Minulostí Berounska*, který obsahuje zajímavé historické studie, články a edice, jež souvisejí s minulostí daného regionu. Některé z nich se týkají období 1945–1968. Regionální literatury, která se zabývá tímto obdobím, je celá řada. Avšak je velmi důležité přistupovat k literatuře vydané před rokem 1989 kriticky, a to z důvodu možných zkreslených informací, které byly pod přísným dohledem komunistického režimu.

O poválečném vývoji v Československu, o únorovém převratu či o sovětské okupaci roku 1968 bylo napsáno nespočetně publikací. Jedná se o jedno z nejprobádanějších témat naší historie, a to i možná z toho důvodu, že je to doba nám velmi blízká, doba, v níž vyrůstali naši prarodiče. Z odborných publikací mě nejvíce zaujalo dílo *Československo v letech 1945–1948* od historika Karla Kaplana, který se specializuje na dějiny poválečného Československa. Dále publikace *Únor 1948* od téhož autora. Dále bych chtěla jmenovat díla *Československo v letech*

1954–1962 od Libora Svobody a Jiřího Petráše a dílo *Předjaří. Československo 1963–1967*. Zmíněné publikace obsahují informace, které mapují celé období od osvobození k sovětské okupaci. Pro samotný rok 1968 jsem zvolila publikaci *Okupace 1968 a její oběti* od Iva Pejčocha. Kromě publikací, které se zabývají ryze politickými dějinami, mě oslovila také kniha *Každodenní život v Československu 1945/48–1989* od Jaroslava Pažouta. Ta přináší zajímavý pohled na život v komunistickém Československu. Autor se v knize soustřeďuje na obyčejného člověka a jeho běžné každodenní starosti.

Diplomová práce obsahuje několik hlavních kapitol, ke kterým se vztahují jednotlivé dílčí podkapitoly. V práci nalezneme také kapitoly, které krátce pojednávají o historii Československa (jedná se pouze o důležité historické mezníky od roku 1945–1968). Ty jsou do kvalifikační práce zařazeny především z toho důvodu, aby historické události, jež se odehrály na Berounsku, byly propojeny s obecným historickým kontextem.

1. Konec 2. světové války na Berounsku

Dubnové a květnové dny roku 1945 jasně signalizovaly, že se blíží konec války. Na Berounsku propukl zmatek, který byl spojený s příchodem německých uprchlíků, tzv. národních hostů, kteří utíkali před blížící se Rudou armádou. Jen v samotném Berouně bylo ubytováno přes tisíc nově příchozích Němců. Většina z nich se zabydlela v místních školách, proto muselo být vyučování přerušeno. Jiní pobývali v hostincích, v berounském kině, či dokonce v soukromých bytech. V této době navštívil Beroun říšský protektor Wilhelm Frick, aby se na vlastní oči přesvědčil o vlně německých imigrantů. Jeho příjezdem bylo všem uprchlíkům, ale i zdejším Němcům jasné, že se blíží definitivní konec války.³

Brzy nato začaly v několika městech propukat demonstrace, které vyústily v celonárodní povstání. Podobně tomu bylo i v hlavním městě, kde započaly první pokusy o odzbrojení Němců. Z pražských ulic občané odstraňovali německé nápisy a místo nich vyvěšovali československé a spojenecké vlajky.⁴ Zanedlouho Praha volala o pomoc. „Český rozhlas! Volá Praha, česká Praha! Tam je zle! Tam je zle! Tam mluví pušky a kulomety! [...] Éterem šíří se volání nejen do českých obcí a měst, ale i k spojeneckým armádám, které jsou již takřka na dosah ruky, ale přece, v této těžké chvíli tak vzdálené.“⁵ Takto jsou zaznamenány informace o Květnovém povstání v berounské kronice.

1.1. Květnové dny a osvobození Berounska

5. května se rozšířily zprávy o povstání v Praze do všech berounských obcí. V souvislosti s tím se aktivizovaly revoluční národní výbory, které se ve všech obcích na berounském okrese ujaly vedení boje proti okupantům.

Ještě před vypuknutím celonárodního povstání se na Berounsku objevili vojáci ruského generála Vlasova, podle něho označováni jako „vlasovci.“, a usídlili se v nedalekých obcích, Suchomastech a Bykoši. Tito vojáci nabídli svoji pomoc při odzbrojování německých vojáků místním revolučním národním výborům. Avšak některé

---

³TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 314.

⁴HRBEK, Jaroslav. *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944–1945*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-976-5. s. 178.

⁵ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500. s. 27–28.

RNV jejich pomoc odmítly. Zanedlouho vlasovci berounské obce opustili a stáhli se k hlavnímu městu.

V Berouně se místním občanům podařilo odzbrojit německou stráž v budově pošty již v časných ranních hodinách, poté byli odzbrojeni němečtí vojáci v kasárnách. Podobně tomu bylo i v Hořovicích, kde ale při potyčce s Němci přišli o život tři lidé. Ten samý den ve večerních hodinách bylo už téměř celé Berounsko pod kontrolou místních revolučních gard.⁶

Následující den převzal správu města do svých rukou místní národní výbor (MNV) v čele s Karlem Utratilem, stalo se tak v 11 hodin a 30 minut. K této příležitosti učinil Karel Utratil první veřejný projev k berounskému občanstvu:

„Občanům města Berouna! Z pověření košické vlády a v souhlase i instrukcemi Národní rady v Praze byl utvořen v Berouně Národní výbor. [...] Tento výbor přijímá prozatím správu města společně s místním velitelstvím československé armády, který je současně členem Národního výboru. Pro všechno občanstvo jsou nadále závazny⁷ všechny zákony a nařízení dosud platná, jakož i nařízení a opatření vydaná místním vojenským velitelem a Národní radou. Neplatí jen ty zákony, které odporují duchu zásad, jimiž byl veden boj za osvobození ze jha německé okupace. Členové národního výboru v Berouně jsou pověřeni jednotlivými kroky, při jejichž plnění musí býti příkazy jimi vydané plně respektovány. Za řádné splnění svých povinností ručí tito členové osobně pověřencům košické československé vlády. Prosím, abyste minutou ticha uctili památku padlých hrdinů, bojovníků za nový socialistický řád v naší nové republice a v celém světě. Díky ohromujícím vítězstvím Rudé armády, vedené maršálem Stalinem, armád anglo-amerických a naší čsl. armády v zahraničí i doma bojující, mohl se konečně i český lid v Berouně uchopiti správy svých věcí. Naše země byly konečně zbaveny lupičských band a tyranie německých hord. Ať žije maršál STALIN, Rudá armáda a Sovětský svaz; ať žijí spojenecké armády, ať žije Československá republika a president dr. Eduard Beneš!⁸

Zároveň bylo jednohlasně schváleno vydání vyhlášky, která zakazovala rabování majetku, a byla provedena další náležitá opatření. Ta se týkala především zásobování a bezpečnosti. V Berouně byl ten den zřízen internační tábor, kam byli umístováni všichni Němci, ale i zrádci a kolaboranti. 7. května se vydali dobrovolníci z několika berounských

---

⁶Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně. SLÁDEK, František. *Květnové dny na Berounsku v roce 1945*, sign. XXII-429b. s. 33–41.

⁷ Přímý přepis z originálu, dostupný v kronice města Berouna. (Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500. s. 29–31.)

⁸Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500. s. 29–31.

obcí na pomoc Praze. O dva dny později se v hlavním městě objevila Rudá armáda. Ke krvavým bojům už ale v tento den nedošlo.⁹

Do některých obcí okresu přijela Rudá armáda již večer 8. května, do jiných začala přijíždět následující dny. V Berouně se objevila 10. května tanková jednotka 1. ukrajinského frontu maršála Koněva, zastavila se u Plzeňské brány. Tam ji s obrovským nadšením vítalo celé vedení města, a tak se stalo, že příjezd osvobozené armády se změnil v lidovou veselici. Dodnes je u bývalého okresního úřadu umístěna pamětní deska. Nutno však podotknout, že s chybným datem a místem, kudy do města armáda vstoupila.¹⁰

O květnovém osvobození se zmiňuje i kronika města Berouna, kde jsou zaznamenaná následující slova: „*J sme zas lidmi se svobodnou duší a s páteří, jež narovnat se smí! Srdce vstříc bratřím od východu buší, hřmot tanků jejich sladkou hudbou zní! Ze svaté Rusi vyšlehnuvší síla, nám vrací hrdost, bezpečí a klid. Nás strašili a Němce rozdrtila! Zdrávstvujtě! Jásá všechen český lid! [...]*“¹¹

1.2. Perzekuce a divoký odsun Němců

S blížícím se koncem války vygradoval u berounského obyvatelstva negativní postoj vůči všemu německému a došlo i k několika výtržnostem proti německým občanům. Na berounském okrese žilo v té době hodně Němců, jejichž počet se značně navýšil v březnu roku 1945, kdy přišli do Berouna němečtí uprchlíci.¹²

Nenávist se projevila již v prvních květnových dnech. Docházelo k rabování německého majetku revolučními gardami, které měly dohlížet na udržení pořádku. Mnohdy ale někteří členové berounských RG své postavení zneužívali. Krátce nato byly revoluční gardy celostátně zrušeny. Berounští Němci museli snášet také nejrůznější nadávky, urážky a nechybělo ani ponižování. Od 7. května započala evidence německých občanů, kteří se museli hlásit na příslušných berounských četnických stanicích, následně

---

⁹ŤÁČEK, Pavel. „*Beroun byl takřka překrven.*“ *Příprava a začátek květnového povstání 1945 v Berouně.* In *Minulost Berounska 19.* Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2016. ISBN 978-80-88148-05-0. s. 159–163.

¹⁰TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 316.

¹¹Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 13.

¹²Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VII. (1940–1945)*, inv. č. 3734. s. 323.

byli dočasně internováni. Jako místa ke shromáždění místních Němců posloužily obecní úřady, např. v Hořovicích či Hostomicích, a školy ve Zdicích a v Hýskově.¹³

Mimo jiné začaly být od 8. května zřizovány internační tábory, které byly určeny jednak Němcům, jednak českým kolaborantům. Na berounském okrese jich bylo hned několik. První byl vybudován v Berouně, další poté na Lištici, Skuhrově, Poučnicků, menší tábor se nacházel ve Svinářích a v Suchomastech. Lidé zde žili v nepříznivých podmínkách, které mnohdy připomínaly německé koncentrační tábory. Určité dobové záznamy uvádějí, že v některých internačních táborech docházelo i k násilí. Tak tomu bylo v internačním táboře v Podluhách, kde místní vojáci znásilňovali zadržené ženy.¹⁴

V Hořovicích správce podniku, který nesl název Jindráček, se svojí manželkou raději zvolili smrt, než aby byli zatčeni českou stráží. V místech mezi Berounem a Vráží došlo dokonce k povraždění několika německých občanů, kteří se stali oběťmi nenávistných lidí a revolučních gard z Loděnic. Místo, kde k tomuto ohavnému činu došlo, se dodnes říká U Zabitého.

Němci se najednou ocitli v podobné situaci jako v časech Třetí říše Židé. Začaly se na ně vztahovat nejrůznější vyhlášky a jejich povinností bylo nosit viditelnou bílou pásku s nápisem NĚMEC, kterou měli připevněnou na rukávu. Dále nesměli navštěvovat biografy, sportovní zařízení, platil pro ně zákaz vycházení po 20. hodině a veškerá jejich korespondence podléhala cenzuře. Rovněž všechny německé zásilky byly kontrolovány SNB.¹⁵

Brzy po osvobození se začala realizovat myšlenka o odsunu německého obyvatelstva. Do srpna roku 1945 probíhal odsun Němců neorganizovaně, proto byl označován jako „divoký odsun“. Všichni Češi, i na berounském okrese, si přáli odsun urychlit, proto s odsunutím německých občanů pomáhali i místní obyvatelé, většinou příslušníci partyzánských skupin, nebo členové revolučních gard. Na divokém odsunu se podílely místní správní úřady a vojenské jednotky.¹⁶

Berounské úřady se zpočátku snažily odsunout říšské Němce, kteří zde převažovali. Tak každý měsíc odjížděly z berounského a hořovického nádraží nákladní vagóny plné

---

¹³TOPINKA, Jiří. *Němci na Berounsku a jejich odsun*. In: *Minulost Berounska 1*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 1998. ISBN 80-238-1703-5. s. 179–180.

¹⁴TOPINKA, Jiří. *Tragické události jara 1945na Berounsku*. In: *Minulost Berounska 14*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2011. ISBN 978-80-86772-57-8. s. 239.

¹⁵TOPINKA, Jiří. *Němci na Berounsku a jejich odsun*. In: *Minulost Berounska 1*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 1998. ISBN 80-238-1703-5. s. 179–182.

¹⁶KUČERA, Jaroslav. *Odsun nebo vyhnání?: sudetští Němci v Československu v letech 1945–1946*. 1. vydání Praha: H&H, 1992. Panorama dějin. ISBN 80-85467-32-1. s. 13.

Němců. Berounský okres tak opouštěli především němečtí starci, nemocní, ženy a děti. Brzy však byli transportováni i muži, kteří zastávali práci v několika místních továrnách. To mělo neblahý vliv na průmyslový Beroun, ale i na jeho okolí.¹⁷

---

¹⁷ TOPINKA, Jiří. *Němci na Berounsku a jejich odsun*. In *Minulostí Berounska 1*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 1998. ISBN 80-238-1703-5. s. 191–192.

2. Poválečné uspořádání Československa

Po skončení 2. světové války nebyla obnova Československa samozřejmostí. Oba národy prožily válečná léta odlišným způsobem, navíc k rozbití tehdejší Československé republiky došlo ještě před vypuknutím válečného konfliktu. Přesto s blížícím se koncem války probíhala jednání, jež směřovala k vytvoření první poválečné československé vlády. Na počátku roku 1945 Beneš informoval představitele Slovenské národní rady o svých budoucích plánech a záměrech. V březnu toho roku se konala schůze reprezentantů exilu v Moskvě, kde měla být stvrzena podoba obnovené Československé republiky. Vybraní představitelé SNR a čtyř povolených politických stran (KSČ, Československá strana sociálně demokratická, Československá strana národně socialistická, Československá strana lidová) jednaly o novém složení poválečné vlády. Jednání probíhala od 22. až 29. března roku 1945. Hned druhý den představitel KSČ Klement Gottwald předložil Návrh struktury a organizace nové čs. vlády Národní fronty Čechů a Slováků.¹⁸

Nově vzniklá vláda v čele s premiérem Zdeňkem Fierlingerem byla výsledkem jednání mezi dvěma centry zahraničního odboje. Její složení však jasně ukazuje, že při vyjednávání měli značnou převahu komunisté, kteří obsadili hned šest ministerských křesel. Navíc Vlado Clementis, rovněž příslušník KSČ, obsadil post tajemníka na ministerstvu zahraničních věcí, a dokonce i post ministra obrany připadl Ludvíku Svobodovi, který s komunistickou stranou značně sympatizoval. Není pochyb o tom, že levicové strany ovládly klíčová místa ve vládě a v jejich rukou byl nadcházející vývoj v nově osvobozené republice.¹⁹

4. dubna 1945 nově vzniklá vláda složila v Košicích svůj slib, o den později byl vyhlášen tzv. Košický vládní program, který byl podepsán na březnovém jednání v Moskvě. Členové nové vlády zůstali na Slovensku až do konce války. *„Košickým programem už obnovená republika jasně směřovala do sovětského područí. Pod Stalinovým dohledem, ale s vlastním přičiněním. Češi a Slováci strčili hlavu do komunistického chomoutu sami, nikdo je k tomu nenutil. Představy a iluze byly různé, realita stále trpčí.“*²⁰

---

¹⁸KALOUS, Jan, ZEMAN Pavel. *1945: konec války a obnova Československa*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. ISBN 978-80-88292-08-1. s. 158–160.

¹⁹BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemi koruny české II*. 4. vyd. Praha: Paseka, 1997. ISBN 8071850977. s. 249–251.

²⁰KALOUS, Jan, ZEMAN Pavel. *1945: konec války a obnova Československa*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. ISBN 978-80-88292-08-1. s. 153–164.

10. května 1945 přiletěla nově vzniklá vláda obnovené Československé republiky do Prahy. Zde však působila Česká národní rada jako hlavní orgán státní moci, která byla ustanovena v posledních měsících války. Ještě ten den nová vláda určila ČNR za svůj pomocný orgán. Netrvalo však dlouho a ČNR byla vyslovena nedůvěra a postupně došlo k její likvidaci. Stejně tak na Slovensku měla zákonodárnou a výkonnou moc ve svých rukou SNR a vláda Národní fronty se potýkala s velkými problémy, jež byly spojené s prosazením autority. Nakonec 2. června roku 1945 došlo k uzavření tzv. pražské dohody mezi vládou a SNR. Tato dohoda potvrdila SNR jako nositele státní moci na Slovensku.²¹

V obnoveném Československu byla zpočátku zákonodárná moc prosazována skrze Benešovy dekrety. Některé z nich výrazným způsobem měnily podobu státu. Jednalo se například o dekret o znárodnění, jiné se dotýkaly národnostních menšin, především Němců. Všechny vydané dekrety byly prohlášeny za zákon prozatímním Národním shromážděním, které zahájilo svoji činnost 28. října 1945.²²

Konec 2. světové války přinesl mnoho změn. Češi a Slováci započali nové soužití v obnovené republice, která změnila svoji velikost tím, že přišla o Podkarpatskou Rus, a stala se státem dvou rovnoprávných národů.²³

3. Vývoj na Berounsku do února 1948

Již na začátku květnových dní roku 1945 došlo k ustanovení prvního okresního národního výboru v Berouně. Jeho členové byli příslušníci různých politických směrů, předsedou byl jmenován Ing. Adolf Kříž, místní mlynář, post tajemníka obsadil Gustav Vaněk. První schůze ONV se konala 6. května 1945, na které byl zároveň ustanoven tzv. užší výbor. Ten samý den převzal ONV veškerou správu na berounském okrese a mezi jeho jednotlivé členy byly rozděleny tzv. referáty (později odbory). Jednalo se o referát zásobovací, bezpečnostní, policejní, tiskový a organizační.

Podobně jako byl ustanoven okresní národní výbor, došlo ke konstituování místního národního výboru. Jeho první schůze se konala na berounské radnici 5. května ve večerních hodinách. Ten den promluvil předseda MNV Karel Utratil k přítomným členům a zdůraznil, že hlavním cílem národních výborů je zachovat celistvost jednoty národa, a to především bez vlivu bývalých politických stran. Na první schůzi MNV se

---

²¹KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25699-6. s. 18–19.

²²BĚLINA, Pavel. *Dějiny země koruny české II*. 4. vyd. Praha: Paseka, 1997. ISBN 8071850977. s. 252–253.

²³KALOUS, Jan, ZEMAN Pavel. *1945: konec války a obnova Československa*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. ISBN 978-80-88292-08-1. s. 193.

zároveň projednávalo, kdo povede jednotlivé agendy. Nakonec bylo rozhodnuto takto: Karel Utratil – stavby, Ing. Adolf Kříž – zásobování, Dr. Ing. Ferdinand Klimeš – doprava, JUDr. Karel Třesohlavý – právní záležitosti, prof. Arnošt Novák vedl agendu spojovací služby s jednotlivými úřady a s vojenským velitelem, agenda zemědělství připadla Josefu Barchánkovi, sociální péče Františku Soubovi, Leopold Michl stál v čele správy obecních podniků, tedy i lesů a obecního dvora. Zástupcem Karla Utratila byl jmenován Jaroslav Dvořák. Následně proběhla na schůzi diskuze, při které se řešily hlavně otázky bezpečnostní a zásobovací agendy. Nutno však podotknout, že oba dva nově ustanovené orgány, ONV a MNV, se ocitly téměř v komunistických rukou.²⁴

Ke dni 7. května 1945 bylo rozhodnuto ONV, aby ve všech průmyslových, obchodních a zemědělských podnicích, jež zaměstnávají nejméně deset pracovních sil, byly ustanoveny závodní rady. Tyto nově vzniklé závodní rady tak zodpovídaly za vedení a chod podniku. Nařízení vyšlo v Berounském listu v den osvobození. Berounská kronika uvádí, že vytvoření zmiňovaných rad mělo revoluční charakter. Na začátku květnových dní bylo na schůzích ONV také projednáno zřízení úřadu ochrany práce v Berouně a ustanovení prvního lidového soudu, do jehož vedení byli jmenováni dr. František Tršický, Antonín Spurný z Berouna a Josef Hájek z Králova Dvora. V pondělí 14. května toho roku proběhlo hlasování o členech navržených do MNV a ONV. K této příležitosti promluvil k veřejnosti František Souba, člen MNV. Hlasování se zúčastnili všichni přítomní, kteří byli shromážděni na hlavním náměstí před radnicí.²⁵

27. června 1945 konal místní národní výbor první plenární schůzi, kterou zahájil starosta Berouna Karel Utratil. Ten při zahájení schůze uctil památku mrtvých občanů a upozornil na nutnost zásobování a na plynulý chod ve státní správě. Vyzval také všechny strany Národní fronty, aby se účastnily práce a nesly zodpovědnost za vedení patřičných náležitostí města. Mimo jiné člen výboru František Souba podal návrh, aby se začalo s přípravami na vybudování kulturního a sociálního domu.²⁶ Projednávalo se také ustanovení odborů a komisí. Užší národní výbor navrhl, aby pro správu města byla vytvořena poradní dvanáctičlenná komise. Zároveň byli určeni jednotlivci, kteří

---

²⁴ĀÁČEK, Pavel. „Beroun byl takřka překrven.“ *Příprava a začátek květnového povstání 1945 v Berouně*. In *Minulost Berounska* 19. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2016. ISBN 978-80-88148-05-0. s. 152–161.

²⁵Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500. s. 38–40.

²⁶Tamtéž, s. 47–48.

se postavili do čela jednotlivých odborů a komisí. Bylo rozhodnuto, že komise se budou scházet dle potřeby, rovněž se diskutovalo o jejich úředních hodinách.²⁷

Poradní komise a jejich reprezentanti, usnesení ze 4. června 1945²⁸

Komise	Reprezentanti
Bezpečnostní	Pitruška Václav
Zásobovací	Svatoš František
Hospodářská	Pavlis Josef
Sociální	Souba František
Zdravotnická	Truba František
Osvětová a školská	Vladyka Josef
Finanční	Kellner Alois
Bytová	Filip Václav
Stavební	Utratil Karel
Personální	Dr. Třesoňavý Karel
Hřbitovní	Eybel Jan
Podniková	Krejčí Václav

Na počátku října proběhla ustanovující schůze berounského ONV. Nikdo nevznesl námítky proti zářijovým volbám, proto složení výboru odhlasované 30. září 1945 zůstalo nezměněné. Schůzi zahájil nejstarší člen Jan Matějka, předsedou zůstal, výše uvedený, Ing. Adolf Kříž.²⁹

Stejně tak jako v Berouně došlo i v Hořovicích ke konstituování ONV. Již za první republiky měli v Hořovicích významné postavení sociální demokraté, proto po skončení druhé světové války obsadili vedoucí pozice. Předsedou byl zvolen ředitel měšťanské komárovské školy, sociální demokrat Černý. Ve výboru měly své zastoupení pouze tři politické strany, a to komunistická, strana českých socialistů a strana lidová, jelikož jiné strany nebyly uznány. Zanedlouho začala komunistická strana projevovat svoji aktivitu, a tak si vydobyla vedoucí postavení v ONV. Sociální demokrat Černý byl zbaven své funkce a na jeho místo bylo dosazen dlouholetý komunistický funkcionář Václav Svoboda z Tlustice. Podle paměti JUDr. Jaroslava Ročáka, který v Hořovicích dlouhodobě působil,

²⁷Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna (26. VI. 1945–31. VI. 1948)*, inv. č. 1. str. 2–3.

²⁸Tamtéž, s. 3.

²⁹Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500. s. 57.

byl komunistický dělník Václav Svoboda slušný člověk, který se snažil dělat vše pro blaho okresu. Sám o něm napsal: „*Byl to poctivý dělník, ale i dobrý Čech, vlastenec i komunistický internacionalista.*“³⁰

3.1. Poválečná obnova Berounska

Dlouhá válečná léta měla velmi negativní vliv na celé Berounsko, ale především výrazným způsobem zasáhla do chodu samotného Berouna. Město se muselo vypořádat s německou okupační politikou či s příchodem nezvaných tzv. národních hostů. Nejen obyvatelé Berouna trpěli celkovým snížením životní úrovně. Největší utrpení však zažili berounští občané v posledních měsících války, kdy byl Beroun bombardován angloamerickým letectvem. Tento letecký útok si vyžádal několik desítek mrtvých, byly při něm zničeny obytné domy, ale hlavním cílem letců se staly berounské továrny a místní nádraží. Některé domy byly srovnány se zemí a berounští občané tak přišli o své domovy. Po skončení druhé světové války bylo nutné, aby byla zahájena nejen celková obnova města, ale i celého regionu.³¹

Na poválečné schůzi MNV předseda Karel Utratil zrekapituloval válečné škody, které byly způsobené pěti nálety na město a jeho okrajové části. Celkem bylo zničeno 962 domů, škody však zahrnovaly také poškození veřejných komunikací, vodovodu, elektrického a telefonního vedení. Na schůzi bylo nakonec rozhodnuto, že škody způsobené bombardováním města budou opravovány z prostředků obce a za pomoci berounských občanů. Veškerý potřebný stavební materiál zajišťoval a financoval MNV. Postupem času tak bylo opraveno 608 domů, jejichž obnova vyšla na 2 769 938,-.³² Součástí poválečné obnovy města bylo také odklizení trosk z veřejných komunikací. Tato akce proběhla v neděli 12. června 1945 za pomoci místních obyvatel, se kterými MNV počítal pro další potřebné práce.³³ Celková obnova Berouna byla finančně velmi náročná. Veškeré práce, které by vrátily městu podobu, jako mělo v předválečné době, trvaly až do roku 1946. Důležité bylo zajištění financí, které byly brány z běžných hotovostí obce, a dokonce bylo zastaveno placení běžných obecních výdajů. Tento fakt měl za následek, že se Beroun dostal do přechodné peněžní krize, která byla ale nakonec zažehnána. Navíc

---

³⁰TOPINKA, Jiří. *Paměti státního úředníka JUDr. Jaroslava Ročáka z let 1938–1948 (2. část)*. In *Minulostí Berounska* 15. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2012. ISBN 978-80-86772-62-2. s. 239–240.

³¹GARKISCH, Miloš. *Beroun*. Praha: Paseka, 2012. *Zmizelé Čechy*. ISBN 978-80-7432-236-5. s. 48.

³²Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna (26. VI. 1945–31. VI. 1948)*, inv. č. 1. s. 210–211.

³³Tamtéž, s. 12.

počátkem roku 1946 město obdrželo od státu finance, které z velké části využilo na škody způsobené v době německé okupace.³⁴ Dochované archivní prameny uvádějí, že MNV předložil zemskému národnímu výboru (ZNV) veškeré náklady škod, způsobené jednak německou okupací, jednak angloamerickým bombardováním města, jež vyčíslil na celkovou sumu 6 milionů Kčs.³⁵ Mimo jiné místní národní výbor hledal pomoc také v pohraničí. Různým pohraničním správním komisím byla poslána žádost, zda by nebylo možné odkoupit, či získat jiným způsobem potřebné předměty, ale i bytová zařízení, která by se městu po bombardování velmi hodila. Na základě odpovědí, které komise zaslaly, město skutečně nějaké předměty z pohraničí získalo.³⁶ Konkrétně se jednalo o nábytek, který byl do Berouna dopraven pěti nákladními vozy. Přesto toto dovezené množství nábytku pro berounské občany nestačilo a bylo nutné požádat pohraniční správní komise o další pomoc.³⁷

Kromě odklizení trosk po náletech a celkových pracích, jež souvisely s poválečnou obnovou celého regionu, bylo zapotřebí skoncovat se vším, co připomínalo dobu německé okupace. Na plenární schůzi národního výboru byl proto podán návrh, aby došlo k přejmenování ulic, jejichž názvy připomínaly léta nesvobody. Tímto úkolem byla pověřena kulturní a osvětová komise. Většina názvů ulic a náměstí se vrátila k pojmenování, které nesly před rokem 1940. Některé části Berouna dostaly zcela nový název, který souvisel s osvobozením republiky, jednalo se například o názvy Stalinova či Stalingradská.³⁸ Většina nových názvů tak odkazovala k Sovětskému svazu jakožto jedinému osvoboditeli republiky, jak bylo tenkrát prezentováno.

Dalším předmětem zájmu, který se řešil po skončení druhé světové války, bylo zajištění finanční a materiální pomoci sociálně slabším občanům či osobám, které se vracely z koncentračních táborů. Do Berouna se vrátilo 19. května několik osob, které byly vězněny v německém Buchenwaldu.³⁹ Město tak pokládalo za svoji povinnost opatřit těmto přeživším potřebné věci a náležitě se o ně postarat. Za tímto účelem vznikla v Berouně organizace pomocných akcí, které byly určeny jednak osobám vracejícím se z koncentračních táborů, jednak pozůstalým rodinám, které ztratily své blízké při osvobození hlavního města. Tato organizace se starala také o rodiny postižené

---

³⁴Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna (26. VI. 1945–31. VI. 1948)*, inv. č. 1, s. 211.

³⁵Tamtéž, s. 188.

³⁶Tamtéž, s. 12.

³⁷Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV (20.9.1945–13.9.1946)*, inv. č. 42, nestr.

³⁸GARKISCH, Miloš. *Berounský uličník: jak šel čas berounskými uličkami*. Beroun: Nakladatelství MH, 2003. Edice regionálních autorů. ISBN 80-86720-00-4, s. 34.

³⁹Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500, s. 49.

bombardováním. Vedle ní působilo sdružení sociálně zdravotní podpůrné organizace, které se staralo o zdravotně postižené děti a spolupracovalo s MNV a ONV. Pro tyto sociálně znevýhodněné jedince byla uspořádána sbírka, při které se vybralo celkem 331 879 Kčs. Kromě finančních prostředků byla zajištěna i materiální pomoc v podobě oděvů, obuvi a ložního prádla. Jednotlivé oděvy rozdělával sám zástupce MNV František Souba v budově Masarykova sociálního ústavu. Finance pro určité osoby se vydávaly na berounské radnici, na sekretariátu sociální pomoci.⁴⁰

Referent sociální komise František Souba shledával za nutné opatřit potřebné šatstvo a obuv také pro dělnictvo. Veškerý textil, který byl určen pro pracující, byl zabaven německým uprchlíkům či občanům německé národnosti, kteří se na Berounsku ještě zdržovali. Všechny získané věci byly shromážděny v budově Okresní nemocenské pojišťovny v Berouně, kde se vydávaly podle potřeby. Podobným způsobem tak byli zaopatřeni zaměstnanci u železnice.⁴¹

3.1.1. Kulturní život

Po skončení druhé světové války došlo k obnově veřejného a kulturního života. Znovu oživaly nejrůznější spolky, jejichž činnost byla v době okupace zakázána. Některé z nich byly obnoveny již v květnu, jiné v následujících měsících. Lidé tak mohli opět navštěvovat divadelní představení, pořádat různé kulturní akce či vydávat regionální tisk, který nemohl být v době nesvobody uveřejněn.

Hned v květnových dnech krátce po osvobození republiky zahájil svoji činnost Sokol v rámci tzv. Tělovýchovného národního výboru. Cílem tohoto výboru bylo získat jakési právo kontroly nad všemi sportovními podniky, ale zároveň také usiloval o vytvoření sjednocené tělovýchovy, které chtěl sám aktivně pomáhat.⁴² V Berouně byl Tělovýchovný národní výbor ustanoven dne 29. května 1945. Vznikl sloučením všech místních tělovýchovných a sportovních organizací a jeho předsedou byl zvolen Josef Malý. První sraz berounských tělocvikářů a sportovců se konal následující červnovou nedělí na náměstí. Zúčastnilo se ho přes tisíc občanů, kteří z rozhlasu vyslechli projev ministra

---

⁴⁰Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500. s. 52.

⁴¹Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV (5.5–13.9. 1945)*, inv. č. 41. nestr.

⁴²STEJSKAL, Viktor a kol. *Tělocvičná jednota Sokol Beroun 1865–2000*. 1. vydání. Beroun: Tělocvičná jednota Sokol Beroun, 2000. s. 10.

školství Zdeňka Nejedlého.⁴³ Přesto si však Národní tělovýchovný výbor nedokázal udržet své postavení a rozpory, které se ve výboru vyostřily, vedly nakonec k tomu, že se tato organizace na přelomu roku rozpadla. Sokol se vrátil ke svým starým způsobům a mohl se tak spolehnout na své dlouhodobé a zkušené pracovníky. Svoji činnost zahájily rovněž i odbory, a to například odbor odbíjené, odbor žactva, táboření, hudební, či biografický.⁴⁴ V souvislosti s obnovou Sokola se v některých městech znovu objevily pomníky Miroslava Tyrše. Stalo se tak například v Komárově, kde byl pomník znovu odhalen 26. srpna 1945 před bývalým komárovským zámkem, dnes se zde nachází Železářské a slévárenské muzeum.⁴⁵

V měsíci červnu začaly vznikat spolky zcela nového typu, jmenovitě Jednotný svaz českých zemědělců, Svaz přátel Sovětského svazu či Svaz české mládeže, který zahájil svoji činnost v Berouně dne 2. června 1945. Manifest zahájil starosta města Karel Utratil svým projevem, jenž byl určený české mládeži. Večer téhož dne se konal přátelský večírek v hotelu U Tří korun, který měl hojnou účast. Mimo jiné zde byli přítomni i sovětsí vojáci, kteří tuto večerní akci zpestřili svým zpěvem a ukázkou národních tanců. Dokonce berounská kronika hovoří o jakémsi vzájemném sblížení našich slovanských národů. Důkazem toho byla návštěva berounské sokolovny sovětským vojenským kapitánem a třemi důstojníky, kteří vložili do rukou jedné cvičenky pušku se slovy: „*Líbí se nám sokolské žínky, proto jim přináším dárek na důkaz obdivu a trvalého přátelství.*“ Na pušce byla vypálena následující ruská slova: „*Sokolským žínkám na památku darují ruští vojáci 7. 6. 1945.*“ Ženy jim na oplátku darovaly hedvábné šátky.⁴⁶

Nepochybně vznikaly také nové tradice a oslavy, jež reflektovaly danou dobu. Nově se začal oslavovat vznik SSSR, výročí bolševického převratu, pořádaly se přednášky o SSSR a vše vyvrcholilo pozdějšími oslavami Prvního máje, které se neobešly bez slavnostního průvodu městem s obrovskými portréty komunistických funkcionářů. „*První, svobodný máj v Berouně po okupaci byl skutečně pravým svátkem práce. Tábor lidu na náměstí byl mohutný a také průvod se vydařil. Nejsilněji byla zastoupena KSČ, v jejímž průvodu šli také příslušníci armády...*“⁴⁷

⁴³Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500. s. 42–43.

⁴⁴STEJSKAL, Viktor a kol. *Tělocvičná jednota Sokol Beroun 1865–2000*. 1. vydání. Beroun: Tělocvičná jednota Sokol Beroun, 2000. s. 10.

⁴⁵HOŠKOVÁ, Libuše. *Historie Komárova 750 let aneb vzpomínání s kronikáři*. 1. vydání. Komárov: Úřad městyse Komárov, 2013. s. 74.

⁴⁶Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna, VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500. s. 43–44.

⁴⁷Tamtéž, s. 94.

Kulturní život tak v poválečných měsících opět ožil ve všech městech na Berounsku. V Berouně se zase konaly závody v lehké atletice, pořádaly se hudební večery a hrála se divadelní představení. Kladenští herci obnovili své pravidelné divadelní zájezdy do Berouna a již 20. května 1945 zde sehráli veselohru Olgy Scheinpflugové s názvem *Okénko*. Nechybělo však ani ztvárnění divadelních her od sovětských dramatiků, jako tomu bylo například v listopadu, kdy se v Berouně hrála veselohra od Valentina Petroviče Katejeva *Kvadratura kruhu*.⁴⁸

Velký podíl na obnově kulturního života měli členové tzv. Vlastenecko-dobročinné sdružené obce baráčníků, kteří pořádali taneční zábavy, dbali na staré tradice a zvyklosti, a dokonce pěstovali i vážnější kulturní formy, jako byla například výstava obrazů místních malířů, jež se konala v budově měšťanské školy v Králově Dvoře o Vánocích roku 1946.⁴⁹

3.1.2. Školství

„Jsem přesvědčen, že po tíživém temnu, jaké způsobila berounské akademii nacistická okupace, vzejde škola, na kterou vzpomínám vděčně a rád, trvalá slunná pohoda v nové osvobozené republice.“⁵⁰

Po skončení druhé světové války bylo zapotřebí věnovat se obnově školství, které bylo v době německé okupace výrazným způsobem změněno, muselo odpovídat představám německé okupační politiky. Mnohé budovy škol přestaly za války plnit funkci vzdělávacích institucí a byly zabrány německými vojáky, kteří je využili pro jiné účely. Stejný osud postihl také Obchodní akademii v Berouně. Ne všichni zaměstnanci školy a bohužel ani studenti neměli to štěstí a nedožili se konce války. Tři studenti obchodní akademie zahynuli v koncentračních táborech, profesor František Urban přišel o život z důvodu zapojení se do komunistického odboje. V odbojové činnosti působil také profesor František Hampl, kterému se ale podařilo přečkat všechny hrůzy nacistické okupace a roku 1945 se vrátil do Berouna z koncentračního tábora. Profesoru Urbanovi a všem studentům, již zahynuli v koncentračních táborech, byla na schodišti školy odhalena pamětní deska.

---

⁴⁸Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 57–58.

⁴⁹TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 153.

⁵⁰Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně. CVEJN, Karel. *25 let O. A. Beroun*, sign. XXII-455b. s. 31.

Samotný konec války však neznamenal návrat studentů do tříd obchodní akademie. Budova školy v posledních dnech války byla zabrána a posloužila nejprve jako lazaret pro raněné německé vojáky, později zde byl zřízen první internační tábor pro Němce na berounském okrese. Šestileté období nesvobody ochromilo školu natolik, že na konci června roku 1945 čítaly všechny škody odhadem 1,7 milionu korun. I přes veškeré úskalí byl školní rok zahájen už 28. května. Vyučování však neprobíhalo v budově školy, ale vyučovalo se všude, kde to bylo jen trochu možné. Své prostory poskytly především berounské místní hostince. Studenti se tak několik měsíců učili v hostinci U Kropáčků či U Adamců. Do budovy obchodní akademie se navrátili až 8. ledna roku 1946, a to především díky MNV v Berouně, který za tímto účelem vynaložil nemalé finanční prostředky.⁵¹

Nový školní rok v osvobozené republice začal tradičně 1. září. Avšak ve snaze nahradit studentům ztracený čas z dob válečných let zavedlo Ministerstvo školství doučování, které bylo určeno pro čtvrté ročníky a probíhalo v období od 10. srpna do 15. září, poté následovaly maturitní zkoušky. U maturit byla nově zavedena čeština jako povinný maturitní předmět, dříve byla pouze předmětem volitelným. Obchodní akademie se v novém školním roce potýkala s nedostatkem učitelů, proto bylo nutné požádat o výpomoc učitele z Obchodní akademie v Rakovníku. Změny nastaly i ve vedení školy. Novým ředitelem byl jmenován Vratislav Čermák, který vykonával svoji funkci od 1. listopadu 1945.

S novým školním rokem otevřela obchodní akademie celkem šest tříd, a to tři třídy pro nově příchozí studenty, tedy pro první ročník, dvě třídy pro druhý ročník a jednu třídu pro třetí ročník. Je zajímavé, že studenti třetího ročníku od druhého pololetí probírali učivo čtvrtého ročníku. Došlo tedy k tomu, že dva ročníky byly sloučeny v jeden, a to z toho důvodu, aby se vyrovnaly jakési křivdy způsobené totálním nasazením v době okupace. Vyučování však stále neprobíhalo v budově obchodní akademie, jelikož ta byla obsazena repatriační sovětskou stanicí. Vyučování probíhalo nouzově již ve zmíněných hostincích, ale také v budově obecné školy. Na základě inspekce, která proběhla 18. října 1945, byl vydán rozkaz Ministerstvem školství a OA musela opustit prostory berounských hostinců a soustředit své studenty jen do budovy obecné školy. Začalo se tak vyučovat ve dvou etapách. Někteří studenti měli vyučování v dopoledních hodinách, jiní v hodinách odpoledních.

---

⁵¹ Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně. TOPINKA, Jiří. *Obchodní akademie Beroun 1919–1999: almanach k 80. výročí školy*, sign. XXII-897. s. 18–19.

Na škole začala nově působit studentská rada, do které studenti volili předsedu, pokladníka a tzv. referenty, konkrétně referenta sociálního, kulturního a sportovního. Kromě toho si každá třída zvolila svoji třídní organizaci a její předsedové byli rovněž součástí studentské rady.⁵²

Kromě studentské rady byla v Berouně založena tzv. Studentské legie, která vznikla při berounském národním výboru. Hlavním cílem této nově vzniklé studentské organizace bylo zajistit majetek škol, které byly zavřeny v době okupace. Organizace podporovala také kulturní život, pořádala studentské akce a poskytovala informace pro další studenty. Za členy této organizace byli vybráni absolventi středních škol a vysokoškoláci. Tato Studentská legie sídlila v budově okresní nemocenské pojišťovny.⁵³ Podobně jako v Berouně došlo k obnově studentských spolků i v Hořovicích, kde byl znovu založen studentský spolek Valdek, který byl rozpuštěn německými úřady roku 1939. Studenti na schůzi zvolili nový výbor, jehož cílem bylo obnovit kulturní život ve městě. První velkou akcí tohoto spolku bylo pořádání kurzů ruského jazyka pro začátečníky.⁵⁴

3.1.3. Výstavba a doprava

Kromě poválečné obnovy celého Berounska bylo zapotřebí zahájit výstavbu nových objektů a zajistit dopravu mezi jednotlivými městy. Celé Berounsko se muselo vypořádat s velkým nedostatkem bytů. Byl to problém, který sužoval město Beroun ještě před válkou, a celá situace se v průběhu válečných let ještě více zhoršila. Proto krátce po skončení druhé světové války se konala v Berouně ustanovující schůze bytové komise, jejímž referentem byl zvolen Josef Macourek. Komise si hned první den svého vzniku vytyčila několik cílů, a to především zajistit byty občanům, kteří přišli o své domovy při náletech v dubnu roku 1945, a rovněž se snažila zajistit byty repatriovaným osobám. Zpočátku se podařilo opatřit celkem 32 bytů berounským občanům, již byli dubnovými nálety postiženi nejvíce.⁵⁵ Stejnou situaci s nedostatkem bytů musela řešit i bytová komise v Hořovicích, kde občané rovněž žádali o přidělení bytových jednotek, ale nebylo možno jim vyhovět. Mnohdy docházelo k tomu, že početné rodiny bydlely ve vlhkých podzemních bytech, a naopak tříčlenné rodiny obývaly velké prostorné byty. I tento fakt se

---

⁵²Státní okresní archiv Beroun, fond Střední ekonomická škola Beroun. SMOLA, Jan. *Kronika hospodářské školy (býv. Obch. akademie) v Berouně. 1919–1956*, (neinvent.), s. 163–166.

⁵³Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 50.

⁵⁴Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 13.

⁵⁵Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 46.

stal předmětem zájmu bytové komise. Jiným důvodem, proč Berounsko trpělo velkým nedostatkem bytů, bylo, že se někteří občané rozhodli přestěhovat do pohraničí, kde obsadili již zařízené byty po Němcích. Své tehdejší domovy na Berounsku uzamkli a po jejich opuštění se z nich staly jen prostory pro uskladnění věcí.⁵⁶

Situaci, týkající se nedostatku bytových jednotek, bylo nutné řešit a jako jedna z možných variant se nabízela výstavba zcela nových bytů. Hlavními iniciátory řešení bytové krize se staly velké průmyslové podniky v Berouně, ale i v sousedním Králově Dvoře. Ty začaly s výstavbou podnikových obytných domů již v roce 1946.⁵⁷ Nové byty byly postaveny také v Králově Dvoře na louce u železniční trati. Tam byly vybudovány kolonie pěti dvoupatrových domů pro zaměstnance místních železáren.⁵⁸

Celkovou výstavbu Berouna řešila také ÚRO (Ústřední rada odborů), která uspořádala v březnu 1946 řadu debatních večerů, na kterých se projednávaly například úpravy vodních toků, kanalizačních sítí, infrastruktura či budoucí osidlovací plán Berouna. Zkrátka hlavním předmětem zájmu se stala celková úprava města.⁵⁹ Na zvelebení Berouna se podíleli i jeho občané. 28. října 1946 byla v celé republice vyhlášena tzv. národní směna práce. V Berouně se této akce účastnilo přes 2000 občanů (kromě zaměstnanců průmyslových podniků), kteří v pracovních oděvech pracovali všude tam, kde bylo zapotřebí, především na polích a v ulicích města. V ten samý den byl v celé republice slavnostně vyhlášen dvouletý budovatelský plán.⁶⁰ Nejdůležitějšími úkoly v rámci plnění dvouletého budovatelského plánu pro město Beroun byly přestavba místních jatek, vybudování městských lázní, provedení regulace vodních toků, dokončení oprav bytových jednotek, zahájit výstavbu rekreačního střediska pro berounské pracující a v poslední řadě zahájit stavbu nových škol.⁶¹

Se stavebními pracemi se začalo i v Hořovicích. Město rozhodlo o vybudování místní nemocnice, a tak krátce po osvobození vznikl v Hořovicích výbor pro zřízení zmíněného objektu. Aby se mohlo začít s výstavbou, bylo nutné zajistit finanční prostředky, proto se ve městě, ale i po celém okrese pořádaly peněžní sbírky, ale i sbírky jiných potřebných předmětů. Například nábytek byl opatřen z bytů německých státních

---

⁵⁶Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 19.

⁵⁷GARKISCH, Miloš. *Beroun*. Praha: Paseka, 2012. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-236-5. s. 49.

⁵⁸TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 153.

⁵⁹Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 90.

⁶⁰Tamtéž, s. 110.

⁶¹Tamtéž, s. 118.

příslušníků. Jen do 1. června se podařilo na nemocnici vybrat přes čtvrt milionu korun.⁶² 20. října 1945 vykazoval stav finančních prostředků na nemocnici jeden a čtvrt milionu korun, a to především díky akci s názvem *Akce prvního milionu hořovické nemocnici*, kterou uspořádal Spolek pro postavení nemocnice v Hořovicích.⁶³

Kromě budování nových objektů v jednotlivých městech na Berounsku, byla pozornost soustředěna i na dopravu. Renovace infrastruktury a především zavedení nových dopravních spojů bylo jedním z hlavních cílů dvouletého budovatelského plánu. Celkové zlepšení dopravy bylo viditelné hned za několik měsíců po skončení války. Občané jednotlivých měst na Berounsku mohli využívat nově zavedené autobusové linky, z nichž některé poprvé jezdily do hlavního města, například z Králova Dvora. Na silnicích se začaly více objevovat osobní automobily, avšak ne každý si je mohl v této době dovolit. Přesto místní okresní úřad registroval 45 majitelů osobních automobilů a jejich počet pomalu, ale jistě vzrůstal, především v nadcházejících letech.⁶⁴

3.2. Osudy Němců a kolaborantů

S koncem druhé světové války nastaly na Berounsku, ale i v celé republice výrazné změny. V Berouně se denně scházel místní národní výbor, aby vyřešil situaci, jež se týkala zrádců, českých kolaborantů, ale i obyvatel německé národnosti. Často se hovořilo o době „obracení kabátů“, kterou komentoval bývalý redaktor berounského obzoru Václav Pelc těmito slovy: *„Mnozí, kteří z doby okupace neměli právě čisté svědomí, si přistoupením ke straně komunistické vykupovali zapomnění, šli se prostě ke komunistům schovat. Jiní v komunistické straně viděli stranu velkou a mocnou, která je může ochránit!“*⁶⁵

Za dobu šestileté nesvobody postihl všechny Němce neblahý osud, byli považováni za státně nespolehlivé osoby. Jak již bylo uvedeno výše, na Berounsku byl pro německé obyvatele zřízen internační tábor. Vznikl 6. května 1945 v budově Obchodní akademie v Berouně a zadržoval celkem 1227 Němců a několik českých kolaborantů. Prostory tohoto objektu ale přestaly vyhovovat, proto bylo nutné najít jiné vhodnější místo. Nejprve byli Němci a kolaboranti dočasně internováni v táborech pod Lišticí u Berouna, nakonec ale ONV našel pro zadržení nespolehlivých osob ve Skuhrově v pronajaté

---

⁶²Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 20.

⁶³Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 26.

⁶⁴TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 153.

⁶⁵GARKISCH, Miloš. *Beroun očima našich předků*. Beroun: 1. vydání. Muzeum Českého krasu, p.o., 2015. ISBN 978-80-87708-06-4. s. 72.

zámečnické dílně. Tábor fungoval pouze půl roku, poté došlo opět k dalšímu stěhování zadržených, tentokrát do bývalé továrny Derka. Během odsunu roku 1946 zastával tento objekt funkci sběrného tábora. Bývalý tábor pod Lišticí byl rozhodnutím ONV roku 1946 přebudován na tábor konfinační a v souvislosti s organizovaným odsunem Němců sloužil jako tábor sběrný, později pracovní. Podobně jako v Berouně zřídil ONV v Hořovicích internační tábor v Jincích. Ten zadržoval 394 příslušníků wehrmachtu a 10 členů jednotek SS. Později se přesunul do Podluh a stejně jako ostatní tábory se změnil na tábor sběrný.

Život v zajateckých táborech nebyl vůbec jednoduchý. Budíček byl v časných ranních hodinách, večerka kolem dvacáté druhé hodiny. Většina zadržených Němců však přes den pracovala v různých berounských továrnách, důvodem byl nedostatek pracovních sil. Továrny, ve kterých Němci pracovali, platily internačním táborům jakýsi poplatek za „pronajímání Němců na práci.“ Podmínky v těchto táborech mnohdy připomínaly strádání v koncentračních táborech. Němci měli také jasně stanovený denní příděl potravin, který se skládal z 250 g chleba, 10 g margarínu, 8 g cukru, 9 g kávové náhražky a 500 g brambor (nebo 100 g luštěnin), v některých táborech nebyl dokonce k dispozici zdroj pitné vody, a tak vězňům musela stačit kávová náhražka.⁶⁶ O zadržených osobách v internačních táborech se zmiňuje berounská kronika, která vězně přirovnává ke zvířatům. Nalezneme v ní následující záznam: „*Pod Lišticí u břehů Berounky se právě buduje pracovní barákový tábor. Bude asi pro 1000 vepřů, kteří byli lidovými soudy odsouzeni k nuceným pracím.*“⁶⁷ O nutnosti zřízení lidového soudu v Berouně bylo jednáno na schůzi ONV od 9. až 11. května 1945, do téhož soudu byli jmenováni dr. František Třšický, Antonín Spurný z Berouna a Josef Hájek z Králova Dvora.⁶⁸

Obyvatelé německé národnosti přišli o svůj majetek, nebo alespoň o většinu svého vlastnictví. Již v květnu docházelo k rabování německého majetku, na kterém se značně obohatili někteří Češi, ve většině případů to byli členové revolučních gard. Zanedlouho bylo MNV uloženo, aby na základě dekretu prezidenta republiky č. 108 z roku 1945 provedl návrh na konfiskaci majetku, který náležel Němcům, ale také Čechům kolaborantům, zrádcům či kolaborantským společnostem.⁶⁹ Dle nařízení ONV mělo dojít k přerozdělení zabaveného německého majetku, a to tak, že se 50 % odevzdávalo ONV, dalších zbylých 50 % zůstalo v obci, ve které byl majetek zabaven. Není pochyb o tom,

---

⁶⁶TOPINKA, Jiří. *Němci na Berounsku a jejich odsun*. In *Minulost Berounska 1*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 1998. ISBN 80-238-1703-5. s. 183–188.

⁶⁷Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 101.

⁶⁸Tamtéž, s. 39.

⁶⁹ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna (26. VI. 1945–31. VI. 1948)*, inv. č. 1. s. 75.

že mnohdy byl konfiskován i takový majetek, který dříve patřil Židům, ale Němci si ho v době války bezprostředně přivlastnili. Velmi zajímavý případ, jenž souvisí s konfiskací majetku, se odehrál v Suchomastech, kde byl zabaven nařízením ONV velkostatek Evelíně Elbogenové. Majitelka velkostatku zemřela v koncentračním táboře v Osvětimi, a dokonce oba její synové bojovali proti nacistickému Německu, jeden z nich zahynul ve službách R.A.F. Přesto všechno byl jejich majetek zabaven s odůvodněním, že se jednalo o Němce, kteří se pod jistým nátlakem přidali na stranu Anglie. Jako jiný důvod se uváděl fakt, že majetek se skládá z vlastnictví zkonfiskovaného po bitvě na Bílé hoře.⁷⁰

Odsun německého obyvatelstva byl proveden ve dvou etapách. První etapa započala hned po skončení války, a jelikož probíhala neorganizovaně, zapsala se do dějin jako divoký odsun Němců. O organizovaném odsunu, který měl být zahájen na začátku roku 1946, rozhodla sama vláda. Druhá etapa odsunu byla koordinována především Osídlovacím úřadem a jednotlivými odsunovými referenty, kteří byli pověřeni ONV. 25. ledna 1946 se v hotelu U Tří korun konala schůze předsedů MNV na Berounsku, na které se projednávaly podrobnosti týkající se odsunu. Dle evidence žilo na Berounsku v této době 1936 obyvatel německé národnosti.⁷¹

Při transportu do sběrných táborů, odkud byli převezeni dál do Německa, bylo důležité, aby byli Němci řádně oblečeni a obuti. Pokud by tak neučinili, mohlo se stát, že budou ze sběrného tábora vráceni zpět. Bylo tedy nutné, aby transporty probíhaly pod důkladnou kontrolou. Za tímto účelem byla na Berounsku zřízena odsunovací komise, v jejímž čele stál tajemník MNV v Berouně dr. Vladimír Zelenka. V této době se kontrolovaly evidenční listy všech německých obyvatel a zkoumalo se, zda jsou všichni Němci řádně hlášeni.⁷² Dle zápisu v berounské kronice byl odsun Němců prováděn co nejrychleji. 12. července 1946 odjelo z Berounska 200 osob, další transporty byly naplánovány na následující měsíce. „*Urychlení odsunu bylo občanstvem vítáno.*“⁷³ V měsíci říjnu bylo na Berounsku evidováno jen 263 osob. Tento organizovaný odsun měl také svá negativa. V celém regionu chyběly pracovní síly, a to především v zemědělství.

---

⁷⁰TOPINKA, Jiří. *Němci na Berounsku a jejich odsun*. In *Minulost Berounska 1*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 1998. ISBN 80-238-1703-5. s. 188–190.

⁷¹Tamtéž, s. 192.

⁷²Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV (20. 9. 1945–13. 9. 1946)*, inv. č. 42. nestr.

⁷³Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 103.

Paradoxem zůstává, že okresní rolnické komise vyžadovaly přísun Němců na práci, a tak do okresu přijížděli Němci z pohraničí, zatímco ti druzí v rámci odsunu odjížděli.⁷⁴

Kromě zatýkání a odsunu osob německé národnosti bylo zapotřebí potrestat české zrádce a kolaboranty. Tímto úkolem se zabývala trestní nalézací komise, která byla ustanovena 11. ledna 1946 při berounském ONV. Na základě dekretu prezidenta republiky komise trestala provinění proti národní cti. Jejím předsedou byl zvolen děkan Eybel, jeho zástupcem se stal František Souba.⁷⁵ Závažnější případy řešil Mimořádný lidový soud v Praze na základě dekretu o potrestání nacistických zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Mnohdy se však stávalo, že někteří lidé byli potrestáni neprávem. Zkrátka se dostali na seznam nepohodlných osob a byli perzekuováni jako skuteční provinilci. Za zmínku stojí případ berounského občana Václava Talicha, dirigenta České filharmonie, který byl obviněn z kolaborace a ze zneuctění Smetanovy hudby, jelikož koncertoval v době okupace v Berlíně. Talich byl nakonec zproštěn obvinění a k soudnímu procesu vůbec nedošlo.⁷⁶ Podobná situace postihla také známou českou herečku Adinu Mandlovou, o jejím zatčení je v berounské kronice následující záznam: „Počátkem června byla v Berouně zatčena členy RG Novým a Holečkem známá kinoherečka Adina Mandlová-Tůmová. Zatčena byla i se svým průvodcem továrníkem Vydrou z Prahy. Jela na návštěvu do Nové Huti pod Nižborem. Zatčení byli dopraveni do Prahy. Událost značně vyrušila obyvatele, zvláště ženské pohlaví.“⁷⁷ I v tomto případě k žádnému soudnímu líčení nakonec nedošlo.

Na počátku roku 1946 se konala v hotelu U Tří korun schůze pořádaná SOPV. Na schůzi všichni přítomní žádali spravedlivý trest pro zrádce národa a kolaboranty. Samotný sál hotelu byl tak přeplněn, že někteří lidé stáli na náměstí, jen aby si vyslechli celý průběh schůze. Předseda MNV Souba žádal důkladnou očistu ve všech berounských úřadech, kontrolu v internačních táborech a zatčení několika kolaborantů.⁷⁸ První rozsudky vynesla berounská trestní komise 25. ledna 1946 nad občany, kteří se v době okupace provinili proti národní cti. Komise se scházela každou středu, jelikož v řešení bylo kolem tisícovky případů. Avšak některé případy berounských občanů byly

---

⁷⁴TOPINKA, Jiří. *Němci na Berounsku a jejich odsun*. In *Minulost Berounska 1*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 1998. ISBN 80-238-1703-5. s. 193.

⁷⁵Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 82.

⁷⁶TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 318–319.

⁷⁷Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 43.

⁷⁸Tamtéž, s. 82.

mnohem závažnější, a tak je musel řešit Mimořádný lidový soud v Praze. Ten se zabýval případem Marie Hlinkové z Berouna, která údajně udala Němcům svého manžela Josefa Hlinku a společně s ním i další osoby, protože poslouchali zahraniční rozhlas a přechovávali zbraně. Před tento soud se dostali i manželé Kindlovi, kteří udržovali kontakt s jistým německým esesmanem a podávali mu informace o chování místních obyvatel.⁷⁹ Obvinění byla různá. Avšak nejzávažnější případ, který si vyžádal pozornost berounských obyvatel, se týkal místního holiče Ladislava Malého, který byl obviněn z udání nevinných lidí gestapu. Tento případ rozdělil obyvatele Berouna na dva tábory. Za holiče Malého se postavili místní komunisté, což nebyla náhoda. Pozdější důkazy odhalily fakt, že někteří berounští komunisté byli do tohoto případu také zapleteni a záměrně mařili vyšetřování, aby nedošlo k jejich odhalení. Soud nakonec shledal Malého vinným a udělil mu sazbu po dobu 12 let. Přesto roku 1948 proběhlo revizní řízení zmíněného případu a holič Malý byl osvobozen.⁸⁰

Proti národní cti se provinil i Josef Raboch, který v době protektorátu hlasoval pro poskytnutí daru německému Červenému Kříži za účelem uctění Heydrichovy památky, kromě toho měl hostit několik Němců ve své lovecké chatě. Raboch byl odsouzen k vysoké peněžní pokutě. Pokud by tuto částku nezaplatil, čekal ho trest odnětí svobody po dobu 6 měsíců. Velmi zajímavý byl případ berounské občanky Anny Hässlerové, jež byla odsouzena k trestu těžkého žaláře v trvání 6 let, a to z důvodu, že se roku 1944 stala dobrovolnou členkou jednotek SS, a později dokonce dozorkyní v ženském koncentračním táboře v Meklenburku a Ravensbrücku.⁸¹

Z kolaborace či z provinění proti národní cti byla nařčena celá řada obyvatel. Některé případy patřily k těm závažnějším, jindy lidé ze strachu dělali chybná rozhodnutí, která z nich po skončení války kolaboranty udělala. Jsou známy ale i případy, kdy se lidé navzájem obviňovali jen z toho důvodu, aby si mezi sebou vyřídili staré účty.

3.3. Politická situace

Roku 1946 proběhly parlamentní volby, které určila NF na 26. květen. Byly to první poválečné volby, ale zároveň poslední svobodné po několik dalších desítek let.

---

⁷⁹Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500, s. 84–85.

⁸⁰TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 319.

⁸¹Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Ostatní věci trestní (kolaborace)*, inv. č. 592, sign. 278, kart. 1.

Do těchto voleb byly nově zařazeny tzv. bílé lístky, které navrhl Klement Gottwald na schůzi NF konané 16. ledna 1946. Voliči měli možnost prostřednictvím bílých lístků vyjádřit svůj nesouhlas s nastolenou politikou NF. Ve skutečnosti měly ale bílé lístky zcela jiný záměr, což si jasně uvědomovaly některé politické strany. Po volbách se nakonec ukázala bezvýznamnost těchto lístků, protože je použilo pouze 0,45 % voličů.⁸²

Výsledky voleb naplnily očekávání komunistů, kteří v českých zemích získali nejvíce hlasů. Avšak na Slovensku zvítězila Demokratická strana. Nicméně v celostátním měřítku bylo vítězství komunistů zcela jasné. Nová vláda v čele s Klementem Gottwaldem byla jmenována 2. července 1946.⁸³

Hned druhý den po volbách 27. května okomentovalo výsledky voleb Rudé právo následujícími slovy: „*Komunisté vedoucí silou národa. Ještě žádná politická strana neobdržela tak velkou důvěru. V nejdemokratičtějších volbách lid potvrdil a rozšířil mandát komunistů - Radostná nálada lidu - Jen nepatrný počet hlasoval bílými lístky proti lidově-demokratickému režimu a proti Národní frontě.*“⁸⁴

Únorové volby roku 1946 proběhly na Berounsku tak, jak je lidé znali ještě před vypuknutím války. „*Předvolební boj na veřejných volebních schůzích na náměstí, v sále radnice či lidového domu měl starý charakter. Plakáty, hesla, sliby, nápisy na zdech i chodnicích byly původním zjevem. Velký nápis na chodníku v horní části náměstí „Volte nesocialisticky“ zůstal bez povšimnutí.*“⁸⁵ I na berounském okrese uhájili své vedoucí postavení komunisté, za nimi se umístili národní socialisté, poté sociální demokraté. Bílé lístky použilo na celém okrese pouze 55 voličů. V samotném Berouně komunisté obdrželi celkem 45,3 % hlasů, což je o pět procent více, než činil výsledek komunistické strany v celorepublikovém hlasování. Na druhém místě skončili národní socialisté, kteří získali celkem 33,8 % hlasů.⁸⁶ Důvodem jejich umístění v těchto parlamentních volbách byl zřejmě fakt, že do strany národních socialistů vstoupili členové bývalých politických stran, které byly po válce zakázány, jednalo se o agrárníky a národní demokraty, kteří získali podporu svých pravicových voličů. Tyto parlamentní volby mimo jiné uspořádaly vedení městské radnice, a to tak, že se výsledek voleb přenesl do jednotlivých obcí a žádné obecní

---

⁸²KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*. 1. vydání. Praha: SPN, 1991. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25699-6. s. 37–38.

⁸³BĚLINA, Pavel. *Dějiny země koruny české II*. 4. vyd. Praha: Paseka, 1997. ISBN 8071850977. s. 258.

⁸⁴KREJČÍŘÍK, Milan. *Volby 1946* [online]. [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/volby/volby_1946.php

⁸⁵Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 28.

⁸⁶Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 98.

volny se nekonaly. V čele berounské radnice zůstal stále člen KSČ Karel Utratil, který na konci roku prosadil jmenování Klementa Gottwalda čestným občanem města Berouna.⁸⁷ Stalo se tak k příležitosti jeho 50. narozenin. O jmenování Gottwalda čestným občanem města rozhodla plenární schůze místního národního výboru, která se konala 21. listopadu roku 1946.⁸⁸

I obyvatelé sousedního Králova Dvora podpořili svým hlasováním vítězství KSČ. Komunisté zde získali celkem 54,6 % hlasů, v Počaplech, osamocené místní části Králova Dvora, dokonce obdrželi 60 % hlasů.⁸⁹

Bylo celkem jasné, že po skončení druhé světové války se společnost přikloní na stranu komunistů. Lidé měli stále v paměti osvobození Rudou armádou, navíc na Berounsku v době okupace působil silný protinacistický odboj, a právě všechny tyto aspekty mohly ovlivnit hlasování v prvních poválečných volbách.

Výsledky voleb konané 26. května 1946 ve městě Beroun⁹⁰

Komunisté	4146 hlasů	45,3 %
Národní socialisté	3096 hlasů	33,8 %
Sociální demokraté	1017 hlasů	11,1 %
Lidovci	899 hlasů	9,8 %
Bílé lístky	19 hlasů	0,2 %

3.4. Tzv. Vítězný únor 1948

Počátkem roku 1948 se v Československé republice vystupňovalo politické napětí, které se projevilo jednak uvnitř Národní fronty, jednak v celé politické sféře. Únor roku 1948 vstoupil do povědomí všech lidí jako únorový převrat, popřípadě Vítězný únor, kdy se politické moci v Československu ujali komunisté, a došlo k nastolení komunistické

⁸⁷TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 319–320.

⁸⁸Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 114.

⁸⁹TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 150.

⁹⁰Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Pamětní kniha města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 98.

diktatury, likvidaci parlamentního demokratického systému a začlenění Československa do mocenského bloku Sovětského svazu.

Během celé vládní krize sehrály bezpochyby významnou roli tzv. Akční výbory NF, jež byly vytvořeny ilegálním způsobem. Obdobně tak byly vytvořeny ozbrojené složky KSČ, známé pod názvem Lidové milice. Celý nátlak komunistické strany vedl k tomu, že nekomunističtí ministři podali demisi. „Právě se vracím z Hradu od prezidenta republiky. Dnes ráno jsem panu prezidentu republiky podal návrh na přijetí demise ministrů, kteří odstoupili 20. února tohoto roku. A současně jsem panu prezidentu navrhl seznam osob, kterými má být vláda doplněna a rekonstruována. Mohu vám sdělit, že pan prezident všechny mé návrhy, přesně tak jak byly podány, přijal...“⁹¹

Komunisté tak v Československu ovládli celou politickou sféru a především určovali její nadcházející vývoj. Byla nastolena nová vláda tzv. obrozené NF, která se stala jejich mocenskou základnou. Únor 1948 se stal pro Československo významným mezníkem a bezpochyby znamenal pro tehdejší společnost hrozivý vývoj, který měl tragické následky. Avšak ne všichni si to tehdy uvědomovali.⁹²

3.4.1. Únor 1948 na Berounsku

Ještě před samotným únorovým převratem panovalo na Berounsku jisté politické napětí, a to především mezi komunisty a národními socialisty. Členové komunistické strany již roku 1947 zesílili svoji propagandu a dočkali se značné podpory, nejen u místních občanů, ale i u tehdejších herců, jako byl například Jindřich Plachta. Do Berouna toho roku přijeli řečnit o politické situaci také významní komunističtí předáci. Osobně řečnil na berounském náměstí ministr vnitra Václav Nosek, v kulturním domě Plzeňka pronesl několik slov předseda Zemského národního výboru v Praze Ladislav Kopřiva. K vyvrcholení celé politické krize došlo v únorových dnech roku 1948, kdy 20. února nekomunističtí ministři podali demisi. O den později se zaplnilo berounské náměstí, kde si občané, z nichž většinu tvořili pracující dělníci berounských závodů, vyslechli přímý přenos projevu Klementa Gottwalda ze Staroměstského náměstí.⁹³ Po jeho skončení promluvil ke shromážděnému davu předseda ONV Havel a předseda MNV

---

⁹¹TOTEV, Jonko. *Únor 1948* [online]. [cit. 2020-01-09]. Dostupné z:

http://www.totalita.cz/volby/volby_1946.php

⁹²KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25699-6. s. 152–153.

⁹³TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 320.

Utratil, poté byl z Berouna odeslán telegram adresovaný prezidentu Benešovi v tomto znění: „*Slovutný pane prezidente! Dnes se koná veřejný projev pracujících lidu v Berouně. Jeho jménem, vážený pane prezidente, Vás prosíme, abyste přijal demisi ministrů a vládu doplnil tak, aby bylo možno dokončit budovatelský program Gottwaldovy vlády.*“ Několik dalších telegramů bylo odesláno i z různých berounských továren a podniků, jejichž obsah žádal rovněž po prezidentu Benešovi, aby přijal demisi o odstoupení členů vlády.

O den později se konala schůze okresního akčního výboru Národní fronty, aby projednala vzniklou politickou situaci. Zástupci národních socialistů, lidovců a sociálních demokratů vytýkali komunistům jejich nátlakové metody. Chování a jednání členů komunistické strany zřejmě pobouřilo i některé berounské občany, jelikož se 23. února objevily v berounských ulicích rozházené letáky, jejichž obsah byl zaměřen proti vládě Klementa Gottwalda. Jakýkoli projev odporu vůči komunistům byl v dané době již zbytečný, neboť již ovládali důležitá místa v regionu.⁹⁴

24. února se konala schůze MNV, jejíž členové se rozhodli vyjádřit podporu Klementu Gottwaldovi, ale i samotnému prezidentovi, jemuž zaslali následující telegram se slovy: „*Slovutný pane prezidente! Rada MNV v Berouně ve schůzi dne 24. února usnesla se poslati Vám zdravici v dnešní obzvlášť těžké době a ujistit Vás, že občanstvo města Berouna stojí pevně za Vámi a za předsedou vlády Klementem Gottwaldem. Usnesla se zároveň projeviti Vám plnou důvěru ve víře, že nedopustíte, aby Košický vládní program byl opuštěn. Žádáme, aby rozvratné a základy republiky ohrožující pokusy reakce byly potlačeny zákonitými prostředky. Odsuzujeme osoby, které podlehly zahraničním reakčním pokusům. Zároveň žádáme, aby demise ministrů byla přijata a do vlády povolány jiné osoby ze stran Národní fronty, které budou usilovati všemožně o zajištění klidu, míru a blahobytu všeho československého lidu...*“⁹⁵ Téměř stejný obsah telegramu odeslali i zástupci všech politických stran rady ONV, kteří rovněž požadovali přijetí demise a zachování Košického vládního programu. Ještě ten den se konala manifestační stávka, které se v Berouně zúčastnily všechny závody, úřady a školy, kromě hospodářského družstva, jehož zaměstnanci stávku ignorovali. Ihned do zmíněného podniku byla dosazena národní správa.⁹⁶

---

⁹⁴Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 191–193.

⁹⁵Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun. *Rada MNV města Berouna 1948*, inv. č. 46. s. 56–57.

⁹⁶Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Pamětní kniha města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 193–194.

Celá politická situace vygradovala 25. února, kdy se na berounské radnici sešli představitelé MNV. Schůze měla bouřlivý charakter, jelikož hned v jejím úvodu vyzval předseda Karel Utratil jednotlivé členy k odsouzení demise. Učinit tento krok však odmítli představitelé demokratických stran. Hlasování na schůzi proběhlo následovně: proti usnesení, jež odsuzuje ministry tří politických stran, hlasovali čtyři představitelé rady, naopak pro hlasovalo zbylých pět komunistických členů. Ke komunistům se přidal představitel sociálních demokratů profesor berounského gymnázia František Vítkovský, který konstatoval, že: „*stát, jehož občané nerespektují platného právního řádu, jest odsouzen k zániku.*“ Tehdy si ale neuvědomil, že přijetím demise sice nedojde k zániku státu, ale k jeho tragickému vývoji po další desetiletí.⁹⁷

Ten samý den, tedy 25. února, došlo k ustanovení místního akčního výboru Národní fronty, ale také k ustanovení okresního akčního výboru NF, jehož předsedou byl zvolen Josef Havel. Vzápětí nato byly odvolány ze svých funkcí osoby, jež nesympatizovaly s politikou komunistické strany. Akční výbor vydal prohlášení o zachování klidu a vytvoření kontrolních orgánů v podnicích. Akční výbory po tzv. Vítězném únoru sehrály důležitou roli ve společnosti.⁹⁸

Na Berounsku proběhl únorový převrat poklidnou cestou, tudíž připravené a vyzbrojené Lidové milice nemusely vůbec zasáhnout. Největší jednotka LM se zformovala v sousedním Králově Dvoře v tamních železárnách pod vedením Karla Jungmanna, vznikla tajně již na počátku měsíce. Na okrese nedošlo k žádnému násilí, navíc komunisté měli cestu ke svému vítězství ulehčenou tím, že na Berounsku za druhé světové války působil silný komunistický odboj. Ve většině berounských obcí tak získali značnou podporu.⁹⁹

Únor 1948 je v našich dějinách označován za významný mezník, který ovlivnil vývoj Československa po další desetiletí a nastolil komunistickou diktaturu. Tehdy však někteří neměli nejmenší tušení, co bude znamenat únorový převrat pro budoucnost, proto se většina občanů těšila z vítězství komunistické strany. Krátce po převratu se objevil v berounském tisku následující titulek: „*Ať žije vláda Národní fronty v čele s Klementem*

---

⁹⁷TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 320.

⁹⁸Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 194–195.

⁹⁹TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 154.

*Gottwaldem! Ať žije pevná a nerozborná jednota dělníků, rolníků, živnostníků a pracující inteligence!*¹⁰⁰

„Z naší továrny se generální stávky zúčastnili všichni zaměstnanci až na technického vedoucího, který pracovníkům vytykal účast na stávce se slovy, že republika potřebuje práci a ne stávku. Na to jej někteří soudruzi uzamkli v jeho kanceláři a veškeré osazenstvo s rudou vlajkou v čele částečně vyzbrojeni puškami, odešlo jako prvý závod na berounské náměstí, aby vyslechlo projev soudruha Klementa Gottwalda.¹⁰¹

„Na dobu jednohodinové stávky byli všichni zaměstnanci svoláni do strojárny, kde z rozhlasu vyslechli projev soudruha Klementa Gottwalda. Stanovisko soudruhů bylo jednoznačné: „Pryč s rozvratníky!“ S tímto heslem pak pochodovali pod rudými prapory za zpěvu revolučních písní na náměstí do Hořovic, kde se sešli s ostatními pracujícími ostatních závodů [...]. Pochodu do Hořovic a manifestace na náměstí se zúčastnili prakticky všichni pracující závodu v Komárově až na nepatrné výjimky.“¹⁰²

Jaroslav Pašek

Velmi rušná situace byla v únorových dnech ve Zdicích v ČSD. Soudruzi zde sváděli velmi ostré boje s měšťáky a rozvraceči příslušníky stran – národně socialistické a sociálně demokratické. Nejvyhrocenější situace v tomto duchu bývaly zde na schůzích ROH, ale i zde se postupně podařilo soudruhům získat převážnou většinu dělnictva na svou stranu.“¹⁰³

Josef David

---

¹⁰⁰GUSTAV, Vaněk. *Provolání*. In: *Berounsko: Věstník okresního národního výboru v Berouně*, Roč. 3, č. 9. (1948), s. 1.

¹⁰¹ Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně, *Berounsko na cestě k Únoru 1948: Sborník vzpomínek*, inv. č. 16414, sign. XXII-164b. s. 36.

¹⁰² Tamtéž, s. 62.

¹⁰³ Tamtéž, s. 66.

5. Poúnorový vývoj

Brzy po převratu započal okresní a místní akční výbor se svoji činností, která byla spojena s tzv. kádrováním lidí a odvoláním politicky neloajálních osob z funkcí. Například z MNV v Berouně byla odvolána dokonce celá jedna třetina poslanců. Během března pak vznikaly akční výbory ve všech berounských podnicích, úřadech, školách a spolcích. Některým osobám, které jednotlivé akční výbory shledaly za nespolehlivé, byly dokonce zabaveny telefony, v horším případě jejich osobní automobily. Započalo prověřování místních občanů, jehož důsledkem někteří z nich přišli o zaměstnání. Těm, kteří pracovali ve státní správě, bylo doporučeno, aby vstoupili do KSČ.¹⁰⁴ Kromě berounských občanů začali do KSČ vstupovat i příslušníci jiných politických stran. Jako první byli vyzváni představitelé strany národních socialistů, krátce nato i lidovci. Ti ve svém svolání zdůraznili, že vstup do KSČ je důležitý především z toho důvodu, aby byla zachována jednota národa.¹⁰⁵

Kádrování osob započalo i v Králově Dvoře, přestože většina obyvatel dávala jasně najevo svoje sympatie vůči komunistům, prověrkám se nevyhnuli. Svůj záporný postoj k lidově demokratickému zřízení zaujali učitelé na místní škole, Josef Pivoňka a Rostislav Zelený tak přišli záhy o svoji práci.¹⁰⁶

Při konání voleb do NS 30. května 1948 si komunisté potvrdili svoji moc. Volbám předcházela řada veřejných projevů, na kterých se někdy objevily i výhrůžky určené občanům, kteří by se rozhodli jinak a nehlasovali pro jednotnou kandidátku NF. Ten den celé město žilo jen volbami, které spíše připomínaly komický výjev, jelikož voliči měli na výběr mezi jednotnou kandidátku NF a bílým lístek, kterým vyjadřovali svůj nesouhlas. Většina občanů volila tzv. manifestačně, tedy bez možnosti odejít za zástěnu. Kandidátku NF zvolilo v Berouně celkem 8451 občanů, 190 lístků bylo neplatných a 280 voličů vyjádřilo svůj nesouhlas vhozením bílého lístku do urny.¹⁰⁷

Komunisté posilovali svoji moc i po květnových volbách pořádáním nejrůznějších akcí. K příležitosti IX. sjezdu KSČ roku 1949 se v Berouně konaly velkolepé oslavy. V ulicích proudily davy lidí s rudými prapory a jezdily alegorické vozy, které byly

---

¹⁰⁴TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 320.

¹⁰⁵ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 195–196.

¹⁰⁶ TOPINKA, Jiří. *Králov Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králov Dvůr: Obec Králov Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 154.

¹⁰⁷ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 206.

vyzdobeny budovatelskými hesly.¹⁰⁸ Zaměstnanci v továrnách a v jiných berounských podnicích se zavázali k tomu, že zvýší svůj pracovní výkon, lidé odevzdávali sjezdu peněžní, ale i věcné dary a po celém Berounsku probíhaly úklidové práce. Na tomto sjezdu byl zároveň vyhlášen plán budování socialismu.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 321.

¹⁰⁹ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 263.

6. Budování socialismu a 50. léta

Po únorovém převratu nastaly zásadní změny, které se nesly v duchu budování socialistické společnosti. Započala přeměna, která zasáhla všechny sféry veřejného života a celé Berounsko se tak ocitlo v éře velkého přerodu. Změny zasáhly společnost, politickou sféru, ale také průmysl. Komunisté usilovali o modernizaci berounských továren, jejichž provoz považovali za zastaralý. Jisté nedostatky spatřovali také ve zdravotnictví, obchodu či v kulturní sféře. Po celá padesátá léta tak probíhalo naplňování programu, který byl dán vítězstvím komunistů v únoru 1948 a který pomalu ale jistě směřoval k budování socialistické společnosti. Avšak pro berounské komunisty bylo naplňování socialistického programu na počátku 50. let poněkud obtížné.¹¹⁰

Vykonavatelem veškeré moci ve městě, ale i na okrese se stala komunistická strana, přesněji řečeno její okresní výbor, který určoval, ale především ovládal veřejný život v Berouně i v regionu. Po celá padesátá léta působilo v Berouně při MNV a při ONV několik desítek uličních a závodních organizací strany, jejichž počet se značně zredukoval až v 60. letech. V obou těchto politických orgánech převažovali komunisté, o tom svědčí fakt, že ze 48 členů MNV jich 30 vlastnilo legitimaci KSČ. Přesto všechno se komunistické straně na Berounsku v 50. letech příliš nedařilo, jelikož chyběli schopní lidé. Dokonce byl Beroun v rámci kádrové politiky označen krajským výborem strany za jeden z nejhorších okresů v kraji.¹¹¹ MNV bylo vytýkáno, že jeho příslušníci jsou sice u komunistů, ale nikoli komunisty, proto byl úřad MNV kontrolován, zda řádně plní své politické úkoly. Také mu bylo vyčítáno, že se veškeré úřadování děje mechanicky, úředníci neovládají dokonale předpisy a dopouštějí se chyb. Mimo jiné jsou politicky pasivní, neúčastní se žádných oficiálních oslav, a dokonce ani tajemník jakožto vedoucí úředník, se nezapojuje do stranické práce, proto „*je třeba, aby volení funkcionáři zjednali v tomto směru bezodkladně nápravu. Oni musí býti avantgardou, která jde v čele pracujících mas na cestě k socialismu.*“¹¹²

Na počátku roku 1950 byl stále předsedou MNV Karel Utratil. Netrvalo však příliš dlouho a Utratil, který byl až doposud považován za nejmocnějšího muže ve městě, byl najednou pouhý kádrový pracovník v místních cementárnách. V listopadu toho roku jej

---

¹¹⁰ČAPKOVÁ, Jana. *Berounsko: nástin přírodních poměrů a historického vývoje do současnosti na území okresu Beroun*. 1. vydání. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1978. s. 27.

¹¹¹TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 322.

¹¹² Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV v Berouně 1949*, inv. č. 47. s. 197.

předseda ONV odvolal z funkce. Důvodem jeho odvolání byla nespokojenost strany, které se nelíbilo, jakým způsobem Utratil vedl město. Na jeho místo usedl bývalý učitel Stanislav Novotný, který ve funkci setrval až do roku 1960.¹¹³

Odvoláním Utrátila však nekončily změny uvnitř MNV. Vládním nařízením č. 14/1950 Sb. byl vydán nový organizační řád MNV, podle něhož nastaly v úřadu určité změny. Například činnost národních výborů se začala rozdělovat do jednotlivých referátů, jako byl referát pro všeobecné vnitřní věci, referát práce a sociální péče, hospodářský referát atd. První schůze již nového MNV se konala 14. června 1950 v sále hotelu U Tří korun v Berouně. Provedené změny, jež se týkaly vnitřní proměny MNV byly součástí programu reorganizace lidové správy, o němž hovořil ministr vnitra Václav Nosek na prvním celostátním sjezdu národních výborů v Kroměříži roku 1948.¹¹⁴

V květnu roku 1954 se konaly volby do jednotlivých národních výborů. Lidé si začali uvědomovat, že volby jsou zcela jiného charakteru, než byly doposud. Ve městě nastal předvolební ruch, v ulicích se začaly objevovat vyhlášky, které poučovaly o volbách, a vznikala agitační střediska, v nichž se pořádaly nejrůznější kulturní akce. V Berouně působilo takovýchto středisek celkem pět, a to na náměstí v místnosti SČSP, U Piků na Zavadilce, U Jelena, U Majerů na Závodí a U Kropáčů. Po celou dobu konání voleb působila v Berouně volební komise, která řídila volební proces.¹¹⁵

Změny, které se děly v 50. letech, se neuskutečňovaly pouze v politické sféře, ale zasáhly rovněž i veřejný život. Všude ve městech se začala objevovat budovatelská hesla, rostl kult Stalinovy osobnosti, ale také prezidenta Gottwalda. Započaly soutěže mezi jednotlivými podniky, jedinci, a dokonce i mezi městy v rámci okresu. MNV v Berouně soutěžil především s MNV v Hořovicích, popřípadě se sousedním Kralovským Dvorem. Tak tomu bylo po celá 50. léta. Hodnotily se odpracované hodiny dobrovolných brigád nebo hospodářské výsledky. Beroun si v těchto soutěžích nevedl špatně, avšak ke konci 50. let jej předstihl Králův Dvůr.¹¹⁶ V rámci socializace došlo také k likvidaci soukromého sektoru. O soukromnících byly vedeny zápisy v městských kronikách. Sledovalo se, kolik osob různých profesí zůstalo v soukromém podnikání. Režim však po celou dobu neúprosně usiloval o eliminaci soukromých podnikatelů. Tyto osoby, které zaměstnávaly

---

¹¹³TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 322–323.

¹¹⁴Státní okresní archiv Beroun, fond MNV, *Organizace úřadu*, inv. č. 575, sign. 183, kart. 1.

¹¹⁵Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501. s. 220–225.

¹¹⁶Tamtéž, s. 226.

námezdní sílu, byly vyloučeny z vázaného hospodářství. Občané museli plnit povinné dodávky státu, pokud tak neučinili, hrozil jim určitý postih.¹¹⁷

6.1. Postihy, represe, politické procesy

Poté, co se komunisté dostali k moci, začala vlna nejrůznějších postihů a perzekucí, která vyvrcholila politickými procesy. Zpočátku se řešily méně závažné případy, které se týkaly především podvodů s potravinami. Na Berounsku se řešilo hned několik takových případů a provinilci byli potrestáni většinou finanční pokutou, někdy ale stanuli před soudem. V Berounské kronice se objevuje hned několik záznamů o tzv. podpultovním zboží. Je tedy zřejmé, že takové situace byly na denním pořádku. Bezpečnostním orgánům SNB v Berouně se tak podařilo odhalit bývalého velkoobchodníka Šulce, který shromažďoval nejen potraviny, ale také textil, kůže, a dokonce peníze, které byly již dávno neplatné. Většina berounských občanů Šulce odsoudila, avšak někteří se postavili na jeho stranu, jako byl jeho příbuzný, který se k aféře vyjádřil se slovy: „*Kdo se přičiní, ten má.*“¹¹⁸ Šulc nakonec se svojí manželkou stanul před okresním lidovým soudem. Přelíčení se konalo v září roku 1952 U Tří korun. Dvojice byla obviněna jednak z hromadění majetku, jednak z toho, že nechala přijít nazmar zboží v hodnotě několik set tisíc korun. Oba dva byli odsouzeni k několika letům vězení.¹¹⁹

Jiné přestupky proti vázanému hospodářství se týkaly například neohlášených porážek domácích zvířat, čímž bylo ochuzeno veřejné zásobování státu. Tohoto přestupku se dopustila vdova Božena Jaroměřská, která neohlásila porážku vepře ve své usedlosti, a ochudila tak stát o několik kilo sádla. V dané době bylo běžné, že se porážky domácích zvířat hlásily na MNV, který dotyčnému vydal tzv. porážkový list, na němž byl jasně stanovený předpis o odvodu.¹²⁰

Postupem času se kromě drobných prohřešků, které většinou vyřešila finanční pokuta, začaly řešit mnohem závažnější případy. Komunistická strana Československa převzala praktiky řízení společnosti podle Sovětského svazu, a tak česká veřejnost poznala veškeré možné formy represí. Komunisté žili neustálým hledáním „nepřítele“, a to jak ve svých vlastních řadách, tak i ve společnosti. Velmi populární se stalo heslo: „*Kdo nejde*

---

¹¹⁷Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 41.

¹¹⁸Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501. s. 20.

¹¹⁹Tamtéž, s. 30.

¹²⁰Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Černý obchod, hromadění zásob*, inv. č. 542, sign. 268D, kart. 140.

s námi, jde proti nám“, kterým započalo pronásledování osob, jež nesouhlasily s komunistickým režimem. Osoby, které vystupovaly jakýmkoli způsobem proti komunistickému režimu, byly často souzeny podle zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky. S tímto zákonem se seznámilo i několik berounských občanů, především dělníci, kteří před svými spolupracovníky nehezky hovořili na adresu režimu. To se jim stalo osudným, jelikož byli svými kolegy udáni a odsouzeni za pobuřování proti republice k několika měsícům vězení. Kromě toho museli zaplatit finanční pokutu. Někteří však byli odsouzeni i k několika letům odnětí svobody a svůj trest si odpykávali v táborech nucených prací. Jeden takový tábor byl zřízen ve Svatém Janě pod Skalou a dodával vězně na práce do cementárny v Králově Dvoře. Svůj trest zde vykovával František Pelikán, odsouzený na 25 let za kritiku SSSR. Započala doba vyhledávání a pronásledování nespolehlivých osob vůči režimu, v níž důležitou roli hráli informátoři StB. Jim napomáhaly i tzv. uliční výbory, které poskytovaly úřadům o jednotlivých osobách kádrové posudky.¹²¹

Represe se nevyhnula ani církvi, která představovala pro komunistický režim jisté nebezpečí. Na plenární schůzi MNV v Berouně se dokonce o církvi mluvilo jako o nepatrné skupině zrádců, záškodníků, kořistníků a cizích přísluhovačů.¹²² Represe se dotkly berounského katolického faráře Jana Chalupického a faráře Církve československé Ladislava Krále, jelikož se odmítli podřídit komunistické diktatuře. Chalupický byl zatčen Státní bezpečností a ve vykonstruovaném procesu odsouzen na dva roky vězení, avšak jeho kolega dopadl mnohem hůře, soud mu přiřkl celkem patnáct let žaláře. Podle informačních pramenů se v Berouně během 50. let odehrálo celkem 31 politických procesů, ve skutečnosti se jednalo ale o mnohem vyšší číslo. Soudilo se i za drobné prohřešky, urážky či pomluvy komunistických funkcionářů.¹²³

Jiné osoby, které režim označil za „nepřátele“, byly pod záminkou vojenské služby internovány a nuceny k těžkým, a někdy i nebezpečným pracím u tzv. 52. pomocného technického praporu Svatá Dobrotivá. Ten byl založen roku 1950 rozšířením vězeňského tábora, který se nacházel za 2. světové války v Zaječově na Berounsku. Do tábora byli deportováni nejen nepohodlní občané z Berounska, ale i z celé republiky. Masivní přísun osob do Svaté Dobrotivé započal v dubnu roku 1950, kdy došlo k násilnému obsazení

---

¹²¹TOPINKA, Jiří. *Králov Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 155–156.

¹²²Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Plenární schůze MNV v Berouně (27. 9. 1948–26. 6. 1951)*, inv. č. 2, s. 259.

¹²³TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 324.

klášterů a následné intervenci duchovních. Kromě nich se v tábore nacházeli bývalí trestanci, studenti vysokých škol, továrníci, živnostníci, političtí vězni, ale i soukromí zemědělci. Zkrátka osoby, které komunistický režim označil za své „nepřátele“. Pro zadržené se v tábore vžilo jednotné označení, říkalo se jim „pétépáci“ jakožto příslušníci pomocných technických praporů.“¹²⁴ Takto vzpomíná na léta ve Svaté Dobrotivé František Šlejmar: „*Celý objekt byl chráněn ostnatým drátem. První můj dojem byl – koncentrační tábor. V malých místnostech, kde jsme byli natěsnáni po deseti až dvanácti lidech, byla dvě lůžka nad sebou, bez vody, jedna velká kamna, v kterých se bez povolení nesmělo topit [...]* Chodili jsme denně pracovat do vzdálenějšího kamenolomu, nebo na vojenskou střelnici Kvaň, kde jsme nosili kameny a tvrdě pracovali s krumpáčem a lopatou.“¹²⁵

6.2. Měnová reforma

V 50. letech proběhla měnová reforma, konkrétně roku 1953. Ještě před jejím uskutečněním se šířily nejrůznější spekulace o tom, že se něco takového skutečně chystá. Někteří občané tak začali nakupovat zboží a potraviny ve velkém, jiní zachovali chladnou hlavu.

Ve zprávě, jež byla vypracována ministrem financí, bylo mimo jiné poznamenáno, že reforma sleduje i cíle politické, tedy likvidaci finanční základny kapitalistů. I v rámci měnové reformy byl vyhledáván tzv. třídní nepřítel, za něhož byl považován každý, kdo byl hospodářsky samostatně činný, tedy schopný pro sebe, nikoli pro společnost, produkovat zisk a akumulovat kapitál. Rudé právo zdůrazňovalo, že „*třídní nepřítel je silný mimo jiné také proto, že mu zůstaly hotové peníze.*“ Proto bylo nutné, laicky řečeno, sáhnout těmto „třídním nepřítelům“ na peníze. Nejdříve se však projednávala pouze reforma trhu, která vedla ke zrušení přidělového lístkového systému. Měnová reforma k ní byla připojena dodatečně. Rozhodnutí o jejím uskutečnění proběhlo v utajení a v nejužším kruhu kolem prezidenta Gottwalda, a to již v listopadu roku 1952. Přesto se o ní šířily zvěsti mezi lidmi, kteří v panice ještě toho roku utratili za veškeré zboží 15 miliard korun.¹²⁶

Panika propukla i na Berounsku, kde rovněž místní občané věřili tomu, že je měnová reforma na spadnutí. K celkové panice přispělo vysílání zahraničního rozhlasu

---

¹²⁴ BÍLEK, Jirí, HOLEC František. *PétÉpáci ve Svaté Dobrotivé 1950–1954*. Zaječov: Obecní úřad Zaječov, 2002. ISBN 80-238-9267-3. s. 12–13.

¹²⁵ Tamtéž, s. 36–37.

¹²⁶ PETRÁŠ, Jirí, SVOBODA Libor. *Osm let po válce: rok 1953 v Československu*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87211-98-4. s. 327–331.

v lednu roku 1952, jež vysílalo zprávu o tom, jak se v Československu připravuje měnová reforma. K dané události se vyjádřil finanční referent MNV v Berouně, který uklidňoval lid, že není žádný důvod k provedení měnové reformy a že zahraničí se snaží především o narušení důvěry v naši měnu a hospodářství celého státu. Zdůraznil, že „*imperialistickým falešným prorokům není možno věřit ani slovo*“ a že „*každý rozumný člověk musí přece uznat, že nemáme ani jeden důvod, abychom dělali měnovou reformu. Naše měna je pevná a není ohrožena osudy měn kapitalistických států. Je tak pevná jako základy socialismu, které jsme v naší vlasti vybudovali.*“¹²⁷ Na vysílání zahraničního rozhlasu nepřiměřeně reagovali také hořovičtí občané, kteří bez uvážení nakupovali nábytek, textil, obuv, ale i věci drahé a luxusní.¹²⁸ Vykupováním potravin ve velkém způsobilo problémy v zásobování. V obchodech chyběly základní suroviny, a to především sádlo, cukr, mouka. Sůl byla vykoupena za 14 dní v takovém množství, v kterém se prodávala za celý rok. Doslova vypukla nákupní horečka. Před obchody se stály fronty, aniž by lidé věděli, co chtějí vůbec kupovat. Na pořádek před jednotlivými obchody dokonce dohlíželi příslušníci SNB. 25. května roku 1953 byli vedoucí prodejen vyzváni k provedení inventury všeho zboží. Ve volném prodeji zůstaly jen základní suroviny, salámu se prodávalo jen 20 dkg. Prodej kuřiva byl zcela zastaven. Takové opatření trvalo celý týden. Následně 30. května v 17 hodin byla rozhlasem oznámena měnová reforma, kterou občané na Berounsku přijali s nejrůznějšími pocity. Staré peníze na hotovosti se měnily v poměru 1:50, uložené peníze a 300 Kčs na osobu v poměru 1:5. Nejvyšší částka, která se měnila v Hořovicích v hotovosti, přesáhla 450 000 Kčs. Peníze se měnily ve výměnných střediscích na poště, ve spořitelně a národní pojišťovně, vše za dozoru dělnických milic a příslušníků SNB. Následující dva dny, jako by občané ztratili pojem o hodnotě peněz. Zaplnily se hostince, kde lidé kupovali na staré peníze likéry, pivo a jídlo za ceny přepočtené na novou měnu.¹²⁹

V Berouně probíhala situace obdobně jako v Hořovicích. S oznámením měnové reformy začaly ve městě vznikat výměnná střediska, ve kterých měly být vyměněny staré peníze za nové, a to v období od prvního do čtvrtého června. V Berouně mohli občané směnit své peníze ve státní bance, na poště a na MNV. Nakonec se však ukázalo, že tato tři střediska nejsou dostačující z důvodu tvoření se nekonečných front, a tak byla otevřena ještě další střediska na nádraží, na ONV a v okresní knihovně a v pojišťovně.

---

¹²⁷ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Schůze rady ONV č. 1–15 (1952)*, inv. č. 27, s. 8.

¹²⁸ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 39.

¹²⁹ Tamtéž, s. 49–50.

Společně s měnovou reformou rozhodla vláda o zrušení vázaného trhu, který fungoval bezmála 14 let. Po prvních dvou dnech nebylo v obchodech zboží. To se objevilo až 3. června a lidé zase nakupovali kávu, rýži, čokoládu, textil, ale tentokrát s odlišnými cenami.¹³⁰

Nové ceny zboží (někde srovnáno s cenami starými)¹³¹

Zboží	Nová cena	Původní cena
Sádlo 1 kg	36,-	
Brambory 1 kg	72 hal.	
Káva 10 dkg	30,-	150,-
Cigarety Partyzánky 10 ks.	1,80,-	10,-
Lipy	2,40,-	13,-
Rum 1 l	68,-	
Pánská košile	70,-	
Motocykl JAWA	12 000,-	

6.3. Společnost

V 50. letech se objevovaly snahy o vytvoření nového životního stylu, přičemž hlavním iniciátorem byla především mládež, která udávala zcela nový životní styl a velmi výrazným způsobem ho ovlivňovala. Počátkem 50. let byl kladen velký důraz na kolektivnost, a to ve všech směrech. Vytvoření, a především udržení jisté kolektivity mělo přispět i k překonávání společenských problémů. V dané době nebylo důležité, kdo jakou profesi vykonává a jak je jeho pozice na pracovišti důležitá, protože v rámci kolektivu si byli všichni rovni. Vedle kolektivismu se prosazovala i tzv. sovětizace, která se projevovala jakýmsi neustálým opěvováním Sovětského svazu. Tehdy se razilo propagandistické heslo: „*Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak*“. SSSR byl společností mnohdy líčen jako pozemský ráj, kde jsou vyřešeny všechny problémy.¹³²

Bylo tedy zcela běžné, že se pořádaly přednášky o Sovětském svazu, jež byly určeny široké veřejnosti, tedy i československé mládeži. Občané navštěvovali kurzy

¹³⁰ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501. s. 71–73.

¹³¹ Tamtéž, s. 73.

¹³² PAŽOUT, Jaroslav, ed. *Každodenní život v Československu 1945/48-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-35-5. s. 19–21.

ruštiny, oslavovaly se narozeniny sovětských komunistických funkcionářů či se pořádaly oslavy k příležitosti výročí VŘSR. Berounští občané podepisovali tzv. zdravici k 70. narozeninám Stalina. Podpisové archy s textem „*Se Stalinem za mír, socialismu a štěstí našeho lidu*“ nebyly rozeslány jen po Berounsku, nýbrž i po celé republice. Většinou se zasílaly do škol, velkých podniků a na úřady, kde byly poté zahájeny podpisové akce. Na denním programu byly i tzv. dny československo-sovětského přátelství, kdy se rovněž pořádaly nejrůznější slavnosti, jež ve většině případů souvisely se Stalinovým kultem osobnosti.¹³³ Společenský život na Berounsku ožil počátkem dubna roku 1956 po zprávách z XX. sjezdu KSSS, na kterém byl kult Stalinovy osobnosti odsouzen. Lidé začali mnohem více debatovat o politické situaci, oceňovali otevřenost, a někteří si dokonce uvědomovali chyby poslední doby.¹³⁴ Je nutné však podotknout, že jisté politické uvolnění nastalo již roku 1953, kdy zemřel Stalin a krátce po něm i prezident Gottwald.

Každý první květen se ve městě konaly velkolepé oslavy. Lidé oslavovali Svátek práce, který byl považován za nejvýznamnější svátek komunistického režimu. Pořádaly se slavnostní průvody, na které se sjeli lidé z celého okresu. Účast na těchto průvodech byla povinná pro všechny studenty a pracovníky místních závodů. V Berouně se takové ceremonie účastnilo někdy až dvacet tisíc osob. Město bylo v tento významný den slavnostně vyzdobeno, samozřejmě nechyběly rudé prapory, alegorické vozy v průvodu a ozdobené traktory. Do průvodu se zapojili i příslušníci stran NF, pionýři, členové SNB a vojáci. Věhlasný průvod měli vždy dělníci z královédvorských železáren.¹³⁵ Většinou se k příležitosti oslav Prvního máje uzavíraly nejrůznější socialistické závazky, které se týkaly pracovního nasazení. Zaměstnanci ONV se tak zavázali, že v případě potřeby vypomohou u hospodářského družstva v Berouně při odvozu obilí a že brigádně odpracují celkem sto hodin.¹³⁶

Kromě oslav Prvního máje se na Berounsku pořádaly dožínkové slavnosti, jež symbolizovaly konec sklizně, které se Berounští účastnili v rámci dobrovolných brigád. Tato slavnost většinou připadala na poslední srpnové dny. V Hořovicích se oslavovalo v zámeckém parku, kde se pořádaly trhy s možností zakoupení nejrůznějších surovin, především ale přebytků z JZD. Největší zájem byl však o mák, vepřové maso, jaternice a drůbež. I dožínkové slavnosti patřily mezi oblíbené, jelikož byly doprovázeny bohatým

¹³³ Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Spolky, oslavy*, inv. č. 587, sign. 267, kart. 1.

¹³⁴ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501, s. 182.

¹³⁵ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500, s. 316.

¹³⁶ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Schůze rady ONV č. 1–15 (1952)*, inv. č. 27, s. 7.

a pestrým programem.¹³⁷ Předcházelo jim však nepřeberné množství hodin dobrovolných brigád. Občané odjížděli například na česání chmelu, přičemž nejvíce brigádníků se na tuhle akce přihlásilo právě z Berounska, za nimi následovalo Příbramsko. Velkého úspěchu v těchto dobrovolných pracích dosáhlo berounské gymnázium, jehož žáci vedli v soutěži škol o trhání chmele.¹³⁸ Jiné brigády se týkaly především sklizně cukrovky. Rozhlasem byli vyzváni berounští občané, aby se této akce zúčastnili v hojném počtu a přiložili ruku k dílu. Jelikož k účasti byli vyzváni všichni obyvatelé Berouna, bylo zapotřebí zajistit dobrou organizaci a především dopravu.¹³⁹

V 50. letech se zvýšila životní úroveň. Nebyla téměř žádná nezaměstnanost, jelikož práce bylo všude dostatek. Tehdy činil průměrný měsíční plat kolem 1200 Kčs. Většina berounských občanů se přestěhovala na vesnice, jež se nacházely v blízkosti Berouna, a tam si postavili rodinné domky. V této době již bylo zajištěno i dobré dopravní spojení mezi okresním městem a jednotlivými městy či vesnicemi. Dnes by již nikdo nevěřil tomu, že 1 m² pozemku se dal zakoupit zhruba za jednu korunu. Proto se někteří občané rozhodli opustit okresní město a přestěhovali se na vesnici.¹⁴⁰ Rozšiřovaly se a zdokonalovaly veřejné služby, jako byla například zdravotní péče, rostla síť obchodu, vzdělanost, s níž souvisí budování nových mateřských škol na Berounsku, ale započala i stavba jiných kulturních a tělovýchovných zařízení.¹⁴¹

6.3.1. Kultura

Kultura se po skončení druhé světové války začala pomalu, ale jistě obnovovat. Přesto občané na Berounsku nejevili v 50. letech o kulturní život příliš velký zájem. V Berouně se na počátku budování socialismu nacházelo hned několik kulturních podniků, avšak jejich návštěvnost byla minimální. Občané upřednostňovali spíše zábavu v podobě cirkusů, varieté či městských veselí. Divadlo, film a koncerty vážnější hudby jim byly zpočátku cizí. Dokonce i místní kino Stalingrad nebylo berounskými občany vyhledáváno, přestože jeho vnitřek byl nově zmodernizován. Ve městě v dané době působila Újezdní

---

¹³⁷ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 47.

¹³⁸ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 215.

¹³⁹ Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Zvelebení rostlinné výroby*, inv. č. 642, sign. 620, kart. 2.

¹⁴⁰ GARKISCH, Miloš. *Beroun očima našich předků*. Beroun: Muzeum Českého krasu, p.o., 2015. ISBN 978-80-87708-06-4. s. 74.

¹⁴¹ ČAPKOVÁ, Jana. *Berounsko: nástin přírodních poměrů a historického vývoje do současnosti na území okresu Beroun*. 1. vydání. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1978. s. 29.

osvětová beseda v čele s profesorem Majerem, ale byla spíše pasivní, co se kulturního života týče. Navíc v Berouně ještě roku 1951 chyběl kulturní dům, který by veřejný život jistě oživil.¹⁴² Ten byl slavnostně otevřen až 11. ledna roku 1956 v budově bývalé Plzeňky pod oficiálním názvem *Kulturní dům Závodního klubu královédvorských cementáren A. Zápotockého*. Na otevírací slavnost byl pozván sám prezident Zápotocký, který byl berounskými občany náležitě přivítán a společně s nimi se účastnil celé ceremonie.¹⁴³ Původním plánem však bylo postavit zcela nový kulturní dům, na který se již od konce války pořádaly finanční sbírky. Nakonec byl pouze obnoven bývalý kulturní dům, a to díky dělníkům z cementáren. Avšak ani po otevření objektu nedošlo k oživení kulturního života. Berounští nemohli za kulturou dojíždět ani do nedalekého hlavního města, jelikož mezi Berounem a Prahou bylo špatné dopravní spojení. Berounskému ONV tak bylo vytýkáno špatné vedení osvětové činnosti. V novinách se dokonce psalo, že kádrová politika na ONV v Berouně není zcela v pořádku, jelikož se zde vystříдалo již dvanáct osvětových inspektorů. Nedostatečný zájem občanů o kulturní život byl také připisován skutečnosti, že sami funkcionáři ONV nežili dost kulturně, neúčastnili se žádných přednášek či koncertů. Dokonce i na „*přednášku o Juliu Fučíkovi se nedostavil ani jeden z vedoucích funkcionářů. Kultura v Berouně by tak potřebovala mnohem více pozornosti jak od pracovníků ONV, tak i KNV.*“¹⁴⁴

Podobná situace panovala i v Hořovicích. Ani hořovičtí občané nejevili zájem o kulturní život a osvětové podniky byly často opuštěné. Naopak rádi navštěvovali některé filmy a veřejná sportoviště. Problém s návštěvností však nastal, když se v Hořovicích konaly přednášky či slavnostní akce. Účast návštěvníku tak musela být zajištěna předchozí organizovanou agitací, aby se někdo z místních na tyto akce vůbec dostavil.¹⁴⁵

Přesto v obou městech jak v Berouně, tak v Hořovicích působila divadla. Hned na počátku 50. let vzniklo v Berouně ochotnické divadlo. 15. ledna 1950 se konala schůze berounských ochotníků, kteří se rozhodli vytvořit Ochotnické divadlo města Berouna.

---

¹⁴² Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 375.

¹⁴³ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501. s. 177.

¹⁴⁴ KRAUS, Václav. *Kultura kraje: Co se nám v Berouně nelíbí?* In: *Svoboda*, č. 42 (1956), s. 5

¹⁴⁵ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 60.

První představení se hráli herci na scéně U Tří korun již v březnu a diváci tak měli možnost zhlédnout divadelní hru od Neumanna.¹⁴⁶

6.3.2. Sportovní vyžití

I v éře budování socialismu byl na denním pořádku sport. Mezi lidmi byl stále nejvíce oblíbený fotbal a hokej, v menším měřítku se začaly prosazovat i jiné sporty, jako byl volejbal, házená a nohejbal. Přestože k provozování některých sportů chybělo lidem patřičné vybavení, a někdy dokonce i prostor, vždy si našli cestu, jak se svému oblíbenému sportu věnovat. Bylo tedy běžné, že si děti hrály s míčem na ulicích, jelikož v dané době bylo nebezpečí přejetí automobilem minimální.¹⁴⁷

Berounští si sportovních aktivit v 50. letech užívali naplno. Přesto je důležité zmínit, že po únoru roku 1948 nastaly v oblasti sportu a tělovýchovy jisté změny. Především došlo ke zrušení samostatné sokolské organizace, jelikož ideje jejích představitelů byly v naprostém rozporu s komunistickým režimem. Sokol tak přestal fungovat jako samostatná složka a byl začleněn do jakéhosi systému jednotné tělovýchovy.¹⁴⁸ Tehdy se razilo heslo: „*Vítězný únor 1948 zajistil rozvoj sjednoceného Sokola.*“ Stalo se tedy, že režim začal ovládat i tuto sféru. Nově se začaly objevovat soutěže ve všestrannosti tzv. TOZ (Tyršův odznak zdatnosti). Sportovci byli do této soutěže nejdříve nalákáni propagací, později ale přestali mít o tento druh soutěže zájem, a byli tak vedoucími orgány přímo nuceni k účasti. Jedinými nadšenci pro TOZ byli příslušníci lidových milic z královédvorských cementáren. Zanedlouho byl TOZ vystřídán novým odznakem PPOV (Připraven k práci a obraně vlasti), ale i v rámci této soutěže byla účast mizivá.¹⁴⁹

Kromě pořádání týdnů TOZ se konaly na Berounsku běžecké a cyklistické závody, které se těšily velkého zájmu. Asi nejznámější byl závod v běhu, ale i chůzi pořádaný na trati Praha – Beroun, který byl dlouhý 25 kilometrů. Akce probíhala pod záštitou MNV

---

¹⁴⁶ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 296.

¹⁴⁷ KNAPÍK, Jiří, FRANC Martin. *Mezi pionýrským šátkem a mopedem: děti, mládež a socialismus v českých zemích 1948–1970*. Praha: Academia, 2018. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-2890-7. s. 253.

¹⁴⁸ STEJSKAL, Viktor a kol. *Tělocvičná jednota SOKOL Beroun 1865–2000*. Beroun: TJ Sokol Beroun, 2000. s. 11.

¹⁴⁹ FROLÍK, Jaroslav. Sportovní klub Union Beroun. Fotbalový příběh z let 1924–2007. In *Minulostí Berounska 20*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2017. ISBN 978-80-88148-15-9. s. 230–231.

v Berouně, který celou událost náležitě podporoval. Dokonce pro vítěze nechalo město zhotovit putovní cenu, a to památnou plaketu, kterou si odnesli vždy dva vítězové.¹⁵⁰

V souvislosti se sportovním vyžitím nesmíme opomenout spartakiády, které měly nahradit dřívější sokolské slety. První celostátní spartakiáda se konala roku 1955 k příležitosti jubilejních oslav osvobození naší země sovětskou armádou a připravovali se na ni nejen obyvatelé Berounska. Celá akce vzbudila obrovský zájem a již několik měsíců před jejím uskutečněním probíhaly neúprosné a velmi pečlivé přípravy. Na Berounsku však nebyly vedoucí orgány s přípravami na první celostátní spartakiádu spokojeny. Tělovýchovným organizacím bylo vyčítáno, že neplní dostatečný nábor mladých sportovců a zároveň jim nevysvětluje, „že je jejich morální povinností nacvičovat na spartakiádu, za to vše, co strana a vláda tělovýchově věnuje.“¹⁵¹ Celostátní spartakiádě předcházela okresní spartakiáda, která byla jakousi generálkou k velkolepému představení v Praze na Strahově. V Berouně předvedli své skladby na hřišti TJ Lokomotivy žáci středních škol, učilišť, ale také vojáci, odboráři, ženy a malé děti.¹⁵² Na celých přípravných akcích se nejvíce podíleli učitelé z berounských škol. Po skončení okresní spartakiády byli vybráni nejlepší cvičenci, kteří odjeli reprezentovat berounský okres na strahovský stadion. Celostátní spartakiády se od roku 1955 konaly pravidelně, a to jednou za pět let.¹⁵³

6.4. Školství

Změny, které nastaly v 50. letech, výrazně zasáhly také školství. Vzdělání a výchova mládeže se přizpůsobily potřebám komunistického režimu. Byla snížena standardní délka vzdělání (od roku 1953 byla zkrácena povinná školní docházka na osm let, dle školského zákona č. 31/1953), a to za účelem rychle získat pracovní síly. To vše bylo zakotveno v novém školském zákonu, který se připravoval od září roku 1952 a jednoznačně kopíroval strukturu sovětského školství. Celá následná 50. léta znamenala úpadek vzdělávání, jelikož došlo k naprosté ignoraci tradic českého školství.

Kromě změn, jež nastaly na počátku 50. let, způsobily chaos ve vyučovacím procesu i další vlivy, jako byly například přípravy na celostátní spartakiádu v roce 1955,

---

¹⁵⁰ Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Turistika, sport*, inv. č. 613, sign. 435, kart. 1.

¹⁵¹ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna č. 6–15 (1955)*, inv. č. 14, s. 43–44.

¹⁵² Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501, s. 161.

¹⁵³ TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 171.

kterým se podřizovala výuka nejen v hodinách tělesné výchovy, ale i v dalších vyučovacích předmětech. Mnohdy byl zkrácen školní rok, a to z důvodu účasti žactva na zemědělských brigádách, kde žáci pracovali osm až dvanáct hodin denně.¹⁵⁴

Změny proběhly i na berounských školách. Od 1. září roku 1953 podle nového školského zákona vznikly nově dva typy škol. Dosavadní všeobecně vzdělávací školy byly sloučeny v jednu jedenáctiletou střední školu, která sloužila jako příprava pro studium na vysoké škole, a druhým typem byly tzv. školy osmitřídní, které se skládaly z pěti tříd bývalé obecné (národní) školy a tří tříd měšťanské (střední) školy. Za pozitivní změny můžeme považovat otevírání či zřizování nových škol, jako tomu bylo v Hořovicích, kde byla zřízena 1. září 1953 vyšší průmyslová škola strojní a slévárenská. Toho roku byly otevřeny dvě třídy.¹⁵⁵

Jak bylo uvedeno výše, školní rok byl často narušován řadou zemědělských brigád, nejčastěji česáním chmele, nebo dobrovolnými pracemi, jako byl sběr odpadových hmot. Brigád se účastnili všichni žáci berounských škol společně se svými učiteli. Velmi časté byly právě brigády česání chmele, za kterými žáci odjížděli do nejrůznějších míst republiky. Účasti se nevyhnuli ani žáci 1. střední školy v Berouně, kteří na chmelové brigádě strávili celý jeden týden. Pracovní doba byla stanovena na deset hodin denně a ve večerních hodinách nechyběla samozřejmě kulturní ideologická výchovná činnost, která byla spojena s přednáškami či návštěvou místního kina. Po skončení chmelové brigády byli vyhlášeni nejlepší česači, kteří byli odměněni knihou. Všichni zúčastnění si z chmelové brigády odnesli i finanční odměnu, která v té době činila kolem 63 Kčs.¹⁵⁶ Kromě povinností, jež souvisely s plněním pracovních brigád, si studenti užívali i řadu oslav, k nejznámějším patřil studentský Majáles, který byl v Berouně obnoven roku 1956, ale ještě v roce předchozím nebyly slavnosti takového typu veřejnými orgány schváleny. Berounští studenti prostřednictvím plakátů zvali občany k účasti obyvatele slovy: „*Všem měšťanstvům, paním i pannám Královského města Berouna, jakož i lidu obecnímu na všeobecnou známost dáváme, že dne 28. měsíce června 1956 v parku Kultury a oddechu slavnosti Majáles konati se budou [...]*“¹⁵⁷ Majálesové slavnosti byly v režii okresního výboru ČSM, který spolupracoval se školními skupinami. Součástí slavností byl

¹⁵⁴ KNAPÍK, Jiří, FRANC Martin. *Mezi pionýrským šátkem a mopedem: děti, mládež a socialismus v českých zemích 1948–1970*. Praha: Academia, 2018. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-2890-7. s. 405–406.

¹⁵⁵ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 53.

¹⁵⁶ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Chmelová brigáda*, inv. č. 892, sign. 338.2, kart. 320.

¹⁵⁷ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501. s. 187.

průvod studentů městem, přičemž většina z nich se oblékala do nejrůznějších masek, někdy do slavnostních historických krojů. Ve večerních hodinách se konala taneční zábava v Lidovém domě, kde k tanci a poslechu hrála místní kapela. Od roku 1956 byl studentský Majáles pořádán každým rokem a vždy se ho účastnil hojný počet mládeže.¹⁵⁸ Byla to jediná kulturní akce, kde byla účast studentstva a mládeže zaručena. V jiných případech bylo totiž studentům vytýkáno, že se kulturních akcí neúčastní, ba se jim dokonce vyhýbají a místo nich navštěvují biografy, kde se promítaly filmy, jež by měly být mládeži do šestnácti let nepřístupné. Avšak berounská správa biografů nedbala zákonných předpisů o přístupnosti promítaných filmů. Dle učitele Novotného byl tento fakt příčinou úpadku morálky školní mládeže, která byla často vyšetřována příslušníky SNB.¹⁵⁹

SNB nebyli vyšetřováni jen berounští studenti, ale dokonce i někteří členové učitelského sboru si získali pozornost SNB. Ta vyšetřovala případ ředitele Obchodní akademie v Berouně, který byl udán kolegou příslušným orgánům. Údajně měl roku 1935 jakožto starosta obce Vráž asistovat četníkům při zatýkání čtyř komunistů. Avšak v době socialismu byl ten čin chápán nikoli jako povinnost starosty z dob první republiky, ale jako nepřátelství vůči komunistické straně. Později se rozšířily spekulace o tom, že ředitel Prošek dokonce zavinil smrt oněch čtyř příslušníků KSČ. Obchodní akademie se tak ocitla na tzv. indexu komunistického režimu. Ve skutečnosti měl tento spor odehrávající se mezi ředitelem a jeho podřízeným malicherný důvod, jež byl zakořeněn v osobních neshodách.¹⁶⁰

Prostředí školy bylo mnohdy využíváno jako jakýsi nástroj sloužící k plnění zemědělských dodávek. Třídní nástěnky často zdobily přehledné tabulky, které uváděly, jak rodiče žáků splnili či nesplnili předepsané dodávky zemědělských produktů. Jejich cílem bylo přimět rodiče „neplniče“, aby dodržovali své povinnosti. V dobové zprávě je uvedeno: „...domníváme se, že liknaví neplniči se přece jen zastydí, až jim děti o naší akci budou vyprávět a předepsané kontingenty splní. [...] Budeme se i dále starat o to, aby ani jeden z rodičů našich žáků a žákyň nebyl mezi neplniči.“ Dokonce se také stávalo, že skupina žáků byla vyslána k soukromým zemědělcům a snažila se je přesvědčit, aby vstoupili do JZD. Ve většině případů však se svojí agitací neuspěli.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 78.

¹⁵⁹ Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV města Berouna 1948*, inv. č. 46. s. 75.

¹⁶⁰ Státní okresní archiv Beroun, fond Střední ekonomická škola Beroun. SMOLA, Jan. *Kronika hospodářské školy (býv. Obch. akademie) v Berouně. 1919–1956*, (neinvent.), s. 222–223.

¹⁶¹ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Spolupůsobení školy na dodatečném plnění zemědělských dodávek*, inv. č. 894, sign. 338.2, kart. 320.

6.5. Kolektivizace a vznik JZD

„...nebude socialismus, dokud nebude socializace na vesnici.“¹⁶²

Komunistickým vítězstvím roku 1948 nenastaly změny jen v politické sféře, nýbrž režim výrazným způsobem zasáhl i do oblasti zemědělství. Již roku 1949 přijal parlament zákon o jednotných zemědělských družstvech (JZD), a tím začal proces kolektivizace podle sovětského vzoru, což byla další cesta směřující k budování socialismu.¹⁶³ Kolektivizace znamenala likvidaci soukromého zemědělského sektoru a v 50. letech se její tempo zrychlovalo prostřednictvím zakládáním nových JZD, která se dělila na čtyři typy. JZD I. typu spočívalo ve vzájemné spolupráci při pracích na poli, přičemž každý pracující člen si odnesl sklizeň z vlastního pozemku. Pro JZD II. typu byly typické společné osevy na scelené půdě a odměny závisely na míře vykonané práce. Pro III. a IV. typ JZD byl charakteristický odvod dobytka a společná zemědělská a živočišná výroba. Není pochyb o tom, že při zakládání družstev se vyskytla řada překážek, přičemž za hlavní překážku režim považoval tzv. vesnické boháče, již vlastnili kvalitní zemědělskou půdu a především moderní zemědělské technologie.¹⁶⁴

Již na počátku 50. let vesnice na Berounsku prodělávaly zásadní změnu. Jak uvádí berounská kronika: „*Je to přechod vesnice k socialismu. Největší boj je sváděn o kolektivizaci půdy. Rodí se všude Jednotná zemědělská družstva a tento zrod je hodně těžký. Tradiční konzervatismus, lpění na půdě, přežitky velkostatkářů dostávají vesnici stále do varu.*“ Přesto v roce 1951 byla již na několika berounských vesnicích JZD založena, nebo byla ve stádiu příprav, tak tomu bylo například v Loděnicích, Suchomastech nebo v Bubovicích. Před samotným založením družstev vznikaly nejdříve přípravné výbory JZD, které působily toho roku již ve třiatvaceti berounských obcích. JZD III. a IV. typu se roku 1951 nacházely pouze ve čtyřech okolních vesnicích.¹⁶⁵

Úkolem založit JZD v samotném Berouně byl pověřen zemědělský referent Barchánek již roku 1949. Návrh na zřízení družstva byl prodiskutován na schůzích zemědělské komise, ale i na Jednotném svazu českých zemědělců (JSČZ), výsledkem

---

¹⁶²Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna č. 1–5(1960)*, inv. č. 19. s. 14.

¹⁶³TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 163.

¹⁶⁴JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Praha: Vyšehrad, 2008. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-902-7. s. 79–83.

¹⁶⁵ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 349–350.

jednání bylo, že berounští zemědělci neměli zatím zájem o vytvoření JZD.¹⁶⁶ K jeho založení došlo v Berouně až roku 1953, kdy se 20. září konala slavnostní ustanovující schůze, které předcházela hromadná sešlost zemědělců, na níž došlo ke schválení návrhu přistoupit hned k III. typu JZD. Předsedou družstva byl zvolen rolník František Kraus. Následný den se konalo rozorání mezi se slavnostním průvodem městem za doprovodu hudby a s ozdobenými traktory. Celou akci sledovali berounští občané.¹⁶⁷

Jak již bylo uvedeno výše, ne každý se vstupem do družstva souhlasil, ba se dokonce našli jedinci, kteří se nejrůznějšími způsoby snažili ztížit zakládání JZD na vesnicích. Proti takovýmto osobám byly podniknuty patřičné kroky a o jejich činech byla podána zpráva okresní prokuratuře. Na počátku roku 1950 se však na Berounsku neobjevily žádné závažné trestné činy ve vztahu k zakládání JZD. Pouze obyvatelé vesnic měli námítky, že v důsledku hromadného obhospodařování půdy bude přebytek pracovních sil a rovněž se obávali (jejich obavy byly oprávněné), že zemědělcům bude zabaven majetek.¹⁶⁸ Stejně tak jako v jiných okresech se i na Berounsku museli hlavní funkcionáři vypořádat s tzv. vesnickými boháči, kterých bylo na okrese několik desítek. Bylo na ně poukázáno jako na agresory, kteří předpovídají hladomor, krvavé spory, a dokonce i válku. Mimo jiné prohlašovali, „že sklizně mají své hranice, že úrodnost půdy nelze obnovit a že zemědělská výroba bude stále méně stačit uživit lidstvo.“ Tito vesničtí boháči měli být z JZD vyloučeni.¹⁶⁹

Součástí zemědělských prací byly každoroční žně, pro které se vžilo heslo „*boj o zrno*“. Pro mnohé funkcionáře žně znamenaly spíše jakousi soutěž, v níž usilovala jednotlivá berounská města o prvenství ve sklizni. V 50. letech bylo zcela běžné zveřejňovat žňové výsledky na velké tabule, jež se nacházely před každou budovou MNV.¹⁷⁰ Aby se toho stihlo sklidit co nejvíce a v krátkém čase, byli na žně povoláni brigádníci, kteří odpracovali v řádu několik tisíc hodin. Těchto zemědělských prací se účastnili například berounští studenti, členové ONV, svazarm a další. Díky jednotlivým brigádníkům splnil okres Beroun roku 1955 státní dodávku na 100,5 %.¹⁷¹ Pro každé žně

---

¹⁶⁶ Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV v Berouně 1949*, inv. č. 47, s. 201.

¹⁶⁷ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191, s. 32.

¹⁶⁸ Státní okresní archiv Beroun, fond Okresní prokuratura Beroun 1949–1965, *Stíhání akcí proti zakládání JZD (oběžník)*, inv. č. 64, sign. T13/49, kart. 1.

¹⁶⁹ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *JZD, všeobecné a společné věci (1950)*, inv. č. 814, sign. 170, kart. 285.

¹⁷⁰ TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 162.

¹⁷¹ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501, s. 187.

byla vytvořena hesla, jež povzbuzovala jednotlivé brigádníky, ale především je měla přesvědčit, aby se těchto dobrovolných brigád vůbec zúčastnili. Například roku 1952 přijalo plenární zasedání ONV následující hesla: *Kdo se ve žních oddá pití, zhoršuje nám naše žití; Z úřadů a kanceláří, na žně půjdem s jasnou tváří; Nebudeš mít úrody, když si ležíš u vody; Samovazem kombajnem – boj o zrna vyhrajem* či *Kombajn, traktor, JZD – dobře se nám povede*.¹⁷²

Na konci 50. let se tak, především násilnými prostředky, zkolektivizovala většina zemědělské půdy. Na Berounsku JZD obhospodařovala celkem 67,9 %. Ještě roku 1959 se podařilo socialistický sektor rozšířit o 1899 ha půdy. Avšak v soukromém zemědělství zůstalo ještě téměř 400 ha. Tudíž komunističtí funkcionáři usilovali v následujících letech i o získání tohoto zbytku zemědělské půdy.¹⁷³ V Hořovicích k roku 1959 působilo v soukromém zemědělství celkem třináct osob s výměrou o 61 ha. Avšak se konci roku došlo v Hořovicích k úplné likvidaci soukromého zemědělského podnikání.¹⁷⁴

6.6. Průmysl a likvidace živností

Průmyslu se dotkl proces znárodnování, který započal hned po skončení druhé světové války. Do státní správy tak měly přejít všechny podniky, jež zaměstnávaly nad pět set osob. Tato první vlna znárodnování, která probíhala do roku 1948, se týkala především takových podniků, které byly zabaveny obyvatelům německé národnosti. Druhá vlna znárodnování přišla záhy, a to po únorovém převratu roku 1948. Do státní správy přešly téměř všechny podniky nad padesát zaměstnanců a postupně docházelo k likvidaci soukromých živnostníků a obchodníků. Zároveň nastala jakási chaotická etapa reorganizací, která se projevila například v Hořovicích sloučením všech strojírenských a hutních podniků do jednoho.¹⁷⁵

Změny nastaly rovněž i ve výrobním programu jednotlivých továren a některé z nich nesly v 50. letech zcela nový název. Přejmenovány byly hlavně velké berounské podniky. Například název závodu Cotona na výrobu textilu byl nově pozměněn na 02 Tiba

---

¹⁷²Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna č. 1–8 (1952)*, inv. č. 11, s. 9.

¹⁷³Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna č. 1–5(1960)*, inv. č. 19, s. 42.

¹⁷⁴Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191, s. 143.

¹⁷⁵GARKISCH, Miloš, TOŠNEROVÁ Marie, TOPINKA Jiří, JANKOVEC Jiří. *Historie a současnost podnikání na Berounsku a Hořovicku*. Žehušice: Městské knihy, 2006. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR*. ISBN 80-86699-40-4. s. 61.

Králův Dvůr a začal se specializovat na zpracování umělé stříže, podobně tak i jiné závody opustily svůj dosavadní výrobní program a soustředily se na zcela novou produkci.¹⁷⁶

Předmětem zájmu se v 50. letech stala také modernizace většiny berounských závodů, jelikož jejich provoz byl zastaralý a výroba nedosahovala vysokých čísel. Socialistické heslo „roztočte kola“ mělo povzbudit většinu zaměstnanců k vyššímu pracovnímu výkonu. Lidé si zřejmě toto heslo, vyhlášené KSČ, vzali k srdci, neboť výroba se rok od roku neustále zvyšovala, například železářny v Králově Dvoře navýšily roku 1955 svoji produkci až o 70 % oproti roku 1948. Podobně tak nastal vzestup výroby i v dalších továrnách na okrese. Součástí budování socialismu byla také modernizace průmyslu, která se dotkla i železáren v sousedním Králově Dvoře či Královodvorských cementáren, které prodělávaly důležitý proces přestavby.¹⁷⁷ O rekonstrukci cementáren, ale také o přístavbě dalších provozoven bylo rozhodnuto již na konci 40. let, a to za účelem uskutečnit výrobní plány pro 50. a 60. léta. Společně s Královodvorskou cementárnou měla proběhnout rekonstrukce dalších dvou cementáren a výstavba tří nových, přestože v té době nebyl dostatek pracovních sil a ani zajištěný stavební materiál. Důsledkem toho byly vzniklé problémy, jež souvisely se samotnou rekonstrukcí a které se promítly do dalších nadcházejících let.¹⁷⁸

Patříčné změny nastaly také v Komárovských železárnách. Nejenže podnik změnil svůj dosavadní název na Buzuluk Komárov podle sovětského města, ale přeorientoval svoji dosavadní výrobu a stal se specializovaným strojírenským závodem. I přes pracovitost zaměstnanců a dobrovolné brigády se zpočátku závodu nedařilo tak, jak se očekávalo. Jako jedna z možných příčin byla připisována nízké kvalifikaci určitých zaměstnanců, proto se začaly organizovat v závodní škole speciální kurzy. Jednalo se o večerní průmyslovou školu, která zahájila své vyučování roku 1953. Za účelem zvýšení výroby došlo i k úpravám pracovního prostředí, k rozšíření provozoven, mechanizaci a celkové modernizaci podniku. Výsledkem byl nárůst výroby o 93 % oproti předchozím rokům. Největšího úspěchu však Buzuluk dosáhl roku 1957, kdy se mu podařilo zrealizovat kompletní továrnu na pneumatiky v daleké Indonésii.¹⁷⁹

---

¹⁷⁶ GARKISCH, Miloš. *Beroun*. Praha: Paseka, 2012. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-236-5. s. 49.

¹⁷⁷ ČAPKOVÁ, Jana. *Berounsko: nástin přírodních poměrů a historického vývoje do současnosti na území okresu Beroun*. 1. vydání. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1978. s. 29.

¹⁷⁸ LÁNÍK, Jaroslav. *Velký příběh: 120 let Královodvorské cementárny 1889–2009*. Česko: Českomoravský cement - Závod Králův Dvůr-Radotín, 2009. ISBN 978-80-260-0493-6. s. 107.

¹⁷⁹ Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně, *Buzuluk NP. Komárov u Hořovic. O historii, tradici a současnosti podniku*, sign. XXII-183. s. 101–106.

V rámci budování socialismu došlo jednak k likvidaci soukromého zemědělství, jednak k likvidaci soukromých živností a obchodů. Proces socializace byl zahájen hned počátkem 50. let, tudíž majitelé obchodů, koloniálů či nejrůznějších provozoven přestali být pány svých živností a museli odevzdat své podniky státní, nebo družstevní distribuční síti. Podobný osud potkal i řemesla.¹⁸⁰ Koncem 50. let, konkrétně v roce 1957, se komunistický režim rozhodl rozšířit socialistický sektor a znovu zakročil proti soukromým podnikatelům, kteří byli označeni za viníky hospodářských problémů. Toho roku začala poslední fáze socializace ekonomiky v Československu, která se týkala zbylých 137 berounských soukromníků. Mezi nimi se nacházelo pět živnostníků, kteří zaměstnávali pracovní sílu a režim je považoval za vykořisťovatele a kapitalisty. V Hořovicích koncem 50. let působil téměř stejný počet soukromníků, avšak s tím rozdílem, že zde nikdo nevedl živnost kapitalistického charakteru. Nicméně závěrem roku 1959 byl na Berounsku proces socializace týkající se soukromého podnikání dokončen.¹⁸¹

6.7. Socialistická výstavba

V dobách socialismu započala masivní výstavba, která změnila dosavadní podobu Berouna. Jednalo se především o budování nájemních bytů, jelikož v celém regionu byl velký nedostatek bytových jednotek, který přetrvával i v 50. letech. V této době se město navíc rozrostlo o nové obyvatele. Výstavba nových bytů začala v rámci první pětiletky, tedy v letech 1948–1953, kdy byly vystavěny obytné bloky pro zaměstnance místních cementáren. Pro další výstavbu bylo nutné zajistit nové prostory, proto bylo rozhodnuto o demolici starých domů, na jejichž místě byly vybudovány byty nové.¹⁸² Již roku 1950 byla na okraji Berouna postavena kolonie obytných domů, jež byly určeny zaměstnancům Královodvorských cementáren a železáren. Neustálé rozšiřování královského města vedlo pomalu, ale jistě ke spojení se sousedním Královým Dvorem. Nové domy pro dělnictvo byly pro mnohé jakýmsi svědectvím o tom, že se republika dobře stará o bydlení svého

---

¹⁸⁰TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 164–165.

¹⁸¹TOPINKA, Jiří. *Epilog socializace. Vládní nařízení č. 15/1959 a jeho realizace na Berounsku*. In *Minulost Berounska 9*. Sborník státního okresního archivu v Berouně. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2006. ISBN 80-86772-21-7. s. 208–209.

¹⁸²TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 335.

pracujícího lidu.¹⁸³ Pro éru socialismu bylo typické budování sídlišť s nájemními byty, a dokonce některé z nich nám i v dnešní době připomínají nedávnou minulost. Každým rokem byla vystavěna nová. Například roku 1951 bylo dokončené malé sídliště, které nikdo nenazval jinak než „Korea“. Svůj název získalo kvůli probíhající korejské válce. Často se začalo stavět bez jakéhokoli zastavovacího plánu, jen aby se v brzké době vyřešila bytová krize. Mnohdy se také stávalo, že jednotlivé bytové projekty na sebe vůbec nenavazovaly, či dokonce zabíraly prostory sousedních domů. Socialistická výstavba tak probíhala na úkor architektonické a urbanistické kvality a byla rovněž charakteristická nepřehledným množstvím chyb. Nemluvě o tom, že docházelo také k demolicím v historické části města, kde místa po zbouraných objektech zůstala prázdná, a to z důvodu chybějících finančních prostředků.¹⁸⁴

Přesto úsilí vybudovat nová sídliště neuhasl. Roku 1952 byla zahájena stavba komplexu panelových bytů situovaných podél plzeňské silnice. V soudobém tisku se o ni psalo jako o „mohutné socialistické stavbě.“¹⁸⁵

K socialistické výstavě nalezneme v berounské kronice následující poznámku: *„Ten, kdo dlouho v Berouně již nebyl, ani by tuto část města nepoznal. Vyrostlo zde mnoho velkých nájemních budov s mnoha bytovými jednotkami. [...] Je to Beroun nový, socialistický, Beroun budoucnosti.“*¹⁸⁶

---

¹⁸³Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945–1951)*, inv. č. 500. s. 294.

¹⁸⁴TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 335.

¹⁸⁵GARKISCH, Miloš. *Beroun*. Praha: Paseka, 2012. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-236-5. s. 49.

¹⁸⁶Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 87.

7. 60. léta – cestou k sovětské okupaci

V 60. letech došlo k oslabení komunistické moci, avšak výrazné uvolnění politických a společenských poměrů nastalo až roku 1968 v rámci tzv. pražského jara. Zvyšovala se životní úroveň, která se ale zdaleka nemohla vyrovnat úrovni v kapitalistických státech. Lidé si na socialismus zvykli, a někteří se s ním dokonce ztotožňovali. Bylo stále udržováno spojení se Sovětským svazem, které se projevilo i při odstranění historického nápisu na Plzeňské bráně „*Všeho do času, Pán Bůh až na věky*“, jelikož jako jediné a možné spojení bylo považováno právě to se SSSR.¹⁸⁷

Proces budování socialismus byl v 60. letech v podstatě ukončen. Přesto se na Berounsku nacházela ještě některá zemědělská družstva, jejichž výroba nedosahovala uspokojivých výsledků, proto hned na počátku nové dekády začalo spojování malých JZD ve větší hospodářská družstva. S jejich sloučením souvisela i celková modernizace a mechanizace, v jejichž důsledku došlo ke konci 60. let k nárůstu zemědělské výroby, což bylo považováno za další vítězství socialismu. Kromě zemědělské výroby rostla životní a kulturní úroveň, mimo jiné se zlepšilo sociální postavení obyvatel, jelikož byly navýšeny i jejich osobní příjmy. Změnil se i celkový vzhled Berounska, a to z důvodu socialistické výstavby, která intenzivně probíhala v 50. letech, a budování nových bytových jednotek pokračovalo i v tomto období. Svůj podíl na modernizaci Berounska měli i samotní občané, kteří se účastnili dobrovolných brigád, jež souvisely se zvelebováním města. Kromě brigád byly pořádány akce svépomocné výstavby, které také přispěly k viditelným změnám celého regionu.¹⁸⁸

Většina obyvatel Berounska však považovala počátek nového desetiletí za významné období, především rok 1960 se stal pro mnohé z nich rokem vítězství socialismu. „*Společenské zřízení, za které bojovaly celé generace, stalo se skutečností – socialismus v naší vlasti zvítězil! Budou nám zajisté závidět budoucí generace, že jsme mohli být účastníky této bohaté etapy vývoje naší společnosti!*“¹⁸⁹ Toho roku byla totiž Národním shromážděním přijata nová socialistická ústava, která změnila název našeho

---

¹⁸⁷TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 325.

¹⁸⁸ČAPKOVÁ, Jana. *Berounsko: nástin přírodních poměrů a historického vývoje do současnosti na území okresu Beroun*. 1. vydání. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1978. s. 30.

¹⁸⁹Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 157.

státu na Československou socialistickou republiku (ČSSR).¹⁹⁰ Společně s novou ústavou přišly změny, jež se týkaly reorganizace území celé republiky, tudíž i Berounska. Došlo ke spojení berounského okresu s okresem hořovickým. Navíc nově vzniklý okres Beroun byl rozšířen o část Prahy – západ. Sídlem ONV se stalo město Beroun, s čímž nesouhlasila většina hořovických občanů.¹⁹¹

60. léta kromě očekávaných změn přinesla i jubilejní oslavy. Roku 1965 si lidé připomínali 20. výročí osvobození republiky Rudou armádou. Pro většinou Berounských se staly zásadní oslavy, jež se uskutečnily k příležitosti 700 let od založení města Berouna. Pořádaly se velkolepé přehlídky, na kterých se prezentovaly především výsledky budování socialistické společnosti. V rámci oslav došlo k příslibu zvýšit aktivitu v pracovním úsilí, což bylo jakousi tradicí vždy při oslavování těchto významných událostí. K oslavování města se připojila celá řada společenských organizací a institucí. K této příležitosti byla uskutečněna řada prací, které upravovaly vzhled města. Úpravy byly nejvíce znát na náměstí, kde bylo rekonstruováno několik městských domů. Národní výbor vydal k této jubilejní události knihu s názvem *Čtení o Berouně*, která se stala trvalou památkou zmíněné události.¹⁹²

Následujícího roku, tedy roku 1966, byla vyhlášena v pořadí již čtvrtá pětiletka a celý národ žil přípravami na XIII. sjezd KSČ. Berounský průmysl i zemědělství vstupovaly do nové pětiletky s dalšími vytyčenými cíli. Nově vzniklý berounský okres měl ryze průmyslový charakter, jehož hlavní výroba byla soustředěna do okresního města Berouna, sousedního Králova Dvora, Zdic, Žebráku, Hořovic a Komárova. I zemědělství se řadilo mezi dobře prosperující oblasti a neustále se zvyšovala jeho produkce.

Ani v 60. letech nebyla opomíjena výstavba regionu. Stále se budovaly zemědělské a průmyslové podniky, upravovala se komunikace, stavěly se nové školy, ty staré se modernizovaly zřizováním odborných pracovišť.¹⁹³ Mohlo by se zdát, že 60. léta měla obdobný charakter jako ta předchozí, přesto pomalým krokem docházelo k oslabování komunistické moci, které vyvrcholilo společenským a politickým uvolněním roku 1968. Tohle období vstoupilo do dějin jako pražské jaro.

---

¹⁹⁰Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 128.

¹⁹¹Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501. s. 269.

¹⁹²Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna X. (1965;1969–1976)*, inv. č. 502. s. 16.

¹⁹³Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 170–171.

7.1. Politická situace

Jak již bylo uvedeno výše, v roce 1960 schválil parlament ústavní zákon, který konstatoval, že socialismus v naší Československé socialistické republice zvítězil. Tehdy působící prezident Antonín Novotný okomentoval situaci následujícími slovy: „*budoucí generace už bude žít v komunismu.*“¹⁹⁴ Vítězství socialismu v naší republice bylo dáno především úplnou likvidací malých soukromých podnikatelů. Zřejmě i v tomto důsledku skončilo období rozsáhlých politických procesů a klesl i počet zatčených občanů, kteří byli obviněni z protistátní činnosti. Toho roku byla provedena poslední poprava, jež měla politický charakter, a paradoxně bylo amnestováno několik tisíc osob, které byly uvězněny právě z politických důvodů. Nicméně se neutišila aktivita StB. Její představitelé na základě rozkazu ministerstva vnitra neustále kontrolovali bývalé politické vězně, ale i občany, kteří neměli dělnický původ. Přesto všechno se ve společnosti objevovalo jisté uvolnění, které mělo vliv i na určitou liberalizaci komunistického režimu.¹⁹⁵

Hned na počátku 60. let byly vydány nové zákony o územní reorganizaci státu a o národních výborech. V důsledku územních změn došlo ke vzniku nového okresu, který vznikl připojením okresu Hořovice k tomu berounskému. Bylo tedy nutností sloučit i místní komunistické strany, jež v původních dvou okresech působily. Slučovací konference okresních organizací Komunistické strany Československa Beroun a Hořovice se konala 19. března 1960 v sále Kulturního domu Královodvorských železáren. Na konferenci se projednávala ekonomická struktura nového okresu a hospodářské úkoly. V závěru byl zvolen nový okresní výbor KSČ.¹⁹⁶

Vydaný zákon o národních výborech celkově zvýšil jejich pravomoc, a zároveň i odpovědnost. Staly se důležitým a hlavním článkem při řízení našeho hospodářství. Zároveň se při volbách v tomto roce začalo poprvé užívat označení *poslanci* pro zvolené zástupce lidu. Údajně se tak chtělo poukázat na jejich zastupitelský charakter.¹⁹⁷ Volby uskutečněné 12. června 1960 probíhaly jednak do zastupitelských orgánů, jednak do NS. Samozřejmě před samotnými volbami bylo uspořádáno několik předvolebních schůzek a diskuzí. Již v pátek 20. května se sešli političtí představitelé

---

¹⁹⁴ TOPINKA, Jiří. *Králov Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králov Dvůr: Obec Králov Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 157.

¹⁹⁵ MARJÁNKO, Bedřich. *TOTALITA: 60. léta, důsledky vítězství socialismu* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: http://totalita.cz/60/60_01.php

¹⁹⁶ *Vpřed k úplnému vítězství socialismu*. In: *Budovatel: časopis okres. výboru KSČ v Berouně*, Roč. I. (X.), č. 1 (25. 3. 1960), s. 1.

¹⁹⁷ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 128.

v Hořovicích v sále místní radnice. Na schůzi, pod vedením předsedy místního výboru doktora Stránského, byli účastníci seznámeni s návrhy nové ústavy, o nichž referoval poslanec NS Huml, ale i s přehledem výstavby v rámci nově vzniklého berounského okresu. Představeni byli rovněž i kandidáti do NS a národních výborů.¹⁹⁸ Berounský okres, obě jeho části Berounsko a Hořovicko, byl rozdělen do 61 volebních obvodů. Účast ve volbách byla téměř stoprocentní. K volbám do národních výborů (KNV, ONV, MNV) se dostavilo celkem 99, 38 % voličů a svůj hlas poslancům do NS odevzdalo 99, 51 % občanů.¹⁹⁹ Krátce po volbách, 19. července, byly ustanoveny tzv. občanské výbory, které suplovaly dřívější osadní zastupitelstva. Přestože neměly nijak zvlášť velké pravomoce, podařilo se jim svými požadavky vůči MNV zlepšit životní podmínky v regionu, a to i díky pořádání dobrovolných brigád, při jejichž plnění mezi sebou jednotlivé občanské výbory soutěžily o vyšší počet odpracovaných hodin.²⁰⁰

Následujícího roku 1961 nabyl platnost zákon č. 60/61 Sb. o úkolech NV při zajišťování socialistického pořádku. Dle tohoto zákona národní výbory za pomoci občanů musely zajistit ochranu socialistického pořádku, a to tak, že se musely vypořádat s různými projevy nekázně, jež by jakýmkoli způsobem narušovaly budování socialistické společnosti. Zároveň se musely podílet na výchově svých spoluobčanů tak, aby občané důsledně respektovali zákony a další předpisy, dobrovolně a odpovědně plnili své povinnosti vůči státu. Tento pořádek měl být zajištěn prostřednictvím organizátorské, výchovné a preventivní činnosti, na níž se podílely jednotlivé komise a zmíněné občanské výbory.²⁰¹

Ani 60. léta se neobešla bez plnění nejrůznějších závazků, například se plnily závazky v rámci dalšího pětiletého budovatelského plánu, či závazky v průmyslových podnicích na okrese k příležitosti jednotlivých sjezdů komunistické strany atd. Také na místní konferenci KSČ, která se konala v budově Plzeňky v Králově Dvoře, bylo vyžadováno od každého člena strany, aby aktivně přistupoval k plnění stanovených závazků. Jelikož to byla cesta směřující k úspěšnému rozvoji okresního města. Zároveň na konferenci byly stanoveny další úkoly pro druhou polovinu 60. let, a to zajistit další rozvoj

---

¹⁹⁸ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 159.

¹⁹⁹ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 115.

²⁰⁰ TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 325.

²⁰¹ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Schůze rady MěNV v Berouně 1962*, inv. č. 70. str. 10.

zemědělské výroby, získat pracovní sílu pro JZD, především z řad mládeže, či zlepšit péči ve výchovné činnosti stranické organizace.²⁰²

Politická situace se v první polovině 60. let nijak zvlášť nelišila od let předchozích. Přesto však postupně docházelo k nepatrným změnám, které nakonec vedly k tzv. „socialismu s lidskou tváří.“

7.2. Společnost

S nástupem krize komunistického režimu došlo k jistým změnám ve společnosti, přesto tyto drobné proměny pro společnost hodně znamenaly. Došlo ke změně životního stylu a lidé se začali opět zajímat o české národní tradice. Společenské změny však nejvíce zasáhly mládež. Nová generace 60. let se odlišovala od té předchozí především tím, že vyrůstala již ve stávajícím režimu. Avšak pomalu se začala zajímat o módní trendy, jež k nám přicházely ze západu a které postupně signalizovaly vzdalování se od ideálu Svazu československé socialistické mládeže. Lidé více utráceli své finance za spotřební zboží, jako byla elektronika, motocykly, ale také osobní automobily, jejichž počet se v 60. letech značně navýšil. Rodiny trávily svůj volný čas na zahrádkách, nebo na chatkách daleko za městem.²⁰³ Celkově se zlepšila veřejná doprava, služby, vzrostla nabídka kulturních akcí, úroveň obchodu a zdravotnictví. V Hořovicích byla v roce 1961 otevřena nová nemocnice, jejíž stavba byla zahájena v polovině 40. let. Pro nový okres Beroun to byla významná událost. Náklady na její stavbu přesáhly 30 mil. Kčs. Nemocnice měla i svoji vlastní polikliniku a patřila k nejmodernějším v celé republice. Po sloučení obou okresů tak mělo Berounsko 22 zdravotnických obvodů a 21 závodních zdravotních zařízení.²⁰⁴

Přestože se zlepšila síť obchodu, na Berounsku obchodní služba nefungovala tak, jak by měla. S problémy se potýkalo především okresní město Beroun. Tam se k roku 1965 nacházelo celkem 32 pultových prodejen a 6 samoobsluh. Bylo ale zapotřebí zřídit ve městě mlékárnu a jednu prodejnu se zeleninou, aby distribuční síť odpovídala tehdejším požadavkům. Dokonce nestačily ani obchody s potravinami v okrajových oblastech města. Potíže byly i s prodejny průmyslových výrobků, které měly velmi úzce vymezený

---

²⁰² Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna X. (1965;1969–1976)*, inv. č. 502, s. 4.

²⁰³ MARJÁNKO, Bedřich. *TOTALITA: 60. léta, obraz čsl. společnosti na začátku tohoto období*. [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/60/60_02.php

²⁰⁴ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 134.

sortiment. Stávalo se tak, že občané Berouna jezdili nakupovat do sousedního Králova Dvora, Loděnic, nebo dokonce až do hlavního města. Jedním z hlavních úkolů národního výboru bylo realizovat optimální obchodní síť, která by odstranila zmíněné problémy.²⁰⁵ Problémy se objevily i v Hořovicích, kde docházelo k nárazovým distribučním obtížím v zásobování masem a masových výrobců. Později se k nedostatkovému zboží zařadilo také máslo, mléko a tuk. Aby byla zajištěna rovnoměrná distribuce, bylo rozhodnuto o prodeji masa vždy v pátek odpoledne, ale fronty před prodejny se tvořily již od časných ranních hodin. Prodej masa kontrolovali zaměstnanci národního výboru.²⁰⁶

V 60. letech samozřejmě přetrvaly tradice předchozího období. Mezi ty nejoblíbenější patřily bezesporu oslavy 1. máje či spartakiády. 1. máj, nebo také Svátek práce, se slavil každým rokem a vždy se tento den konaly velkolepé oslavy. Každé město na Berounsku oslavovalo tento den po svém. Například v Berouně roku 1960 zahájili oslavy pionýři, kteří se zúčastnili průvodu okresním městem. V Hořovicích se toho roku oslavovalo dvojnásob, jelikož 1. května proběhlo slavnostní předání polikliniky hořovické nemocnice veřejnosti.²⁰⁷ Roku 1965 proběhly jubilejní dvacáté oslavy 1. máje v osvobozené republice. V rámci jubilea se na berounském náměstí sešlo skoro 30 000 občanů, nechyběl velkolepý průvod městem, v němž se tyčily rudé prapory, a v čele průvodu zaměstnanci berounské Tiby nesly obrazy komunistických funkcionářů. Přestože se jednalo o významné jubileum, město Beroun se potýkalo se stavebními problémy, jelikož se nepodařilo včas dokončit opravu radnice a úpravy na místním náměstí, muselo se oslavovat v nepříznivých stavebních podmínkách. Lidé nepěkný vzhled města ale vyřešili po svém a lešení, připravené pro opravu průčelí radnice, ozdobili dlouhými rudými prapory. Údajně tato výzdoba města byla působivější než ta z předchozích let.²⁰⁸

V 60. letech se konaly dvě celostátní spartakiády, první hned roku 1960, druhá o pět let později. Berounští žili ale přípravami na okresní spartakiádu, s níž souvisely rekonstrukce místního stadionu. Ten byl rekonstruován tak, aby spartakiádní představení mohlo zhlédnout až 20 000 diváků najednou. Na stavebních pracích se podílela řada

---

²⁰⁵ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna X. (1965;1969–1976)*, inv. č. 502. s. 17–18.

²⁰⁶ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 159.

²⁰⁷ *Připravují se na 1. máj*. In: *Budovatel: časopis okres. výboru KSČ v Berouně*, Roč. I. (X.), č. 6 (29. 4. 1960) s. 2.

²⁰⁸ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna X. (1965;1969–1976)*, inv. č. 502. s. 9–10.

dobrovolníků, jelikož celá stavba byla v časovém presu, „*ale spartakiáda nepočká, musíme úpravu stadionu skončit.*“²⁰⁹

Kromě nejrůznějších oslav přetrvaly z 50. let i povinnosti vůči režimu. Mezi ně patřily například zemědělské brigády, které ale mnozí občané nevykonávali již s takovým nadšením jako v minulých letech. Někteří jednotlivci se snažili občanským povinnostem vyhnout, nebo práci na poli odbývali. Jiní se chopili práce zodpovědně a brigád se účastnily mnohdy celé rodiny, kterým připadl úkol obdělat a sklidit jeden až dva řádky na poli. Přesto však zájem o brigády v 60. letech utichl a z dobrovolných pracovních brigád se staly převážně brigády povinné.²¹⁰

Na Berounsku v 60. letech vzrostla trestní činnost. Jen za rok 1961 bylo v Berouně evidováno 72 prohřešků, které se dostaly před okresní soud. Ve většině případů se jednalo o trestné činy, které byly spáchány občany v podnapilém stavu. Avšak řešily se také přestupky berounské mládeže, která nesla 10% podíl na realizované trestné činnosti v Berouně. V tomto období se rozmohlo i rozkrádání společného majetku. Jednalo se o majetek, který byl v socialistickém vlastnictví, a lidé, kterým byl svěřen do obhospodařování, ho využívali pro své vlastní potřeby.²¹¹

7.3. Školství

Zásadní změny postihly školství i v 60. letech. Osmiletá školní docházka, která se zavedla v 50. letech, byla roku 1960 zrušena a nově byly zřízeny devítileté základní školy. V důsledku schválení tohoto zákona vládou musela být rozdělena Základní škola v Králově Dvoře, které se nacházela v jeho městské části Počaply. V Králově Dvoře tak vznikly dvě devítileté základní školy s patnácti třídami, přičemž obě školy navštěvovalo zhruba pět set žáků. Následujícího roku byla přemístěna zemědělská škola, která sídlila v budově zámku, do okresního města. Prázdné prostory zaplnila škola učňovská.²¹²

Vyučovací program se od předchozích let odlišoval tím, že se vyučování více spojovalo se životem, proto se přešlo na povinnou devítiletou školní docházku. Roku 1960 již dvě třetiny žáků absolvovaly devátou třídu. Musela být přísně dodržovaná kázeň

²⁰⁹ *Stadion čeká.* In: *Budovatel: časopis okres. výboru KSČ v Berouně*, Roč. I. (X.), č. 4 (15. 4. 1960), s. 3.

²¹⁰ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191. s. 173.

²¹¹ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Schůze rady MěNV v Berouně 1962*, inv. č. 70. str. 2.

²¹² TOPINKA, Jiří. *Králov Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králov Dvůr: Obec Králov Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 172.

a závody nesměly přijímat a zaměstnávat čtrnáctiletou školní mládež bez souhlasu odboru pracovních sil, sociálního zabezpečení a zdravotnictví rady ONV v Berouně. Ne všem rodičům se však zavedení devítileté školní docházky zamlouvalo, proto byli často přesvědčováni učiteli o jejích výhodách a o lepší přípravě žáků na život. Zavedením další třídy však došlo k problémům, které se týkaly rozmístění žáků, jelikož počet učeben byl menší než počet tříd.²¹³ Proto bylo v Berouně zavedeno ve čtyřech základních devítiletých školách střídavé vyučování, které probíhalo jak v dopoledních, tak odpoledních hodinách. I přes střídavé vyučování byl však počet žáků ve třídách nepřiměřeně vysoký, což ovlivňovalo kvalitu výuky.²¹⁴ Problém s nedostatkem míst ve školách přetrvával až do roku 1965, a tak se běžně stávalo, že vyučování probíhalo v kabinetech, ale i ve školní jídelně či jiných nevhodných prostorech. Někdy se v jedné třídě tísnilo až pětadvacet žáků. Situace se zlepšila až v druhé polovině 60. let, kdy byla dokončena stavba 2. základní devítileté školy na berounském sídlišti.²¹⁵

Na Berounsku byl problém i s počtem mateřských škol, kterých byl v regionu nedostatek. Bylo nutné zajistit jejich výstavbu s tím, že finanční a materiální pomoc zajistily místní závody. Společně se stavbou základní devítileté školy na berounském sídlišti měla být zahájena i stavba mateřské školy, jejíž otevření se plánovalo na rok 1963.²¹⁶

Další změny ve školství se objevily roku 1963. Všechny mateřské školy (v počtu 46), školní družiny a dva kluby mládeže v Komárově a ve Zdicích přešly pod přímou správu ONV. Dříve spadaly pod MěNV a MNV. Naopak z přímého řízení ONV byly převedeny pod správu krajského výboru tyto berounské školy: Střední ekonomická škola v Berouně, pedagogická škola pro učitelství mateřských škol a učňovská škola obchodní. V Komárově se změny dotkly odborného učiliště Buzuluk, v Hořovicích střední průmyslové školy strojírenské a střední zemědělské technické školy (obor ekonomika).²¹⁷

Po celou dobu 50. let přetrvával špatný stav školních budov a materiálního zázemí učeben, který se začal řešit v polovině 60. let. Ve špatném stavu, již od konce druhé světové války, se nacházela i budova Obchodní akademie v Berouně. Její rekonstrukci začal řešit až nový ředitel Rudolf Šlemín, který zastával post ředitele školy od roku 1963.

---

²¹³ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna č. 1–5(1960)*, inv. č. 19. s. 24.

²¹⁴ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Schůze rady MěNV v Berouně 1962*, inv. č. 70. str. 6.

²¹⁵ TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 365.

²¹⁶ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Schůze rady MěNV v Berouně 1962*, inv. č. 70. str. 5.

²¹⁷ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 143.

V tom roce však nesla obchodní akademie nový název, jelikož před dvěma lety byla přejmenována na střední ekonomickou školu. Rekonstrukce, jež se týkala celkové opravy budovy, jejího interiéru, ale i prostranství kolem školy, trvala až do roku 1968. Nejenže škola rozšířila v nadcházejících letech své prostory o novou přístavbu, ale rozšířila i své studijní nabídky. Roku 1966 byla při škole zřízena jazyková škola, kterou hned v prvním roce jejího vzniku navštěvovalo celkem 282 zájemců.²¹⁸ Studenti tak mohli rozšířit své znalosti i o jiné jazyky, nejen o ruský. Navíc koncem 60. let byla do škol (poprvé od válečných let) znovu zavedena němčina jako nepovinný předmět. V nabídce byly i jiné nepovinné předměty například praktika, která my dnes známe jako laboratorní cvičení. Většina studentů se ale těšila z volných sobot, které byly jednou za čtrnáct dní. Do té doby se chodilo do škol i o sobotách. Tato radostná změna byla zavedena roku 1967.²¹⁹ K novému školnímu roku však bylo rozhodnuto: „že od 1. září 1968 se bude na všech školách vyučovat v pětidenním pracovním týdnu.“²²⁰ To ale studenti ještě netušili, že při své cestě do školy budou v berounských ulicích potkávat sovětské tanky.

7.4. Pražské jaro

V roce 1968 došlo k průlomům v politické sféře a k probuzení občanské společnosti v socialistickém Československu. Důležitou roli v obrodném procesu sehrálo postavení vládnoucí komunistické strany a jejích představitelů. Odborné publikace uvádějí, že reformní proces nemohl začít nikdo jiný, než právě členové KSČ, neboť politickými a společenskými reformami chtěli napravit to, co v tehdejších stávajících poměrech kritizovali. Politolog a teoretik reformního procesu František Šamalík se o oné politické situaci vyjádřil následovně: „polednový obrodný proces začali a vedli komunisté.“ Poté dodal: „Je to mnohознаčné tvrzení. Plyne z něho nejen to, že určitá část komunistů prokázala schopnost sebekritiky, ale i to, že zbývající a větší část společnosti mohla nabýt politického významu pouze prostřednictvím těch, kdo ji politického významu zbavili.“ Uvnitř komunistické strany se postupně začalo formovat proreformní seskupení, které získalo velkou podporu díky příslibu možné demokratické perspektivy.

---

²¹⁸ Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně. TOPINKA, Jiří. *Obchodní akademie Beroun 1919–1999: almanach k 80. výročí školy*, sign. XXII-897. s. 20–21.

²¹⁹ TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 173.

²²⁰ Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Zápisy ze schůze rady MěNV v Berouně (12. 7. – 27. 12. 1968)*, inv. č. 78. s. 2.

Příčemž první pokusy o jisté reformy se objevily již v 50. letech. Roku 1956 byl odsouzen kult Stalinovy osobnosti, což v tehdejší Československu vyvolalo kritiku politického režimu. Veškeré snahy o nastolení změn však byly potlačeny a kritické ohlasy utichly v souvislosti s událostmi, jež se toho roku odehrály v sousedním Polsku a Maďarsku.²²¹ Na prosazení reformy si společnost musela počkat ještě několik let. Jak již bylo řečeno, zásadní změny v socialistickém Československu se udály roku 1968. Hned na počátku roku byl odvolán z funkce Antonín Novotný jakožto generální tajemník ÚV KSČ. Návrh na oddělení funkce tajemníka ústředního výboru od funkce prezidenta republiky byl vyřčen ještě před příchodem nového roku. Důvodem údajně byla velká politická moc soustředěná v rukou jedné osoby.²²² Novotný si tak ponechal pouze funkci prezidenta republiky, novým tajemníkem strany byl zvolen Alexandr Dubček. Avšak ani prezidentskou funkci nevykonával Novotný dlouho. Předsednictvo ústředního výboru rozhodlo, že „vzhledem ke zdravotnímu stavu odejde soudruh Novotný na odpočinek.“ Za pouhé dva měsíce ho v prezidentském křesle nahradil Ludvík Svoboda, který byl na jeho místo jmenován 30. března. Společnost nového prezidenta přijala vlídně, zdravila ho slovy: „*Se Svobodou, za svobodu.*“ Ten jmenoval novou vládu v čele s Oldřichem Černíkem. Zanedlouho poté zasedalo předsednictvo ÚV KSČ, které projednávalo politické otázky. Byla zde ustanovena tzv. Pillerova komise, která měla rehabilitovat osoby, jež byly nespravedlivě odsouzeny v 50. letech. Spisovatelům, kteří byli ze strany vyloučeni, bylo navráceno členství.²²³ Nově vydaným zákonem slábl vliv cenzury ve všech formách projevu, média informovala společnost objektivněji oproti nedávné minulosti a celkově byla oslabena role policejního státu. Na jaře se obnovovaly dříve zakázané organizace, spolky nebo vznikaly zcela nové. Za novou organizaci můžeme považovat KAN (Klub angažovaných nestraníků), který vznikl jako protiváha komunistické strany a sdružoval osoby, jež se chtěly podílet na politickém dění.

Ne všem se ale započaté reformy směřující k jistému společenskému a politickému uvolnění zamlouvaly. Proti byli konzervativní představitelé strany, kteří lpěli na starém totalitním řízení státu a hledali nejrůznější možné způsoby, jak obrodný proces zastavit. Rovněž i Sovětský svaz si uvědomil, že ztratil kontrolu nad vyvíjející se situací

---

²²¹ KRÁKORA, Pavel, ed. *Pražské jaro 1968: pokus o obnovu občanské společnosti*. Praha: Epoque, 2008. ISBN 978-80-87027-78-3. s. 153–157.

²²² VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání: pražské jaro 1968*. 2.vyd. (1.vyd.v Mladé frontě). Praha: Mladá fronta, 1990. ISBN: 80-204-0179-2. 19–20.

²²³ Tamtéž, s. 28–30.

v Československu, a proto se rozhodl k vojenskému zásahu. 21. srpnem skončilo pražské jaro a začala okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy.²²⁴

7.4.1. Pražské jaro na Berounsku

Druhá polovina 60. let přinesla zásadní změny nejen v životě berounských občanů, ale i celé společnosti, která žila dlouhá léta pod tlakem totalitního režimu. První náznak, že se život obracel k lepšímu, přišel již po vyhlášení čtvrté pětiletky, která fatálně zkrachovala.²²⁵ Dobové prameny uvádějí: *Roku 1966 se konal XIII. sjezd Komunistické strany Československa, poslední sjezd strany před nástupem tzv. pražského jara (reformního procesu), který poukázal na chyby²²⁶ minulých let a přijal náležitá usnesení. Usnesení se však neplnila důsledně a v mnohém se od sjezdu ustoupilo.* Pozvolna se začaly aktivizovat proreformní skupiny, které byly zarytými příznivci režimu označovány jako pravicové síly. O nich se hovořilo i na říjnovém zasedání pléna ÚV KSČ roku 1967, kde bylo rovněž upozorněno na rostoucí pasivitu komunistů a jeho účastníci ostře kritizovali stranické vedení a generálního tajemníka Antonína Novotného. Ten byl nakonec počátkem ledna 1968 uvolněn z funkce a na jeho místo byl jednomyslně zvolen svobodomyšlnější Alexandr Dubček. Zanedlouho po nástupu Alexandra Dubčeka do čela strany se začaly objevovat první náznaky uvolnění, a to jak v politice, tak ve společnosti. Dubček nechtěl socialismus vymýt, plánoval pouze jeho přestavbu, jakýsi „socialismus s lidskou tváří“, jak se tehdy říkalo.²²⁷

I na Berounsku se našli jedinci, kteří reformy podporovali. Jednalo se především o zaměstnance místních průmyslových závodů. Hlavní stoupenci reformem byli zaměstnanci královských železáren, kde popud k reformní činnosti zahájily odbory. Aktivní byly také královské cementárny a berounská textilka Tiba. Proreformní vývoj značně podporoval i bývalý předseda ONV Josef Belfin a celá redakce okresního periodika *Budovatel*. Dokonce vedoucí tajemník OV KSČ Karel Jakoubec se vzdal své funkce, a to prý z toho důvodu, aby nebránil demokratizačnímu procesu.²²⁸ Koncem března na vlastní

---

²²⁴ *My jsme to nevdali: Pražské jaro* [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: www.myjsmetonevdali.cz/temata/prazske-jaro-a-okupace/prazske-jaro/

²²⁵ TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 175.

²²⁶ Jednalo se především o chyby týkající se ekonomiky.

²²⁷ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 183–185.

²²⁸ TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 326.

žádost odešli z okresního výboru další členové. Navíc na okresní konferenci KSČ, uskutečněné v březnu, došlo k vyhroceným střetům mezi reformisty a věrnými zastánci marxismu-leninismu, kterým se však nedostalo žádné podpory.²²⁹ K otevřenému střetnutí mezi zaměstnanci a vedením došlo i v železárnách v Králově Dvoře. Pracující v závodech dokonce uveřejnili ve svém časopise prohlášení vyzývající prezidenta republiky Novotného k abdikaci a vytvořili Dělnický kolektiv na ochranu svobodného projevu. K politické situaci se závodní výbor vyjádřil takto: „*odsuzujeme direktivní metody v dosavadním způsobu politického řízení, žádáme úplné dokončení rehabilitačního procesu nevinně odsouzených a trváme na zveřejnění a potrestání odpovědných osob, bez ohledu na funkce, které zastávali a dosud zastávají. Žádáme, aby všichni členové předsednictva ÚV KSČ sebekriticky zhodnotili svůj podíl na dosavadní nesprávné činnosti...*“²³⁰

V dubnu byl přijat nový Akční program, který odstartoval proreformní nadšení u většiny občanů republiky, ale i u členů okresního výboru. Jeho reformní představitelé tak tvořili koncem června většinu.²³¹

V polovině dubna se v Berouně při OV KSČ se utvořila rehabilitační komise. Podle nového zákona byly rehabilitovány osoby, které byly poškozeny bez soudního rozhodnutí. Později se začaly na Berounsku zakládat pobočky K 231, které sdružovaly politicky odsouzené vězně z 50. let. Předsedou K 231 v Berouně byl dr. Josef Balej, tajemníkem se stal Jiří Mraček. Na okrese obnovila svoji činnost skautská organizace Junák, začal se vytvářet přípravný výbor pro obnovu sociální demokracie a připravovaly se programy, které měly popřít vedoucí úlohu KSČ. Velký rozruch vzbudilo prohlášení *2000 slov* Ludvíka Vaculíka, jehož jediným cílem prý bylo: *rozněcovat nenávisť proti Sovětskému svazu a navádět k násilným akcím, k destrukci socialistického systému.*“ Ve skutečnosti však mělo toto prohlášení zcela jiných charakter.²³²

Komunistická strana se ocitla v hluboké krizi, jelikož společnost pochopila, že žít se dá i bez direktivního řízení režimu. Proti reformní politice vystupovali členové Lidových milic, kteří usilovali o tvrdé zásahy proti všem reformistům. Politice uvolňování

---

²²⁹ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 186.

²³⁰ TOPINKA, Jiří. *Králov Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5. s. 175.

²³¹ TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 326.

²³² Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 187–188.

bylo jednou pro vždy konec 21. srpna 1968. Toho dne na naše území vstoupila vojska Varšavské smlouvy.²³³ „Národ se zachvěl. Nechápal. Rozhlas a televize přímo běsnily.“²³⁴

7.5. 21. srpen 1968 – sovětská okupace

„Ráno 20. srpna 1968 začínalo docela všedně. [...] Denní tisk vyšel rovněž jako obvykle; někdo jej četl ještě postaru, od poslední, sportovní stránky. Ale toho roku se již většina čtenářů naučila číst, nebo alespoň listovat obráceně, od první stránky a každý v tom svém hledal, co nového přináší den do našeho tolik nadějného obrodného polednového procesu ... Ani na vlnách rozhlasu, ba ani v denním tisku nebylo nejmenší známky o tom, že poslední noční hodiny tohoto dne a první hodiny dne následujícího – 21. srpen 1968 – vejdou do historie našich národů ...“²³⁵

Okupace území Československé socialistické republiky, operace Dunaj, patří k největším vojenským akcím od dob skončení druhé světové války. Do invaze byla zapojena jednak pozemní vojska, jednak výsadkové jednotky, a dokonce i vojenské letectvo. Někteří historikové tvrdí, že operace Dunaj byla brilantně naplánována, jelikož naší československé armádě nebyla dána žádná šance reagovat.²³⁶ Krom toho, že sovětskou invazi do Československa řadíme k velkým vojenským akcím uskutečněných po druhé světové válce, patří rovněž i mezi abnormální počiny v dějinách mezinárodních vtažů. Někteří jedinci zařazují invazi vojsk Varšavské smlouvy spíše do oboru psychiatrie než do dějin mezinárodních vztahů, a to především z toho důvodu, že nemohou pochopit, proč „většina států existující vojenské aliance v hlubokém míru zaútočí na jednoho ze svých spojenců a okupuje jeho území vlastními vojsky.“²³⁷

Informaci o vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa sdělil prezidentu republiky sovětský velvyslanec Červoněnko 20. srpna v nočních hodinách. Ještě ten den, těsně před půlnocí, byl o situaci také informován předseda vlády Oldřich Černík. Zpráva o sovětské invazi se vzápětí dostala do rozhlasu, který hodinu po půlnoci vyzýval své posluchače, aby vyčkali na mimořádně důležitou zprávu.²³⁸

---

²³³ TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 326.

²³⁴ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 192.

²³⁵ BENČÍK, Antonín a Josef DOMAŇSKÝ. *21. srpen 1968*. Praha: Delta, 1990. s. 7.

²³⁶ FIDLER, Jiří. *21. 8. 1968 okupace Československa: bratrská agrese*. Praha: Havran, 2003. Dny, které tvořily české dějiny. ISBN 80-86515-35-4. s. 119.

²³⁷ Tamtéž, s. 7.

²³⁸ CYSAŘOVÁ, Jarmila. *TOTALITA: Kalendárium roku 1968, srpnové události*. [online]. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1968_08.php

„Všemu lidu Československé socialistické republiky. Včera, dne 20. srpna 1968, kolem 23. hodiny překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice Československé socialistické republiky. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsedy Národního shromáždění, předsedy vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ.“²³⁹ Jednalo se o svolání přijaté předsednictvem ÚV KSČ, ve kterém invazi vojsk Varšavské smlouvy odmítli. Proti prohlášení se ohradili čtyři konzervativní komunisté. Zanedlouho nato došlo k zatčení Alexandra Dubčeka, předsedy vlády Oldřicha Černíka, předsedy Národního shromáždění Josefa Smrkovského, předsedy ÚV Národní fronty Františka Kriegla a dalších proreformních představitelů strany. Prezident Ludvík Svoboda zůstal na Pražském hradě, avšak v úplné izolaci od okolního dění.²⁴⁰

21. srpna v časných ranních hodinách začal vysílat i ilegální vysílač Vltava z území NDR, který vysílal lživé informace do celého světa o pozvání armád Varšavské smlouvy na území Československa, a to z důvodu hrozící kontrarevoluce. Interventi shazovali na naše území letáky s prohlášením, že okupační vojska přišla na žádost stranických představitelů Československa, kteří žádali Sovětský svaz o pomoc a o zachování socialismu.²⁴¹

Následujícího dne, 22. srpna, se konal v Praze-Vysočanech mimořádný sjezd KSČ, jehož členové sovětskou okupaci Československa odsoudili a nekompromisně odmítli. Na sjezdu byl zvolen nový ÚV KSČ, v jehož novém složení zcela pochopitelně chyběli konzervativní komunisté. Naopak zvoleni byli jedinci, kteří odmítali zásah Sovětského svazu do československých poměrů. Ve funkci tajemníka setrval Alexandr Dubček, který se toho času nacházel v Sovětském svazu. Velmi důležité bylo rozhodnutí prezidenta republiky, který odmítl jmenovat novou kolaborantskou „dělnicko-rolnickou“ vládu, jež by ve všem vyšla vstříc Sovětskému svazu. V době invaze získali reformní komunisté velkou podporu ve společnosti, která nesouhlas s okupací dávala jasně najevo. Ulice se zaplnily lidmi, kteří proti interventům protestovali a žádali obnovení suverenity. Všude se objevovaly letáky, jejichž obsah byl stejný, odmítal přítomnost cizích armád. Dokonce se objevily i případy, které vyžadovaly velkou odvahu, a to zejména u mládeže. Ta bez rozmyslu útočila na sovětské tanky a některé z nich dokonce zapálila. Avšak i interventy se bránili, a to nejhorším možným způsobem, střelbou. Tak během sovětské okupace přišlo

²³⁹ BENČÍK, Antonín a Josef DOMAŇSKÝ. 21. srpen 1968. Praha: Delta, 1990. s. 22.

²⁴⁰ FAJMON, Hynek, ed. Sovětská okupace Československa a její oběti. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN isbn80-7325-048-9. s. 11–12.

²⁴¹ BENČÍK, Antonín a Josef DOMAŇSKÝ. 21. srpen 1968. Praha: Delta, 1990. s. 27–28.

o život několik lidí, jiní byli zraněni. Obyvatelé republiky vzdorovali všemi možnými způsoby a všichni se řídili spontánně vytvořeným heslem „*Ani kůrku chleba, ani sklenku vody.*“ Někteří přítomnost vojáků ignorovali, jiní s nimi rozčileně diskutovali. Jedno však měli společné, nikdo s nimi nechtěl spolupracovat.²⁴²

Veškeré projevy odporu a nesouhlasu československé veřejnosti však byly marné. Většinu z nich už bylo jasné, že dny „socialismu s lidskou tváří“ jsou sečteny. Navíc 26. srpna podepsali komunisté v Moskvě, kromě Františka Kriegla, pod nátlakem sovětských funkcionářů protokol, v němž signatáři mimo jiné souhlasili s dočasným pobytem vojsk Varšavské smlouvy. Tento moskevský protokol však musel zůstat před československou veřejností v utajení. Veřejnost tak byla seznámena pouze s upraveným komuniké.²⁴³

7.5.1. 21. srpen na Berounsku – sovětská okupace

„Ráno 21. srpna jsem pospíchal jako obvykle do práce. Nevěděl jsem, co se v noci stalo. Na vylidněné Třídě Míru mě zastavila viditelně vystrašená závodní strážná a říkala: Obsadili nás v noci Rusáci, hlásí to rádio. Nevěřil jsem...“²⁴⁴

Vojska Varšavské smlouvy se objevila 21. srpna pochopitelně i na Berounsku. Okupanti začali obsazovat tento region v noci z 20. na 21. srpna, jednalo se převážně o vojáky pocházející z NDR. Tanky označené bílým pruhem, důvodem bylo odlišení od našich, zablokovaly u Kublova a Žebráku dopravu. Do okresního města přijela sovětská jednotka pplk. Rundajeva v poledních hodinách. V Berouně se 21. srpna nacházelo sedm tanků zhruba se čtyřiceti vojáky. *„Tak přijeli ... prý na pozvání chránit nás před kontrarevolucí. Ta ochrana před kontrarevolucí vypadala tak, že první tanky, které se objevily v Berouně, namířily své hlavně na sekretariát okresního výboru Komunistické strany Československa a na okresní národní výbor.“* Zanedlouho poté byla na Berounsku zorganizována petiční akce, jejíž signatáři požadovali obnovení suverenity a odchod vojáků ze země, do konce srpna petici podepsalo 26 000 občanů. Projevy odporu a nesouhlasu vůči okupantům byly různé. První den z ulic mizely domovní čísla, směrové ukazatele či cedule s místními názvy, jelikož se občané snažili jakýmkoli způsobem ztížit vojákům orientaci v celém regionu, ale i ve městě. Přesto se jim nepodařilo zabránit

---

²⁴² FAJMON, Hynek, ed. *Sovětská okupace Československa a její oběti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN isbn80-7325-048-9. s. 12–13.

²⁴³ CYSARŮVÁ, Jarmila. *TOTALITA: Kalendárium roku 1968, srpnové události*. [online]. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1968_08.php

²⁴⁴ FROLÍK, Jaroslav. *Události z let 1968–1970 na Berounsku ve svědectví pamětníka*. 1. část. In: *Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně, Roč. 11 (2008), č. 11*. s. 139.

přítomnosti vojáků, kteří se ještě týž den začali usazovat v Berouně nad Velkým sídlištěm, druhý oddíl našel své útočiště Na Veselé. Po několika dnech se objevil Rundajev na okresním výboru v Berouně. Dobový tisk o jeho návštěvě napsal: „*Podplukovník Rundajev se představil jako velitel města Berouna, a když mu straníční funkcionáři oznámili, že jsou představiteli KSČ v okrese, dodal, že je i velitelem okresu. Ze slov podplukovníka Rundajeva vyplynulo, že je znalcem a specialistou na podobné situace, jaká je u nás, neboť před dvanácti lety potlačoval kontrarevoluci v Maďarsku ...*”²⁴⁵

Podobně byla okupována i další města na Berounsku, do Zdic přijely tanky o hodinu později než do Berouna, Hořovice obsadily bulharské jednotky. Reakce občanů byla všude stejná. Představitelům okresu bylo vojenskými veliteli sděleno, aby občané nekladli žádný odpor, jinak budou vojáci nuceni zasáhnout. Po několika dnech přišlo další sdělení, ve skutečnosti šlo spíše o ultimátum. Z ulic musely být odstraněny hanlivé nápisy a hesla namířená proti vojákům a Sovětskému svazu a obce musely zajistit pro přítomné vojáky zásobování, především jim plynule dodávat pitnou vodu.²⁴⁶ To však většina místních odmítla. V tíživé situaci se ocitli občané obce Zaječov, kde se v nedalekých brdských lesích koncentrovali vojáci, kteří střežili strategické vojenské cvičiště Brdy. Místní občané jim museli denně dodávat až šedesát cisteren vody, což bylo pro mnohé velmi náročné. Jiní občané v záchvatu paniky začali shromažďovat zásoby pro své vlastní potřeby, jelikož nikdo neměl nejmenší tušení, co se bude následující dny odehrávat. Tak propuklo hromadné vykupování potravin a surovin z místních obchodů. Lidé se strachovali ale i o své finance, proto vybírali uložené peníze. V Berouně vyplatila spořitelna během jednoho týdne v přepočtu kolem sedmi miliónů korun.

Okupace v mnohých roznítla nenávist vůči Sovětskému svazu, ale především k přítomným vojákům. Lidé protestovali. Hned první den okupace zněly berounskými ulicemi vulgární výkřiky doprovázené zaťatými pěstmi. Ulice se naplnily nechápavými, ale i vystrašenými občany, z nichž někteří protestovali až do večerních hodin a požadovali jediné, odchod vojsk ze země.²⁴⁷ Spontánně začaly vznikat letáky, plakáty a další tiskoviny zhotovené profesionály, ale i podomácky vyrobené. Jejich autoři se snažili vyburcovat jiné obyvatele, varovat nebo jen sdělit prostou informaci. Většinou se objevovaly ve výlohách obchodů, vylepené v oknech nebo na nástěnkách. Podepisovaly se petice, četla se různá

---

²⁴⁵ DOLEJŠ, Radek. *Srpen 1968 – 35 let poté*. In: *Echo: nezávislé noviny okresu Beroun*, Roč. 13, č. 27 (2003). s. 1–2.

²⁴⁶ HŮRKA, Josef. *Válečná tažení naším kraje: Čas za námi*. In: *Podbrdské noviny*, Roč. 12, č. 3 (2004), s. 2.

²⁴⁷ DOLEJŠ, Radek. *Srpen 1968 – 35 let poté*. In: *Echo: nezávislé noviny okresu Beroun*, Roč. 13, č. 27 (2003). s. 1.

prohlášení vyjadřující podporu vládě a představitelům místního okresního výboru. Do protestních akcí se zapojily také místní závody. Například berounský podnik Tiba vydal prohlášení, že: „*plně stojíme za legálními představiteli našeho státu a Komunistické strany Československa [...] a žádáme znovu okamžitý odchod okupačních vojsk z území republiky.*“ Také královodvorské cementárny vyjádřily svůj nesouhlas s přítomností vojsk Varšavské smlouvy několika generálními stávkami, navíc v závodě vzniklo jakési centrum výroby protiokupantských plakátů a tisků. Ve svém závodním časopise Kralocement uveřejnili následující sdělení: „*Chceme vás požádat – VYTRVEJTE. Nikým a ničím se nedejte zmýlit! Naše svatá věc, věc svobody a suverenity naše Československé socialistické republiky, Vaše občanské svobody nemohou být ztraceny.*“²⁴⁸ I gramofonové závody v Loděnicích vyjadřovaly nesouhlas se sovětskou okupací, avšak trochu jinou formou než jiné berounské podniky. Zaměstnanci začaly rozšiřovat gramofonové desky s písní: *Běž domů, Ivane, čeká tě Nataša. Jdi domů, Ivane, tady tě holky nemilujou.* Lidé opět oblékli barevné trikolory, tak jako tomu bylo v době, kdy nás sovětská armáda osvobodila, tentokrát se však nejednalo o žádné osvobození, ani o přátelskou pomoc.²⁴⁹ Nesouhlas s přítomností vojáků zněl také z amplionů městského rozhlasu v Berouně, ale i z místních rozhlasů na berounských vesnicích. Vyzýval občany, aby si přítomných vojáků nevšímalí, nepomáhali jim a nespolupracovali s nimi. Zkrátka „*je třeba úplná ignorace cizích jednotek.*“ Stálo v prohlášení rady MěNV v Berouně.²⁵⁰

Rozhlas sehrál v této době důležitou roli, jelikož o situaci předal informace nejen obyvatelům Berouna, ale i Hořovic, Zdic, Komárova a dalších obcí. Občanům v prvních dnech okupace bylo doporučeno, aby po 22. hodině nevycházeli ze svých domovů. Rovněž platil zákaz veřejného shromažďování. I přes přítomnost cizích vojáků šel dál každodenní život místních obyvatel, ačkoli se každým dnem obávali, co přinesou nadcházející dny, a s napětím očekávali výsledky jednání v Moskvě.

Naopak přítomnost sovětských jednotek uvítala většina obyvatel obce Zaječov. Údajně se místní občané k vojákům chovali velmi přátelsky, a ti jim na oplátku pomáhali. Proto zde nebyl nikdy problém se zásobováním a vždy se v obci našlo zboží, kterého byl jinde nedostatek. V Zaječově se dokonce po srpnových dnech konaly schůze osob, které s okupanty sympatizovaly, sjížděli se tam lidé z mnoha berounských, ale i vzdálenějších obcí. O vlídném přístupu zaječovských občanů se dozvědělo i moskevské vedení.

²⁴⁸ Muzeum českého krasu Beroun, výstava: „1968: Satira a tanky (2018). POLANSKÝ, Zdeněk.

²⁴⁹ *Berounská reminiscence.* In: *Echo: nezávislé noviny okresu Beroun*, Roč. 11, č. 29 (2009), s. 3.

²⁵⁰ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954, s. 196.

Pro Zaječov se tehdy vžilo označení Brežněves, na nějž byli někteří jeho obyvatelé hrdí. Tento název mnozí užívají i v dnešní době, avšak již v sarkastickém vyznění.²⁵¹

Přestože veřejnost v současné době zná čísla obětí sovětské okupace, na Berounsku v této nelehké době nikdo o život nepřišel, a to možná i díky uposlechnutí výzev okresních a národních výborů, které apelovaly na občany, aby přítomné vojáky ignorovali. Avšak materiální škody způsobené okupací byly značné. Především byla poničena silnice vedoucí z Cerhovic k hlavnímu městu. Invaze vojsk Varšavské smlouvy se podepsala i na psychice některých obyvatel, traumata utrpěli především ti, kteří se rozhodli po 21. srpnu opustit své domovy. Jak již bylo uvedeno výše, jednáním v Moskvě skončil obrodný proces a zanedlouho nastala nelehká doba normalizace.²⁵²

---

²⁵¹ LEITNEROVÁ, Jiřina. *40. let od smutné okupace aneb jaký byl rok 1968 na Berounsku*. In: *Echo: nezávislé noviny okresu Beroun*, Roč. 18, č. 26 (2008), s. 1–4.

²⁵² DOLEJŠ, Radek. *Srpen 1968 – 35 let poté*. In: *Echo: nezávislé noviny okresu Beroun*, Roč. 13, č. 27 (2003). s. 2.

Vzpomínky Anny Jandové

Anna Jandová, moje prababička, se narodila 27. července 1927 ve vesnici Malá Víska na Berounsku. Ve svém dlouhém životě prožila mnoho událostí, jež bezpochyby obohatily naši historii. Společně se mnou zavzpomínala na období nedávné minulosti, období totality. Přestože se komunistická strana zasloužila o neblahý vývoj Československa, ona sama komunisty nikdy neodsuzovala. Vždy tvrdila, že se celá její rodina měla za komunistického režimu dobře.

„Nebyla to špatná doba. Každá doba si nese svoje, ale nemůžu říct, že jsme se měli špatně. Nemůžu říct, že by na té době bylo něco špatného. Změna přišla v únoru, to byl ten komunistickéj převrat, Vítěznej únor, jak voni říkali. Vzpomínám si, že v Berouně řečnili ty příslušníci strany, my jsme šli průvodem do Hořovic. Ale tady převrat proběhnul poklidně, nebyly tu žádný rvačky, takže Lidový milice nemusely zasáhnout. Ale to víš, každému se to taky nelíbilo.

Ty milice vznikly ještě před převratem, každá fabrika měla svoje Lidový milice, byly to takový bezpečnostní složky, můj mužskej byl u nich taky, ty patřily tady pod Buzuluk. Tenkrát jezdil na různý cvičení podobně jako vojáci, ale chodili i na různý brigády, co si tak pamatuju. Dokonce jsme od nich jeli na nějakou rekreaci, už ale nevím, kam to bylo.

Vzpomínám si taky, jak jsme za komunistů slavili 1. máj. Byl to pro nás velkej svátek. Byl to Svátek práce, dneska říkaj, že to byl svátek komunistů, není to pravda, byl to svátek dělníků. Už ráno jsme se scházeli na náměstí, hrála muzika, pořádaly se průvody obcí. Ze začátku jsme chodili do Berouna, teda tam jsme jezdili autobusama, a tam se řečnilo. Potom jsme chodili jen do Hořovic a nakonec byly průvody jen tady ve městě.²⁵³ Ten den se nepracovalo. V průvodu jezdily ty ozdobený auta, jak se jim říkalo ... jo ty alegorický vozy. Ty byly nazdobený, všude měly různý dekorace. Bylo hezký na to koukat. Nosily se rudý prapory, vlajky v prvních řádách a různý hesla. Zkrátka to byly takový oslavy.

Neměli jsme se špatně, ale to víš, dneska je všechno jinak. Tenkrát byly potraviny na lístky, ani nevím už od jaký doby, ale asi od války. Každěj občan dostal na národním výboru potravinový lístky, třeba na mouku nebo na tuk. Byly ale i lístky na textil, říkalo se

---

²⁵³ Město Komárov, kam se Anna Jandová přestěhovala po svatbě.

jim šatenky. Chodili jsme teda nakupovat s těma lístkama, říkalo se tomu přidělovej systém a peníze si nepotřebovala. Mohli jsme si koupit, co jsme chtěli, ale to zboží muselo bejt dostupný, taky tenkrát nebylo všechno k sehnání a hodně se i stávalo, že nám ty lístky nestačily. Takhle to fungovalo až do padesátýho třetího. Ten rok proběhla měnová reforma, ale to stálo za hovno. Našetřený peníze krachovaly, jak to říkali, padesát ku jedný, takže jsme z padesáti korun měli jenom korunu. Peníze, co měli lidi v záložnách, jim potom dávali na osobu, ale to víš, já už to moc nepamatuju. Třeba když lidi stavěli, tak jim dali peníze na barák ... no dali, byly to jejich peníze, ale ty uvolňovali z tý záložny. Lidi si to nemohli vybrat sami. Třeba když se narodilo dítě, tak na zadní straně křestního listu měli napsáno: uvolněno tolik a tolik peněz na křtiny. Časem byly sniženy i ceny zboží. Ale bylo to strašný haló, že je měnová reforma. Lidi přišli o peníze. To víš, že se taky rozčilovali.

Žádná velká radost to nebyla, ani když začaly vznikat JZD. Kdo měl velký pole, tak o to vůbec nestál. Všechny pole byly dány dohromady a každěj měl stejně. Ženský chodily třeba do kravína na osm hodin denně, ostatní byli třeba na poli a kopali řípu. Každěj měl rozdělenou práci, ale sedláci na to nadávali, protože přišli o svý hospodářství. Ve Viskách byl třeba Beldík. Ten měl vždycky žně, když už byly Vánoce, takže měl vždycky obilí pod sněhem. Ten byl asi jedinej rád, že to JZD vzniklo.

Taky jsme chodili na nejrůznější brigády, třeba od svazu mládeže. Lidi na ty brigády chodili docela rádi. Jezdilo se taky třeba až do pohraničí. Myslím, že tyhle brigády lidi docela stmelovaly. Podívali jsme se tak různě po Čechách.

To víš, tenkrát jsme moc necestovali. To nebylo jako dneska, že se jede do Ameriky. Někdo jezdil třeba do Východního Německa, ale v tom Západním měli lepší zboží. Začalo se cestovat, ale až dýl, myslím, že až v 60. letech. My jsme byli na dovolený na čtrnáct dní na Slovensku a stálo nás to tenkrát šest set se vším všudy. Ale tenkrát byly i jiný platy. Pamatuju si, že když jsem šla do důchodu, tak jsem brala jedenáct set. Chleba stál tenkrát pět korun šedesát, kilo cukru osm čtyřicet.

A pak přišel šedesátej osmej. Nikdo nevěděl, co se děje. Nejdřív se hrálo na přátelství a pak byly najednou všude tanky a vojáci. Mezi nima dokonce mladý chlapci, ty ani nevěděli, čí sou a co tady dělaj. Bylo to podobný, jako když nás obsadili Němci. No, měli jsme strach tenkrát. To víš, že hned neodjeli, ale co ti budu povídat, vždyť to sama dobře víš ...²⁵⁴

---

²⁵⁴ Podle ústního sdělení Anny Jandové dne 16. 1. 2020 (archiv autora, audiozáznam)

Vzpomínky Josefa Řechtáčka

Josef Řechtáček, můj dědeček, vzpomíná na svého otce, který v době druhé světové války zachránil život příslušníkovi protinacistického odboje. Po skončení války se však názory jeho otce a bývalého odbojáře na politickou situaci rozcházel.

„Po skončení druhé světové války byl můj tatínek zvolen starostou obce Osek, ale pak když se dostali k moci komunisti, bylo všechno jinak. Táta nebyl členem strany, a to byl problém. Tenkrát na něj tlačil pan Houska, bejvalej odbojář, aby do strany vstoupil, protože jako nestraník nemůže vykonávat funkci starosty. Došlo mezi nima ke konfrontaci. V té době si už možná ani ten pan Houska neuvědomoval, že mu můj tatínek vlastně zachránil život. Taky mu to táta na nějaký plenární schůzi připomněl, že je zajímavý, že za války, když za něj nasazoval svůj krk, ale i krk celý své rodiny, byla mu nějaká politická příslušnost jedno. Táta se nakonec funkce starosty vzdal, přesto ho ale pořád přemlouvali, aby do strany vstoupil. Nikdy to neudělal.

Pak začal pracovat v pohraničí. Jezdil do Duchcova, nebo do Teplíc. Tam na severu stavěli domy. To už na něj komunisti nemohli, protože on budoval socialistickou republiku, jak se tenkrát říkalo. Taky ho nutili, aby pracoval v JZD, dokonce mu i vyhrožovali, že ho pošlou do dolů až do Ostravy.

Kolektivizace v 50. letech nás minula a to bylo dobře. Žili jsme na statku, tak nám mohli vzít všechno, ale můj táta byl tenkrát dost prozíravý a všechnen dobytek rozprodal ještě před tím, než nám stihli něco vzít. Možná to bylo ale i tím, že jak pracoval v tom pohraničí, tak nechtěl nechávat všechnu tu těžkou práci na mojí mamince. Když k nám přišli soudruzi podívat se, co by nám sebrali, zjistili, že je všechnen dobytek pryč. Táta stihnul všechno prodat. Pamatuju si, že krávy prodal nějakému pánovi do Točníka, a tak nám zůstaly jenom slepice. Stejně jsme museli ale odvádět vejce. Polnosti nám vzali automaticky, to se nás na nic neptali, a chtěli zabrat i nějaký stroje, ale tam zůstal akorát starej žebříňák, ten nechtěli.

Ještě komunistům strašně ležel v žaludku tátovo motocykl. Ten tady zůstal po Němcích a táta jako starosta ho po válce dostal. Za tu krátkou dobu starostování si ho v podstatě odkoupil. Byl to tenkrát náš jedinej dopravní prostředek. Už si ani nepamatuju, kde skončil...“²⁵⁵

---

²⁵⁵ Podle ústního sdělení Josefa Řechtáčka dne 30. 5. 2020 (archiv autora, audiozáznam)

Závěr

Cílem kvalifikační práce bylo zmapovat období nedávné minulosti, léta od konce 2. světové války až po sovětskou okupaci roku 1968, kdy skončil tzv. „socialismus s lidskou tváří“ a nastal proces normalizace. S podporou mnoha dostupných zdrojů, jež pojednávají o zmíněném období, jsem se snažila vystihnout závěrečná léta války, nadcházející vývoj až po únorový převrat a problematiku 50. a 60. let, a to jak v politické, tak společenské sféře. Velmi nápomocné mi byly především informační prameny ze Státního okresního archivu v Berouně, který shromažďuje nepřeborné množství písemností pocházejících nejen z dob komunistické diktatury. Poskytnuté vzpomínky dvou respondentů jsou jakýmsi svědectvím o životě v socialismu. Detailně zpracovat dvacetileté období naší historie, jež je zasazena do malého středočeského regionu, by bylo poněkud náročné, proto jsem se zaměřila jen na nejdůležitější mezníky politického a společenského života. Nicméně stanovený cíl této kvalifikační práce je splněn. Práce přináší ucelený přehled nejdůležitějších událostí zachycujících poválečný vývoj na Berounsku až do osudového roku 1968.

Výsledkem kvalifikační práce je celkem sedm hlavních kapitol, které mapují nejdůležitější historické mezníky. První kapitola přináší informace o konci druhé světové války na Berounsku. Zaměřuje se převážně na poslední květnové dny, kdy probíhalo osvobození okresního města Rudou armádou. Součástí této kapitoly jsou pasáže, které mapují osudy obyvatel německé národnosti, jejichž počet viditelně vzrostl v březnových dnech, kdy do Berouna přišli němečtí uprchlíci. V kapitole se dočítáme o jejich perzekuci a o celkové situaci německých obyvatel v poválečné době. Krátce je zde zmíněn i jejich divoký odsun, avšak velmi stručně, jelikož této problematice je poté věnována jiná nadcházející kapitola.

Druhá kapitola seznamuje čtenáře s poválečnou obnovou Československé republiky. Zpracovává obecně známé informace o naší poválečné době především z toho důvodu, aby události, které se odehrály na Berounsku, byly propojeny s obecným historickým kontextem. Obsahuje poznatky o poválečné politické situaci, připomíná ustanovení Košické vlády a její první dny v osvobozené republice.

Třetí kapitola popisuje vývoj na Berounsku do únorového převratu roku 1948. Zmiňuje politickou situaci, vznik ONV, který byl v Berouně ustanoven na začátku května roku 1945, podobně jako byl ustanoven i MNV. Je zde popsán i průběh politické situace

v Hořovicích, kde došlo také ke vzniku ONV a MNV. V této době ještě fungovaly oba okresy, tedy okres Beroun a okres Hořovice, samostatně. K jejich sloučení došlo až v 60. letech. Součástí kapitoly jsou zmínky o poválečné obnově Berounska, kde se dočítáme informace o tom, jak se místní obyvatelé vypořádali s materiálními škodami způsobené především dubnovými nálety na okresní město. Je zde zmapována poválečná obnova školství a kultury, kterých se válečná léta také zásadně dotkla. Součástí poválečného vývoje jsou rovněž i osudy nejen obyvatel německé národnosti, ale i českých zrádců a kolaborantů, o nichž pojednává další podkapitola. Tentokrát je tato problematika popsána detailněji. V kapitole jsou zmíněny zajímavé případy, které řešila trestní nalézací komise. Několik řádků je věnováno prvním poválečným volbám uskutečněným roku 1946. Avšak mnohem zajímavější je podkapitola popisující průběh tzv. únorového převratu na Berounsku, kterému předchází podkapitola přinášející opět obecné informace o tomto důležitém historickém mezníku. Navíc celý průběh únorových událostí je doplněn o výpovědi zaměstnanců berounských továren a podniků.

Pátá kapitola mapuje poúnorové události v regionu až do počátku 50. let. Přináší informace o tom, jak se rázem změnila politická a společenská situace. Věnuje se vzniku tzv. akčních výborů a popisuje, jak komunisté posilovali svoji moc.

V šesté, nejdelší kapitole, je vylíčen průběh 50. let. Opět nejsou opomenuty důležité mezníky, jako byly například politické procesy, které se týkaly i berounských obyvatel, měnová reforma, kolektivizace a vznik JZD. Kromě politické situace je v kapitole pozornost věnována i společnosti. Opět se zaměřuji na popis kultury a školství, které v 50. letech prodělalo další patřičné změny.

Závěrečná sedmá kapitola popisuje vývoj na okrese až po okupaci vojsk Varšavské smlouvy. V úvodu poslední kapitoly je nastíněna politická situace týkající se počátku 60. let a popsána socialistická společnost a školství, jak je tomu i v kapitolách předchozích. Přínosná je ale především druhá část této kapitoly, která popisuje průběh pražského jara a následnou sovětskou okupaci na Berounsku. Do závěrečné části jsou zařazeny i podkapitoly pojednávající o obecně známé historii naší nedávné minulosti. Z kapitoly se dozvídáme informace o průběhu sovětské invaze v okresním městě a o reakci místních obyvatel, kteří se s přítomností okupantů jen tak nesmířili.

Při svém bádání, které bylo převážně strávené ve Státním okresním archivu v Berouně, jsem došla k závěru, že pramenná základna pojednávající o zmíněném období je nejen velmi dobře dostupná, ale také bohatá, a to možná i díky tomu, že se jedná o naši nedávnou minulost. Přesto v archivních pramenech nalezneme jisté mezery. Zjistila jsem,

že v archivu chybí kronika města Hořovice, jež by zaznamenávala srpnové události z roku 1968, a stejně tak kronika města Berouna, která končí rokem 1965 a začíná až rokem 1969. Nepatrné zmínky pojednávající o průběhu sovětské okupace nalezneme v Pamětní knize okresu Beroun, avšak jedná se o velmi strohé a stručné informace. Navíc kronika není psána objektivně, jelikož z jednotlivých záznamů je jasné, že autor byl příznivcem komunistické strany, proto některé informace v kronice jsou zkreslené. Bylo tedy nutné při zpracování poslední kapitoly vycházet z výpovědí pamětníků, již zažili srpnovou invazi do Československa. Většina z nich poskytla rozhovor do berounských periodik, proto i regionální tisk se stal předmětem mého bádání.

Summary

This thesis is dedicated to the Beroun Area Region between years 1945-1968. The main aim is to describe this period and provide the most important information about significant historical events. I chose the theme because it is the time of our recent past and there is no publication about this period of our history.

Berounsko is a small region that is located in the Central Bohemian Region. In the time of communism Berounsko has changed. The changes affected industry, agriculture, education, culture and political and public life. The period 1945-1968 is described as a time of communism dictatorship. The social and political reforms of regime have emerged in 1968. This period of reforms is called Prague Spring.

The most information for this thesis was taken from the State District Archives of Beroun which garner a lot of interesting epistolary materials of our recent past. Especially the chronicles of the cities were very useful for my research. Next sources were found in regional literature and I found general information about Czechoslovakia in the time of communism in publications such as 'Československo v letech 1945-1948' or 'Československo v letech 1954-1962'. In this thesis, there were also used statements of people who lived in the time of communism and experienced some important events, for example the process of collectivization or the monetary reform. My great-grandmother thought back to times of communism and provided me with valuable information about this period. Next person who gave me helpful information was my grandfather who lost his home because of collectivization process.

The whole thesis is divided into seven main chapters. The topics which this thesis consists of are the political situation after the start of the Second World War, the lives of Germans and collaborators in the postwar period, the February 1948 coup, 50th and 60th (political and public life) and the Soviet occupation in 1968.

The communism period was the time of totality and it lasted for forty years. A lot of people did not agree with politics of communism and therefore they emigrated or, in the worst case, they were imprisoned. On the other hand, some people sympathised with political of communism.

Prameny a literatura

Archivní prameny

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Pamětní kniha okresu Beroun I. (1945–1975)*, inv. č. 1954.

Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VII. (1940–1945)*, inv. č. 3734.

Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna VIII. (1945 – 1951)*, inv. č. 500.

Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501.

Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna X. (1965;1969–1976)*, inv. č. 502.

Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Hořovice, *Kronika města Hořovice 1945–1962*, inv. č. 191.

Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Ostatní věci trestní (kolaborace)*, inv. č. 592, sign. 278, kart. 1.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Organizace úřadu*, inv. č. 575, sign. 183, kart. 1.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Spolky, oslavy*, inv. č. 587, sign. 267, kart. 1.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Turistika, sport*, inv. č. 613, sign. 435, kart. 1.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Zvelebení rostlinné výroby*, inv. č. 642, sign. 620, kart. 2.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Černý obchod, hromadění zásob*, inv. č. 542, sign. 268D, kart. 140.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *JZD, Všeobecné a společné věci (1950)*, inv. č. 814, sign. 170, kart. 285.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Chmelová brigáda*, inv. č. 892, sign. 338.2, kart. 320.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Spolupůsobení školy na dodatečném plnění zemědělských dodávek*, inv. č. 894, sign. 338.2, kart. 320.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Československo-sovětské přátelství*, inv. č. 541, sign. 267, kart. 134.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Sbírka fotografií – Lidové milice (60. léta)*, (neinvent).

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Sbírka fotografií – 1. máj*, sign. F1845/6276, obč. č. 2362

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Sbírka fotografií – spartakiády*, sign. F1304/4017, obč. č. 2360.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Sbírka fotografií – 1. máj*, sign. F301/1196, obč. č. 147.

Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně, *Berounsko na cestě k Únoru 1948: Sborník vzpomínek*, inv. č. 16414, sign. XXII-164b.

Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně, *Buzuluk NP. Komárov u Hořovic. O historii, tradici a současnosti podniku*, sign. XXII-183.

Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně. CVEJN, Karel. *25 let O. A. Beroun*, sign. XXII-455b.

Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně. SLÁDEK, František. *Květnové dny na Berounsku v roce 1945*, sign. XXII-429b.

Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně. TOPINKA, Jiří. *Obchodní akademie Beroun 1919–1999: almanach k 80. výročí školy*, sign. XXII-897.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna (26. VI. 1945–31. VI. 1948)*, inv. č. 1.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna č. 1–8 (1952)*, inv. č. 11.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna č. 6–15 (1955)*, inv. č. 14.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Zápisy pléna č. 1–5(1960)*, inv. č. 19.

Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Schůze rady ONV č. 1–15 (1952)*, inv. č. 27.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Plenární schůze MNV v Berouně (27. 9. 1948 –26. 6. 1951)*, inv. č. 2.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV (5.5–13.9. 1945)*, inv. č. 41

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV (20.9.1945–13.9.1946)*, inv. č. 42.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV města Berouna 1948*, inv. č. 46.

Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Rada MNV v Berouně 1949*, inv. č. 47.

Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Schůze rady MěNV v Berouně 1962*, inv. č. 70.

Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Zápisy ze schůze rady MěNV v Berouně (12. 7. – 27. 12. 1968)*, inv. č. 78.

Státní okresní archiv Beroun, fond Okresní prokuratura Beroun 1949–1965, *Stíhání akcí proti zakládání JZD (oběžník)*, inv. č. 64, sign. T13/49, kart. 1.

Státní okresní archiv Beroun, fond Střední ekonomická škola Beroun. SMOLA, Jan. *Kronika hospodářské školy (býv. Obch. akademie) v Berouně. 1919–1956*, (neinvent.)

Internetové zdroje

CYSAŘOVÁ, Jarmila. *TOTALITA: Kalendárium roku 1968, srpnové události*. [online]. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/kalendar/kalend_1968_08.php

- Historické fotografie* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Beroun>
- KREJČÍŘÍK, Milan. *Volby 1946* [online]. [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/volby/volby_1946.php
- MARJÁNKO, Bedřich. *TOTALITA: 60. léta, důsledky vítězství socialismu* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: http://totalita.cz/60/60_01.php
- MARJÁNKO, Bedřich. *TOTALITA: 60. léta, obraz čl. společnosti na začátku tohoto období.* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/60/60_02.php
- MHT - Vlastivědný dokumentační fond* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z <http://podbrdskoencyklopedie.cz>
- My jsme to nevzdali: Pražské jaro* [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: www.myjsmetonevzdali.cz/temata/prazske-jaro-a-okupace/prazske-jaro/
- Staré dokumenty* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://www.doku.mojepohledy.cz>
- Tiskoteka.cz* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://tiskoteka.cz/produkt/plechova-cedule-mesic-ceskoslovensko-sovetskeho-pratelstvi/>
- TOTEV, Jonko. *Únor 1948* [online]. [cit. 2020-01-09]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/volby/volby_1946.php

Monografie

- BĚLINA, Pavel. *Dějiny země koruny české II.* 4. vyd. Praha: Paseka, 1997. ISBN 8071850977.
- BENČÍK, Antonín a Josef DOMAŇSKÝ. *21. srpen 1968.* Praha: Delta, 1990.
- BÍLEK, Jiří, HOLEC František. *PéTéPáci ve Svaté Dobrotivé 1950–1954.* Zaječov: Obecní úřad Zaječov, 2002. ISBN 80-238-9267-3.
- ČAPKOVÁ, Jana. *Berounsko: nástin přírodních poměrů a historického vývoje do současnosti na území okresu Beroun.* 1. vydání. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1978.
- FAJMON, Hynek, ed. *Sovětská okupace Československa a její oběti.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN isbn80-7325-048-9.
- FIDLER, Jiří. *21. 8. 1968 okupace Československa: bratrská agrese.* Praha: Havran, 2003. Dny, které tvořily české dějiny. ISBN 80-86515-35-4.
- GARKISCH, Miloš, TOŠNEROVÁ Marie, TOPINKA Jiří, JANKOVEC Jiří. *Historie a současnost podnikání na Berounsku a Hořovicku.* Žehušice: Městské knihy, 2006. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-86699-40-4.
- GARKISCH, Miloš. *Beroun očima našich předků.* Beroun: 1. vydání. Muzeum Českého krasu, p.o., 2015. ISBN 978-80-87708-06-4.
- GARKISCH, Miloš. *Beroun.* Praha: Paseka, 2012. Zmizelé Čechy. ISBN 978- 80-7432-236-5.
- GARKISCH, Miloš. *Berounský uličník: jak šel čas berounskými uličkami.* Beroun: Nakladatelství MH, 2003. Edice regionálních autorů. ISBN 80-86720-00-4.
- HOŠKOVÁ, Libuše. *Historie Komárova 750 let aneb vzpomínání s kronikáři.* 1. vydání. Komárov: Úřad městyse Komárov, 2013.

HRBEK, Jaroslav. *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944–1945*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-976-5.

JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Praha: Vyšehrad, 2008. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-902-7.

KALOUS, Jan, ZEMAN Pavel. *1945: konec války a obnova Československa*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. ISBN 978-80-88292-08-1.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25699-6.

KNAPÍK, Jiří, FRANC Martin. *Mezi pionýrským šátkem a mopedem: děti, mládež a socialismus v českých zemích 1948–1970*. Praha: Academia, 2018. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-2890-7.

KRÁKORA, Pavel, ed. *Pražské jaro 1968: pokus o obnovu občanské společnosti*. Praha: Epoque, 2008. ISBN 978-80-87027-78-3.

KUČERA, Jaroslav. *Odsun nebo vyhnání?: sudetští Němci v Československu v letech 1945–1946*. 1. vydání Praha: H&H, 1992. Panorama dějin. ISBN 80-85467-32-1.

LÁNÍK, Jaroslav. *Velký příběh: 120 let Královské cementárny 1889–2009*. Česko: Českomoravský cement - Závod Králův Dvůr-Radotín, 2009. ISBN 978-80-260-0493-6.

PAŽOUT, Jaroslav, ed. *Každodenní život v Československu 1945/48-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015. ISBN 978-80-87912-35-5.

PETRÁŠ, Jiří, SVOBODA Libor. *Osm let po válce: rok 1953 v Československu*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. ISBN 978-80-87211-98-4.

STEJSKAL, Viktor a kol. *Tělocvičná jednota SOKOL Beroun 1865–2000*. 1. vydání. Beroun: TJ Sokol Beroun, 2000.

TOPINKA, Jiří. *Králův Dvůr: historie a současnost*. 1. vydání. Králův Dvůr: Obec Králův Dvůr, 2000. ISBN 80-238-5718-5.

TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5.

VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání: pražské jaro 1968*. 2.vyd. (1.vyd.v Mladé frontě). Praha: Mladá fronta, 1990. ISBN: 80-204-0179-2. 19–20.

Muzejní prameny

Muzeum českého krasu Beroun, výstava: „1968: Satira a tanky (2018), POLANSKÝ, Zdeněk.

Orální prameny

JANDOVÁ, Anna. *Ústní sdělení*. (2020-01-16), archiv autora, audiozáznam

ŘECHTÁČEK, Josef. *Ústní sdělení* (2020-05-30), archiv autora, audiozáznam

Periodika

- Berounská reminiscence*. In: *Echo: nezávislé noviny okresu Beroun*, Roč. 11, č. 29 (2009), s. 3.
- DOLEJŠ, Radek. *Srpen 1968 – 35 let poté*. In: *Echo: nezávislé noviny okresu Beroun*, Roč. 13, č. 27 (2003). s. 1–2.
- GUSTAV, Vaněk. *Provolání*. In: *Berounsko: Věstník okresního národního výboru v Berouně*, Roč. 3, č. 9. (1948), s. 1.
- HŮRKA, Josef. *Válečná tažení naším kraje: Čas za námi*. In: *Podbrdské noviny*, Roč. 12, č. 3 (2004), s. 2.
- KRAUS, Václav. *Kultura kraje: Co se nám v Berouně nelíbí?* In *Svoboda*, č. 42 (1956), s. 5
- LEITNEROVÁ, Jiřina. *40. let od smutné okupace aneb jaký byl rok 1968 na Berounsku*. In: *Echo: nezávislé noviny okresu Beorun*, Roč. 18, č. 26 (2008), s. 1–4.
- Přátelství na věky*. In: *Budovatel: časopis OV KSČ a rady ONV v Berouně*, Roč. I, (X) č. 34. (1960), s. 1
- Připravují se na 1. máj*. In: *Budovatel: časopis okres. výboru KSČ v Berouně*, Roč. I. (X.), č. 6 (29. 4. 1960) s. 2.
- Stadion čeká*. In: *Budovatel: časopis okres. výboru KSČ v Berouně*, Roč. I. (X.), č. 4 (15. 4. 1960), s. 3.
- Vpřed k úplnému vítězství socialismu*. In: *Budovatel: časopis okres. výboru KSČ v Berouně*, Roč. I. (X.), č. 1 (25. 3. 1960), s. 1.

Sborníky

- Sborník státního okresního archivu v Berouně. *Minulostí Berounska 1*. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 1998. ISBN 80-238-1703-5.
- Sborník státního okresního archivu v Berouně. *Minulostí Berounska 9*. 1. vydání. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2006. ISBN 80-86772-21-7.
- Sborník státního okresního archivu v Berouně. *Minulostí Berounska 11*. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2008. ISBN 80-86772-21-7.
- Sborník státního okresního archivu v Berouně. *Minulostí Berounska 14*. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2011. ISBN 978-80-86772-57-8. s. 239.
- Sborník státního okresního archivu v Berouně. *Minulostí Berounska 15*. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2012. ISBN 978-80-86772-62-2. s. 239–240.
- Sborník státního okresního archivu v Berouně. *Minulostí Berounska 19*. 1. vydání. Beroun: Státní okresní archiv, 2016. ISBN 978-80-88148-05-0.
- Sborník státního okresního archivu v Berouně. *Minulostí Berounska 20*. 1. vydání. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2017. ISBN 978-80-88148-15-9.

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Setkání vojáků USA a SSSR na Palackého náměstí V Hořovicích.....	I
Příloha č. 2 - Pohled na část berounského náměstí 1960.....	I
Příloha č. 3 - Současný pohled na berounské náměstí.....	II
Příloha č. 4 - Lidové milice v Králově Dvoře	II
Příloha č. 5 - Provolání zveřejněné v berounském tisku	III
Příloha č. 6 - Pionýři skládají slib.....	IV
Příloha č. 7 - Národní směna – „dobrovolná" brigáda.....	IV
Příloha č. 8 - Plakát na kulturní představení 1959.....	V
Příloha č. 9 - BUDOVATEL – oslavy VŘSR	VI
Příloha č. 10 - Československo-sovětské přátelství – organizační řád svazu.....	VII
Příloha č. 11 - Plakát: československo-sovětské přátelství	VII
Příloha č. 12 - Prvomájový průvod ve Zdicích.....	VIII
Příloha č. 13 - Oslava 1. máje 50. léta	VIII
Příloha č. 14 - První celostátní spartakiáda 1955	IX
Příloha č. 15 - Branná výchova na OA Beroun	IX
Příloha č. 16 - Vesničtí boháči	X
Příloha č. 17 - Plnění závazků JZD	X
Příloha č. 18 - Deska cti v Praze – Buzuluk Komárov 1955	XI
Příloha č. 19 - Pozvánka na slavnost (přejmenování podniku)	XI
Příloha č. 20 - Středočeský kraj s novým berounským okresem.....	XII
Příloha č. 21 - Příjezd okupačních tanků do Berouna 21. srpna 1968.....	XII
Příloha č. 22 - Budovatel 21. srpen 1968	XIII
Příloha č. 23 - Berounská ulice v den sovětské okupace.....	XIII
Příloha č. 24 - Rezoluce žádající odchod cizích vojsk	XIV
Příloha č. 25 - Pouliční nápis – sovětská okupace.....	XIV
Příloha č. 26 - Cedule Velitelství sovětských vojsk okr. Beroun	XV
Příloha č. 27 - Reakce na jednání v Moskvě	XV

Přílohy

Příloha č. 1 - Setkání vojáků USA a SSSR na Palackého náměstí V Hořovicích¹

Příloha č. 2 - Pohled na část berounského náměstí 1960²

¹MHT - *Vlastivědný dokumentační fond* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://podbrdskoencyklopedie.cz>

²*Historické fotografie* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Beroun>

Příloha č. 3 - Současný pohled na berounské náměstí³

Příloha č. 4 - Lidové milice v Králově Dvoře⁴

³ Foto autor (archiv autora), foceno dne 27. března 2020

⁴ Státní okresní archiv Beroun, fond MNV Beroun, *Sbírka fotografií – Lidové milice (60. léta)*, (neinvent).

Ročník III. V Berouně 1. března 1948. Číslo 9.

BEROUNSKO

Věstník okresního národního výboru v Berouně.

Majitel a vydavatel: Okresní národní výbor v Berouně. — Za redakci odpovídá a s redakčním kruhem řídí Gustav Vaněk, tajemník ONV v Berouně. — Tiskne: J. Šeříl, Beroun. — Redakce a adm.: Beroun, budova ONV — tel. 451 a 209. — Předplatné: na půl roku 50.— Kčs, na celý rok 100.— Kčs, jednotlivé číslo 2.— Kčs. — Vychází týdně. — Účast na pošt. novin. službě povolena řed. pošt v Praze čís. I A—Gre—2372 OB z 31. října 1946. — Pošt. dohléd. úřad Beroun I.

Provolání

Okresního akčního výboru Národní fronty v Berouně

Všemu občanstvu okresu berounského!

V dnešní vážné době pocítujeme nejvyšší odpovědnost a voláme všechny lid našeho okresu do pohotovosti na obranu všech výsledků naší národní revoluce. Voláme všechny tvořivé síly, všechny čestné vlastence, demokraty a socialisty, aby si podali ruce v závodech i místech, aby tak v jednotě lidu a národa vystoupili jako mocná organizovaná síla, která překoná všechny okamžité těžkosti a svým budovatelským úsilím dosáhne pro celý národ šťastné budoucnosti.

Voláme všechno obyvatelstvo, aby:

1. Zachovalo naprostý klid a pořádek, pracovní disciplínu v továrnách, úřadech i ve veřejné správě.
2. Netrpělo shlukování reakčních živlů, které chtějí vyvolávat neklid a rozvrat a tyto škůdce předalo k potrestání SNB.
3. Tvořte všude ve všech obcích akční výbory ze stoupenců Národní fronty a celonárodních složek.
4. Postarejte se o to, aby politické strany, jejichž činitelé opustili základnu Národní fronty, byly očištěny od reakčních živlů a aby tak bylo umožněno najít cestu k svorné součinnosti.
5. Osoby veřejného života, úřadů a funkcionářů Národních výborů, kteří projeví nebo projevili nesouhlas s Gottwaldovou vládou, okamžitě z jejich funkce odvolalo a nahradilo oběťmi, které určí příslušný akční výbor.
6. Příslušný akční výbor necht' určí ihned kontrolní orgány v podnicích, které jsou resoluční ÚRO a závodních rad určeny k znárodnění.

Ať žije vláda Národní fronty v čele s Klementem Gottwaldem! Ať žije pevná a nerozborná jednota dělníků, rolníků, živnostníků a pracující inteligence!

Okresní akční výbor Národní fronty v Berouně:

Josef Havel, předseda ONV, Dr. Berka, JUDr. Karásek, indiferentní, Jaroslav Paldt, SOPVP, František Šik, SNR, Bohumil Šilpoch, Vladimír Beneš, SCM, Antonie Foukalová, Družstvo, Fr. Houba, Václav Kratochvíl, JSCZ, Antonín Choc, živnostníci, Josef Pokorný, Bohuslav Stainer, ROH, František Trachta, MUDr. Spínka, K. Zíka, KSC, Josef Tafoun, Bohumil Vlček, Josef Vojtř, sociální demokracie.

⁵ GUSTAV, Vaněk. Provolání. In: *Berounsko: Věstník okresního národního výboru v Berouně*, Roč. 3, č. 9. (1948), s. 1.

Příloha č. 6 - Pionýři skládají slib⁶

Příloha č. 7 - Národní směna – „dobrovolná“ brigáda⁷

⁶MHT - *Vlastivědný dokumentační fond* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://podbrdskoencyklopedie.cz>

⁷ Tamtéž.

Dramatický odbor při Obci baráčníků „Jungmann“ ve Zdicích
sehraje v pátek 25. a v sobotu 26. prosince 1959 ve 20 hod. v Domě železničářů
hudební veselohru

Co Čech, to muzikant

Napsal: Jiří Balda
Režie: J. Landa

Hudbu řídí: **J. Poncar** Hudbu složil: R. L. Vašata
Scéna: V. Dolejš - Zpěvy nastudoval: S. Janeček

Osoby a obsazení:

Anna Muzikantová, vdova po komerčním radovi	J. Pospíšilová
Andra, její dcera	L. Svobodová
Dalibor, její syn	M. Němeček
Martin Štabenec, krajič a kapelník	J. Vokurka
Boženka, jeho dcera	R. Svobodová - Levová
Jaroslav Včelíčka, mlynář	J. Landa
Pani Itka	I. Prochazková
Otakárek, majitel hotelu	M. Svoboda
Baruška, hospodyně ve mlýně	M. Bartoňová
Starek	J. Bartoš
Čičník	S. Janeček
Listonůš	J. Turek
Děti	* * *

Děj se odehrává na počátku našeho století v malém vylatním městečku

Vstupné 8, 7, 6 Kčs

V pátek dne 25. prosince 1959 ve 14.30 hodin veselá pohádka pro děti

Zmoudření ševce Fanfrnocha

Napsal: V. Cinybulk,
laureát st. ceny

Režie: J. Landa
Scéna: V. Dolejš

Osoby a obsazení:

Ševc Nyktizuk z Libouně	M. Pavla
Jeho žena Magdalena	J. Skalická
Toník, jeho syn	P. Skalický
Král	J. Landa
Komolí	V. Špaček
Hlasatel	L. Svobodová
První panský švec	J. Turek
Druhý panský švec	J. Bartoš
Třetí panský švec	S. Janeček
První sousedka	M. Janečková
Druhá sousedka	M. Svobodová
Děti	* * *

Vstupné: děti 3 Kčs, dospělí 5 Kčs - Předprodej vstupenek na obě představení v „Narpě“

⁸ Staré dokumenty [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://www.doku.mojepohledy.cz>

Příloha č. 10 - Československo-sovětské přátelství – organizační řád svazu¹⁰

**Příloha č. 11 - Plakát:
československo-sovětské přátelství¹¹**

¹⁰Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Československo-sovětské přátelství*, inv. č. 541, sign. 267, kart. 134.

¹¹ *Tiskoteka.cz* [online]. [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: <http://tiskoteka.cz/produkt/plechova-cedule-mesic-ceskoslovensko-sovetskeho-pratelstvi/>

Příloha č. 12 - Prvomájový průvod ve Zdicích¹²

Příloha č. 13 - Oslava 1. máje 50. léta¹³

¹² Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Sbírka fotografií – 1. máj*, sign. F301/1196, obč. č. 147.

¹³ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Sbírka fotografií – 1. máj*, sign. F1845/6276, obč. č. 2362

Příloha č. 14 - První celostátní spartakiáda 1955¹⁴

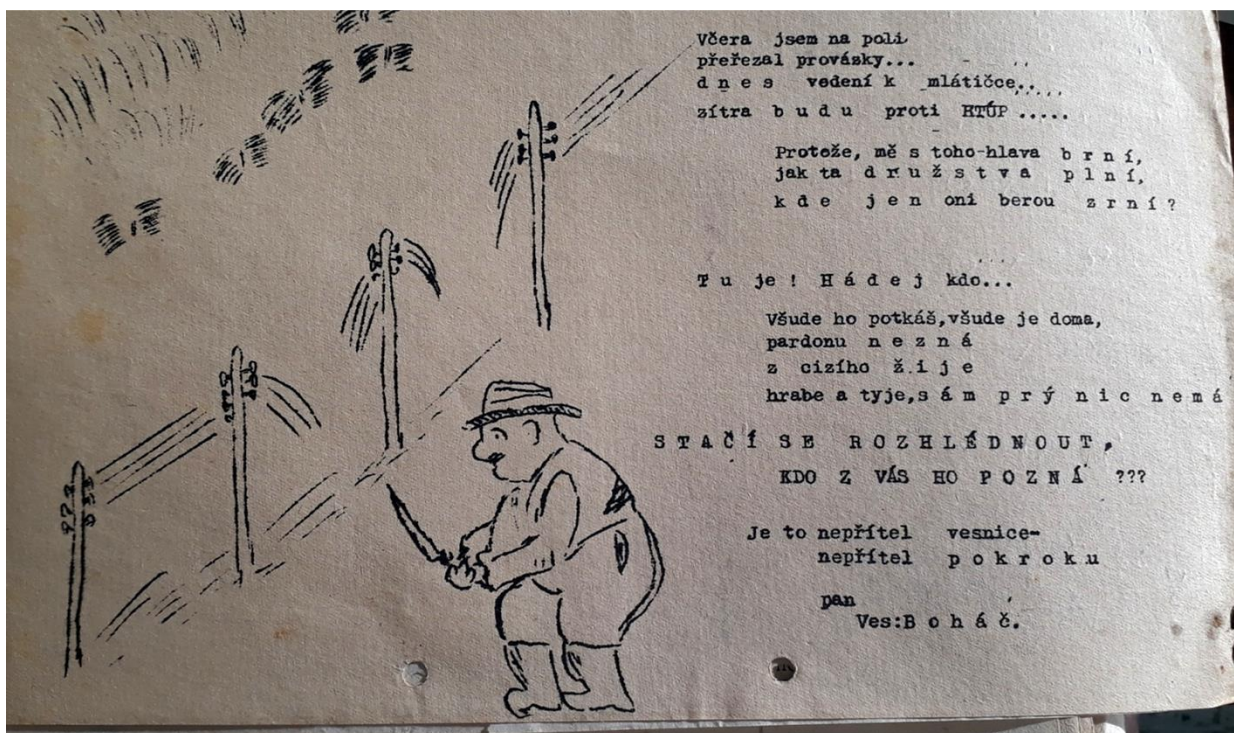
Příloha č. 15 - Branná výchova na OA Beroun¹⁵

¹⁴ Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, *Sbírka fotografií – spartakiády*, sign. F1304/4017, obč. č. 2360.

¹⁵ Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně. TOPINKA, Jiří. *Obchodní akademie Beroun 1919–1999: almanach k 80. výročí školy*, sign. XXII-897, s. 59

Příloha č. 16 - Vesniční boháči¹⁶

Příloha č. 17 - Plnění závazků JZD¹⁷

Okresní národní výbor v Berouně.
zemědělský odbor.

Plnění závazků JZD ku dni 30.8.1954.

J Z D	m l ó k o		v e j c e		m a s o	
	závazek	splněno	závazek	splněno	závazek	splněno
	l		ks		kg	
Beroun	-	-	60.000	32.761	5.000	4.910
Bubovice	8.500	21.800	-	-	7.000	4.774
Bykoš	10.000	30.000	-	-	3.000	400
Hostím	4.000	3.500	4.000	2.500	1.000	80
Hl. Třebáň	13.000	8.200	10.000	8.000	4.000	940
Hýskov	-	-	-	-	2.000	2962
Jarov	-	-	-	-	1.000	859
Král. Dvůr	2.000	7.425	30.000	33.000	3.000	2.262
Louán	30.000	21.000	29.000	16.000	6.800	1.440
Mezoun	7.000	6.100	23.000	8.000	-	-

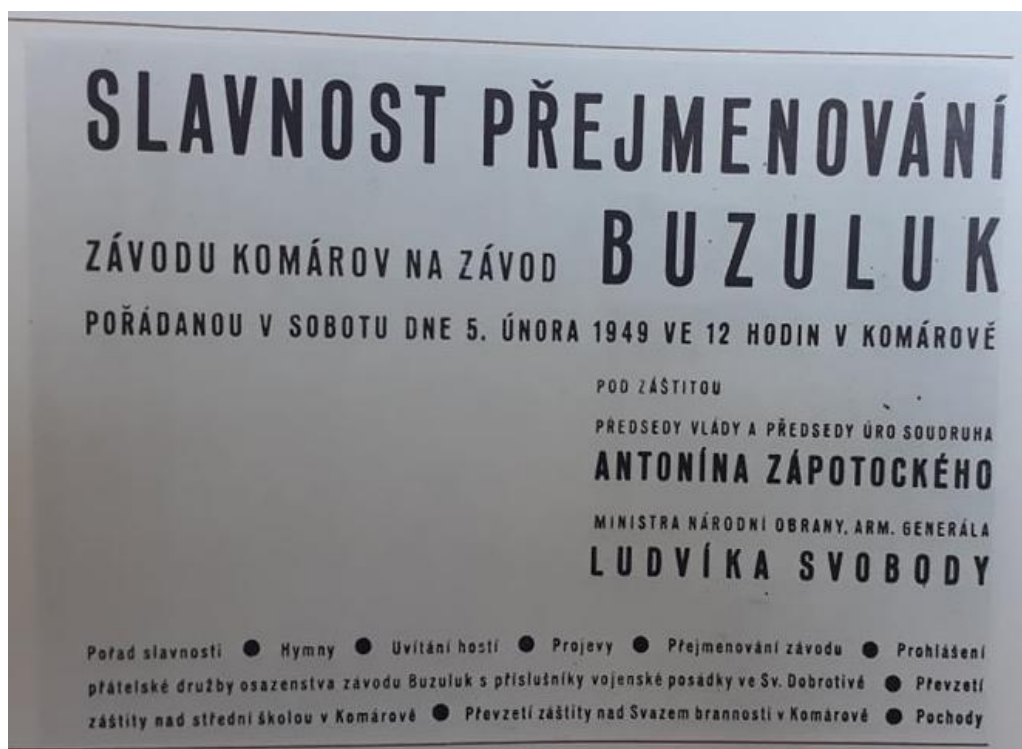
¹⁶Státní okresní archiv Beroun, fond ONV Beroun, JZD, Všeobecné a společné věci (1953), inv. č. 814, sign. 170, kart. 285.

¹⁷Tamtéž.

Příloha č. 18 - Deska cti v Praze – Buzuluk Komárov 1955¹⁸

Příloha č. 19 - Pozvánka na slavnost (přejmenování podniku)¹⁹

¹⁸ Státní okresní archiv Beroun. Knihovna okresního archivu v Berouně, *Buzuluk NP. Komárov u Hořovic. O historii, tradici a současnosti podniku*, sign. XXII-183. s. 152.

¹⁹ Tamtéž, s. 103.

Příloha č. 20 - Středočeský kraj s novým berounským okresem²⁰

Příloha č. 21 - Příjezd okupačních tanků do Berouna 21. srpna 1968²¹

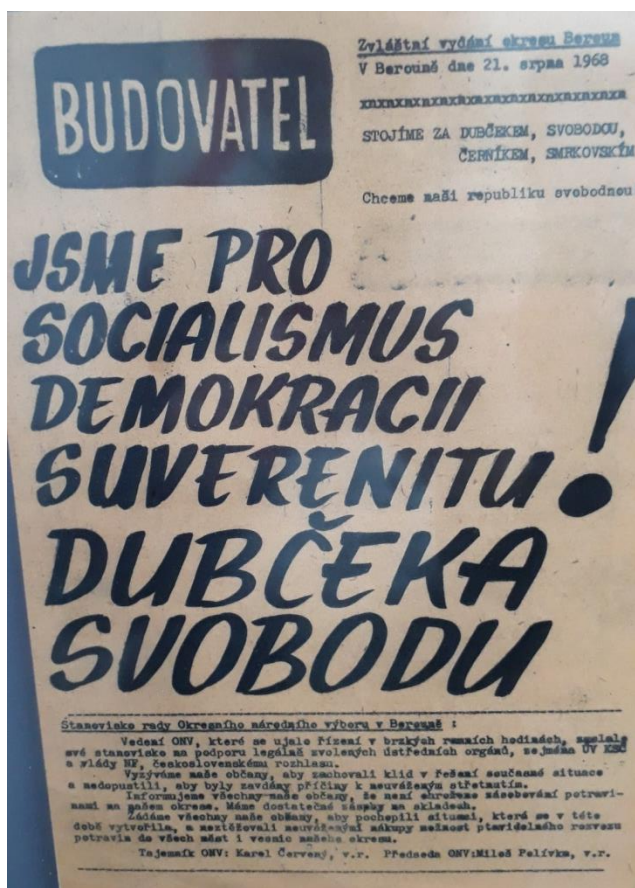

²⁰Státní okresní archiv Beroun, fond MěNV Beroun, *Kronika města Berouna IX. (1952–1964)*, inv. č. 501. s. 286.

²¹ TOŠNEROVÁ, Marie a Irena BENKOVÁ. *Beroun*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7106-964-5. s. 327.

Příloha č. 22 - Budovatel 21. srpen 1968²²

Příloha č. 23 - Berounská ulice v den sovětské okupace²³

²² Muzeum českého krasu Beroun, výstava: „1968: Satira a tanky (2018), POLANSKÝ, Zdeněk.

²³ Tamtéž.

Příloha č. 24 - Rezoluce žádající odchod cizích vojsk²⁴

Příloha č. 25 - Pouliční nápis – sovětská okupace²⁵

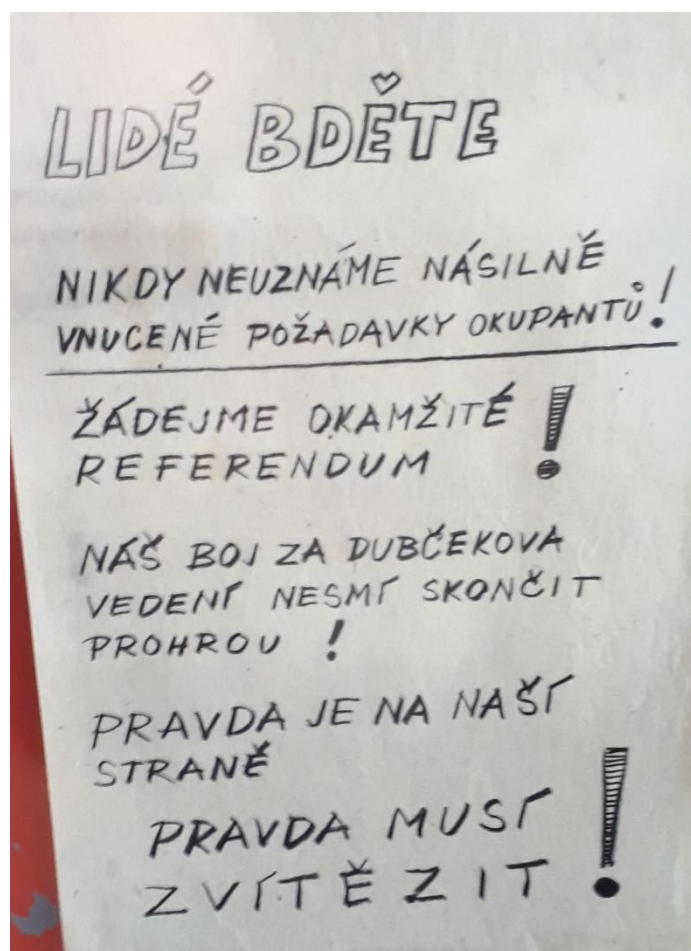
²⁴ Muzeum českého krasu Beroun, výstava: „1968: Satira a tanky (2018), POLANSKÝ, Zdeněk.

²⁵ Tamtéž.

Příloha č. 26 - Cedule Velitelství sovětských vojsk okr. Beroun²⁶

Příloha č. 27 - Reakce na jednání v Moskvě²⁷

²⁶ Muzeum českého krasu Beroun, výstava: „1968: Satira a tanky (2018), POLANSKÝ, Zdeněk.

²⁷ Tamtéž.